

Що очікує Україна від Євро-2012?

Організація Євро-2012 приносить багато очікувань, надій і турбот усієї країні. Всі приготування до чемпіонату, безсумнівно, є важливим фактором впливу на економічну ситуацію в Україні з 2010 року.

Згідно зі звітом макроекономічних тенденцій, підготовленим компанією UMG International, очікування поліпшення ситуації особливо видно в таких секторах, як туризм, готельний бізнес, послуги та інфраструктура.

Одна з видимих тенденція полягає в тому, що державні витрати на підготовку до Євро-2012, мають позитивний вплив на будівельну галузь. Таким чином, був зафіксований приріст у підприємствах, що займаються будівництвом, спеціалізуються в будівництві мостів, шляхопроводів, тунелів та підземних споруд (в 3,7 рази), а також доріг, повітряних об'єктів та спортивних покриттів (1,6 рази).

Загалом, приблизно 83% всіх робіт в будівельному секторі зосереджена на нове будівництво, реконструкцію і технічне переобладнання навколо місця проведення події.

Крім того, Євро-2012 буде мати позитивний вплив на імідж країни і буде залучати більше іноземних інвестицій. За попередній рік, репутація України серед "Великої 8" (США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Канада і Росія) вже зросла на 6,7% (за даними дослідження компанії Reputation Institute).

За прогнозами Кабінету Міністрів України, проведення Євро-2012 має прискорити зростання ВВП на 1,5%, при збереженні стабільної інфляції і курсу гривні. У 2012 році номінальний ВВП досягне 1475 млрд грн. Якщо урядові прогнози збудуться, то до кінця 2012 року українська економіка майже повернеться на докризовий рівень, досягнувши індексу 99,3% в 2008 році.

У той же час, багато експертів налаштовані більш песимістично щодо впливу цієї спортивної події. На їхню думку, позитивний вплив Євро-2012 на економіку матиме локальний характер. Вплив на зростання ВВП, як очікується, складе не більше 4,5%. Приватні інвестори вже не хочуть вкладати, а загальний обсяг державних інвестицій для підготовки Євро-2012 складає 70-80% від необхідної суми. Крім того, питання, яке викликає велике суспільне обурення й сумніви щодо здатності України провести Євро-2012, це прихована проблема про завищення і непрозорість витрат на чемпіонат.

Економічне зростання, позитивний імідж країни за кордоном і позитивне ставлення суспільства – це три ключові елементи, які цікавлять експертів у події, що проводить УЄФА Євро-2012.

Так яке саме ставлення суспільства сформувалося в Україні?

За даними дослідження, проведеного компанією UMG International в серпні - вересні 2011 року з вибіркою 1751 респондентів, 80,9% вважають, що організація Євро-2012 буде мати позитивний вплив на Україну в цілому, в той час як 19,1% мають протилежну думку. 43,5% респондентів стверджують, що Євро-2012 буде позитивно впливати на економічну ситуацію в Україні, 10,9% очікують негативних наслідків і 45,6% вважають, що ситуація не зміниться взагалі. 16,2% на запитання про політичну проблему відповіли, що Євро-2012 поліпшить політичну ситуацію в Україні, 6,9% очікують погіршення, а 76,9% вважають, що ситуація залишиться без змін. 77% опитаних вважають, що Євро-2012 буде мати позитивний вплив на імідж України за кордоном, а 23% мають негативне ставлення щодо цього питання.

Сільське господарство

Партнерство з метою підвищення конкурентоспроможності економіки України 2011-2012

Розвиток сільськогосподарського ринку відіграє суттєву роль для економічного зростання України в цілому. Сільськогосподарський сектор країни перебував у відносно непоганому стані в період нещодавньої економічної кризи. Це твердження залишається справедливим навіть в умовах втручання українського уряду в основні ринкові операції введенням обмежень на експорт та регулюванням цін. Частка сільського господарства складала 7,2% ВВП та 13,7% від усього обсягу експорту в 2010 році.

Державний комітет статистики України повідомив, що в 2010 році обсяг сільськогосподарського виробництва становив 98,5% від рівня 2009 року. Падіння виробництва було здебільшого спричинене скороченням урожаю сільськогосподарських культур, на той час як показники виробництва в тваринницькому секторі, навпаки, зросли. Продуктивність знизилася як у сільськогосподарських підприємствах, так і в приватних домогосподарствах. Як видно з таблиці 1, виробництво зернових культур було на 15% нижче, ніж у 2009 році, та на 26% відставало від показників докризового 2008 року. Основною причиною падіння врожайності зернових культур стали несприятливі погодні умови. Водночас, виробництво цукрового буряка зросло на 37% у порівнянні з аналогічним періодом 2009 року.

**Таблиця 1. Обсяги виробництва
основних сільськогосподарських культур в Україні в 2010 році**

Вид продукції	2010 р. у % до	
	2008 р.	2009 р.
Зернові та зернобобові культури	74	85
Цукровий буряк	102	137
Насіння соняшника	104	106
Картопля	96	95
Овочі	102	97
М'ясо	108	107
Молоко	96	97
Яйця	114	107
Вовна	112	102

Джерело: Державна служба статистики України

У Таблиці 2 відображено збільшення чисельності поголів'я свиней та домашньої птиці у 2010 році на 5 та 6 відсотків відповідно в порівнянні з 2009 роком. Кількість великої рогатої худоби, овець та кіз дещо зменшилася. За розрахунками Державного комітету статистики України, рентабельність сільського господарства становила 21,1% в 2010 році (рослинництво – 26,7% та тваринництво – 7,8%), що значно вище, ніж у 2009 році (13,8%). Результати діяльності сектора за останні три роки дозволяють і надалі сподіватися на зростання обсягів виробництва сільськогосподарської галузі.

Таблиця 2. поголів'я худоби в Україні в 2010 році

Вид продукції	2010 р. у % до	
	2008 р.	2009 р.
Велика рогата худоба	88	93
Свині	122	105
Вівці та кози	100	94
Домашня птиця	115	106

Джерело: Державна служба статистики України

Сільськогосподарське виробництво України має істотний вплив на світові ринки. Навіть в умовах домінування цінової конкуренції на сільськогосподарських ринках українські виробники схильні впливати на формування світових цін. Помірний клімат, великі масиви незайманої землі, плодючі ґрунти, близькість до різних ринків, кваліфікована та відносно доступна робоча сила вкупі з низькими цінами на виробничі витрати разом складають світову конкурентну перевагу для розвитку українського сільськогосподарського сектора. У 2008-09 та 2009-10 роках Україна опинилася на третьому місці в світі, поступаючись за обсягами експорту зерна лише США та ЄС. Це поставило країну поряд з такими важливими суб'єктами ринку зерна як Росія, Австралія, Аргентина та Канада.

Низький рівень урожайності сільського господарства є одним з головних чинників, що стають на заваді більш ефективному використанню Україною свого агропотенціалу. Унаслідок браку техніки та слабого залучення капіталу до сільськогосподарського сектора, для України характерний нижчий рівень врожайності, ніж для інших країн регіону – Чехії, Польщі, Литви, Білорусії та Латвії (див. Рис. 1).

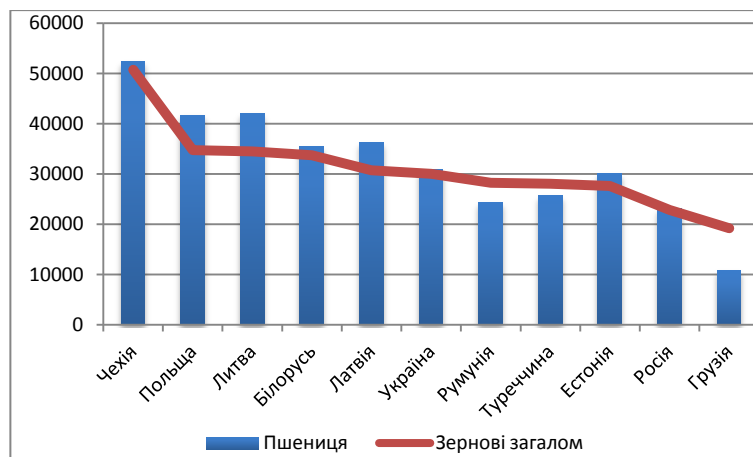

Рис. 1: Врожайність зернових культур у відібраних країнах у 2009 році, гектограм/гектар

Джерело: Продовольча та сільськогосподарська організація ООН.

Загалом, експортні можливості сільськогосподарського сектора досить вражаючі. За даними Закордонної сільськогосподарської служби Міністерства сільського господарства США, у 2009-2010 звітному році в системі реалізації українські сільськогосподарські виробники контролювали 36,3 відсотки світового експорту ячменю, 5,2 – кукурудзи, 6,9 – пшениці, 22,6 – насіння соняшника та були лідерами експорту соняшникової олії,

забезпечуючи 58,1 відсоток загального світового обсягу цієї продукції. У 2010-2011 звітному році, внаслідок введення українським урядом експортних квот, обсяг експорту деяких зернових (ячмінь, жито та пшениця) скоротився вдвічі.

У цілому, сільськогосподарський сектор робить значний внесок до загальних обсягів експорту країни, та в 2011-2012 звітному році залишить Україну на провідних позиціях на світовому ринку зерна. Головні чинники руху в позитивному напрямку такі:

- Сільськогосподарський сектор загалом став більш ефективним та конкурентоспроможним. Українські фермери оволодівають сучасними методами управління та технологіями виробництва. Іноземні інвестори вносять у галузь капітал та нові технології.
- Супутні підсектори, особливо переробка, матеріально-технічне забезпечення та торгівля, також зазнали істотних змін. Наразі конкуренція на ринку торгівлі та обробки зерна і насіння соняшника дуже велика, і українські та іноземні компанії інвестували значні кошти у внутрішню та портову інфраструктуру зберігання та матеріально-технічного забезпечення, підвищуючи її ефективність.

Більш ефективна сільськогосподарська галузь повинна ґрунтуватися на засадах вільного ринку та усуненні обмежень. Втручання уряду в роботу ринку повинно скоротитися до мінімуму, натомість поступаючись неурядовим організаціям, які мають проявляти ініціативу щодо участі в заходах з регулювання ринку. Основними чинниками, що негативно впливали на український агробізнес у 2010-2011 роках, були:

- Прямі втручання держави в роботу сільськогосподарських ринків (обмеження експорту, введення мінімальних цін тощо)
- Нещодавні поправки до податкового кодексу, якими передбачається деякий час для пристосування ринків у 2010-2011 звітному році;
- Неадекватне регулювання сільськогосподарських ринків;
- Відсутність інфраструктури на сільськогосподарському ринку, що негативно позначається на ринкових зв'язках між виробниками, посередниками та споживачами;
- Переважання недостовірної та ненадійної інформації про роботу ринку;
- Низький рівень наявності послуг з надання кредитів;
- Низький рівень кваліфікації робочої сили та продуктивності землі;
- Відсутність ринку землі.

Формування ринку землі вважається головним чинником підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарського сектора. Проект Закону «Про ринок землі» (№ 9001-1 від 19 липня) наразі знаходиться на розгляді у Верховній Раді. Проте законодавство щодо формування повністю функціонального земельного ринку не може обмежуватися одним законом, і є насправді складним у плані розробки законопроектів і практичного виконання законодавчих актів та включає систему законів, які все ще очікують на прийняття. Прийняття Закону «Про державний земельний кадастр» від 7 липня можна назвати одним з головних кроків у напрямку створення повністю функціонального сільськогосподарського ринку. Однак нове законодавство, як і нещодавно прийняті поправки до Податкового кодексу, не сприяє підвищенню довіри ринкових агентів. Тому професійні та ділові кола пильно стежать за законодавством, неодноразово підкреслюючи потребу в завчасному інформуванні суб'єктів господарювання про впровадження будь-яких змін і нових механізмів, а також очікуючи зворотного зв'язку від фахівців приватного сектора – зв'язку, який би спирався на передовий міжнародний досвід.

Постала нагальна потреба в удосконаленні законодавства, усуненні адміністративних перешкод та тягарів, проведенні фундаментальної реформи системи відшкодування ПДВ, створенні передбачуваних і прозорих положень щодо регулювання експорту в сільському господарстві, завершенні земельної реформи та здійсненні справедливого та прозорого розподілу серед експортерів і виробників облігацій внутрішньої державної позики на відшкодування заборгованості за ПДВ. Були запроваджені деякі реформи, особливо ті, які пов'язані з правовим регулюванням ПДВ, що знайшло більш детальне відображення в розділі, присвяченому податковій політиці. Однак ці питання були та залишаються важливими і потребуватимуть постійного контролю з боку

українських та міжнародних ділових кіл. Необхідно визначити чіткий перелік основних умов, одночасно простих та ефективних, для залучення інвестицій до сільськогосподарського сектора України, як-от:

- Скорочення до мінімально необхідного рівня втручання держави в роботу сільськогосподарського сектора на основі чітких і прозорих механізмів національної політики в сфері продовольчої безпеки та реалізація державних програм, спрямованих на зменшення вартості операцій для всіх учасників ринку, особливо виробників;
- Обґрунтування та можливе скасування ролей деяких владних органів, таких як Зернова, Хлібна та Карантинно-ветеринарна інспекції, тим самим мінімізація можливості корупції та несправедливого ставлення до учасників ринку;
- Рівноправне ставлення до всіх учасників ринку;
- Подальше вдосконалення та спрощення податкової системи, адміністрування та збору податків, у тому числі впровадження ефективної недискримінаційної системи відшкодування ПДВ;
- Остаточне затвердження всіх законодавчих актів, необхідних для формування ринку землі сільськогосподарського призначення.

Український ринок все ще має потребу в наданні іноземним інвесторам потужного стимулу шляхом скорочення урядового втручання в діяльність ринків і усунення таких негативних чинників як погано розроблене та суперечливе законодавство.

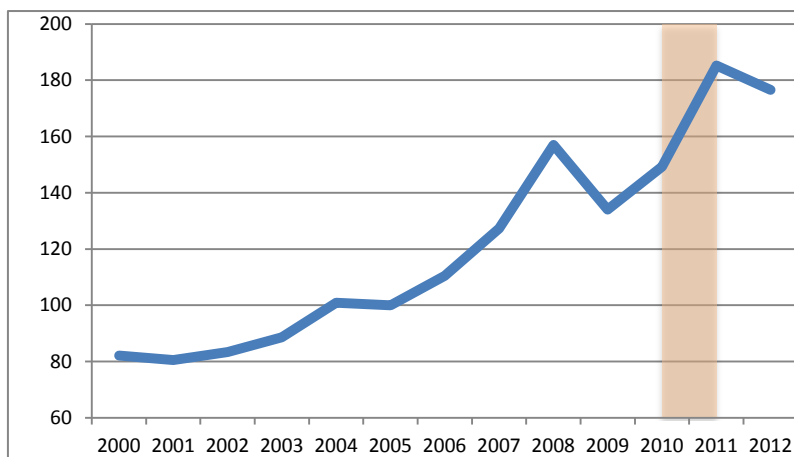

Рис. 2: Індекс продовольчих цін – включає світові індекси цін на зернові, рослинні олії, м'ясо, морепродукти, цукор, банани та помаранчі, індекс, 2005=100.

Джерело: «EconomyWatch»

Очікується, що світове споживання зерна та харчових продуктів та індекси продовольчих цін продовжуватимуть зростати впродовж кількох майбутніх років, підвищуючи привабливість сільськогосподарського сектора України для іноземних інвесторів. За умови розумного впровадження реформ, сільськогосподарський сектор України збільшить внутрішні інвестиції та залучить нові технології до сільськогосподарського виробництва.

Американська торгівельна палата в Україні продовжуватиме широку роз'яснювальну кампанію та підтримуватиме робочий діалог з відповідними органами влади й представниками інвестиційних кіл. Вона також співпрацюватиме з партнерськими організаціями та міжнародними фінансовими установами в площині обговорення всіх питань і проблем цього сектора, вдосконалення політики та впровадження обґрунтованих, чітких і прозорих правил здійснення економічних операцій на території України.

Митне регулювання

Митне планування: практичні аспекти

Ігор Даньков, старший менеджер,

Роберт Зелді, старший консультант,

PwC Україна

Відповідно до Закону України “Про Єдиний митний тариф” та Податкового кодексу, мито є податком на товари, що переміщуються через митний кордон України. Несплата мита унеможлиблює ввезення товарів в Україну.

Сплачені суми мита не підлягають відшкодуванню. Середні ставки мита становлять 11% для сільськогосподарської продукції, та 5 % для промислових товарів. Відповідно до Податкового кодексу суми ввізного мита можуть бути віднесені на витрати для цілей розрахунку податку на прибуток підприємств.

Українські митні органи контролюють сплату мита під час митного оформлення товарів або під час перевірок після випуску товарів. Несплата мита тягне за собою фінансові санкції у розмірі 25% або 50% визначеного податкового зобов'язання, пеню за несвоєчасну сплату податків, а також накладення адміністративного стягнення (до 17,000 грн.) на посадових осіб компанії, та кримінальну відповідальність у разі умисного ухилення від сплати податків.

Належне митне планування дозволить зменшити витрати та уникнути потенційних суперечок з митними органами, що можуть призвести до затримок митного оформлення та санкцій за порушення митного законодавства. У цій статті ми розглядаємо практичні аспекти митного планування з наданням відповідних рекомендацій.

Фактори, які впливають на суму мита, що підлягає сплаті

Митне планування розпочинається з відповідей на наступні запитання:

- Чи класифіковані товари для митних цілей належним чином?
- Чи наявні будь-які витрати, що можуть бути виключені з митної вартості?
- Чи маємо ми погоджуватися з більш високою митною вартістю, визначеною митним органом?
- Чи можемо ми класифікувати комплектний об'єкт за єдиним тарифним кодом із нижчою ставкою мита?
- Чи можемо ми отримати звільнення від сплати мита відповідно до режиму вільної торгівлі?
- Чи можливо отримати звільнення від сплати мита шляхом внесення майна до статутного фонду української юридичної особи?
- Чи можна відстрочити сплату мита шляхом поміщення товарів на митний ліцензійний склад?
- Чи можливо отримати звільнення від сплати мита шляхом застосування режиму переробки на митній території України?
- Чи застосовується повне звільнення від сплати мита до товарів, що ввозяться тимчасово?
- Чи є проекти законодавчих актів, які допоможуть більш ефективно планувати сплату мита у майбутньому?

Якщо можливо відповісти “так” на будь-яке із цих питань, все, що треба зробити - це реалізувати можливості із планування!

Нижче ми розглянемо всі ці можливості більш детально, із наданням корисних рекомендацій.

Належна класифікація товарів для митних цілей

Ставка мита залежить від тарифної класифікації товарів. Наприклад:

- Товари, що ввозяться у розібраному або розукомплектованому стані, оподатковуються так, ніби вони були зібраними або завершеними. Таким чином, якщо ставка мита на ввезені компоненти є вищою, ніж ставка мита на вироби, що з них виготовляються, у разі ввезення товарів у формі повного комплекту частин буде сплачена менша сума мита, ніж у випадку, якщо б ці частини завозилися окремо.
- Товари, згруповані у набори, класифікуються таким чином, нібито вони складаються із компоненту, що надає їм основні властивості. Проте, якщо ці компоненти імпортуються окремо один від одного для подальшого складання після ввезення, вони будуть оподатковуватися також окремо, і загальна сума мита, що підлягає сплаті, може бути меншою.

У складних випадках може бути доцільним звернутися до митного органу для отримання попереднього класифікаційного рішення. Це потрібно робити заздалегідь, до фактичного ввезення товарів, оскільки митному органу може знадобитися до 60 днів для видання такого рішення.

Важливо: під час класифікації товарів для митних цілей необхідно дотримуватися основних класифікаційних правил, викладених у Митному тарифі. У протилежному випадку це може призвести до невірної класифікації товарів, а відтак до недоплати або переплати мита. За необхідності потрібно звернутися до професійних консультантів.

Витрати, що можуть бути виключені з митної вартості

Зменшення митної вартості шляхом виключення окремих складових може зменшити розмір мита, яке нараховується за адвалерними ставками.

У більшості випадків митною вартістю ввезених товарів є вартість операції, що являє собою ціну, фактично сплачену, або таку, що підлягає сплаті за товари, продані на експорт до України, скориговану на суму певних витрат, визначених Митним кодексом. Наприклад, наступні витрати можуть бути виключені з митної вартості:

- Витрати на транспортування після ввезення. **Важливо:** сума, на яку зменшується вартість, має бути належним чином обґрунтована та підкріплена документально. Митні органи можуть оспорити вирахування надмірної суми без належного обґрунтування;
- Витрати на завантаження, розвантаження, та обробку, пов'язані із перевезенням імпортованих товарів від місця ввезення в Україну;
- Комісійні за закупівлю. **Важливо:** комісійні за закупівлю повинні являти собою платежі, що перераховуються імпортером представнику імпортера за послуги, пов'язані із представництвом інтересів імпортера за кордоном стосовно придбання оцінюваних товарів. У інших випадках витрати не будуть вважатися комісійними за закупівлю та не зможуть вираховуватися із митної вартості;
- Витрати на будівництво, спорудження, складення, технічне обслуговування або технічну допомогу, здійснені після ввезення імпортованих товарів, таких як промислові установки, машини або обладнання. **Важливо:** ці витрати не будуть включатися до митної вартості за умови виділення їх з ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за ввезені товари.

У разі частих імпортованих операцій загальне щорічне зменшення витрат на сплату мита може бути доволі значним.

Визнання більш високої митної вартості, визначеної митним органом

Митні органи часто не погоджуються із заявленою митною вартістю та визначають її на суттєво вищому рівні. У разі незгоди з таким рішенням декларант має право звернутися до митного органу з проханням випустити заявлені товари у вільний обіг зі сплатою податків, обрахованих на підставі митної вартості, визначеної митницею. Митні органи будуть утримувати ці кошти у якості гарантійного зобов'язання імпортера.

Строк гарантійних зобов'язань не має перевищувати 90 календарних днів з моменту випуску товарів у вільний обіг. Протягом цього періоду імпортер може подавати митному органу додаткові документи для підтвердження заявленої вартості товарів.

У разі, якщо митні органи погоджуються із задекларованою вартістю товарів, сума надмірно сплачених податків буде повернена декларанту протягом 30 днів після винесення відповідного рішення митним органом.

Якщо митні органи не погоджуються із заявленою вартістю, декларант може звернутися до митного органу вищого рівня та/або до суду. Проте, судове оскарження може тривати дуже багато часу – до одного року і більше.

Важливо: рекомендовано застосовувати процедуру випуску товарів у вільний обіг під гарантійні зобов'язання у тих випадках, коли очікується оскарження у суді. Випуск товарів під гарантійні зобов'язання служитиме для суду додатковим доказом незгоди декларанта з рішенням митного органу про визначення митної вартості.

Також, якщо імпортер вирішить звернутися до суду, необхідно документально зафіксувати неможливість подати митниці додаткові документи, або звернутися до митного органу за письмовим поясненням того, як ним визначалася митна вартість тощо.

Рекомендується прискорити одержання документів, що підтверджують митну вартість товарів, під час митного оформлення, з метою зменшення ризику суперечок щодо визначення митної вартості з митними органами.

Класифікація комплектного об'єкту за єдиним тарифним кодом з нижчою ставкою мита

Коротко кажучи, для митних цілей комплектний об'єкт являє собою набір предметів, який, будучи зібраним, має класифікуватися за єдиним тарифним кодом. Процес оформлення комплектного об'єкту виглядає наступним чином:

- Отримання попереднього класифікаційного рішення від митних органів;
- Всі компоненти мають бути імпортовані протягом періоду, визначеного митними органами;
- У разі недотримання граничних термінів імпорту, митні органи можуть перекласифікувати кожний компонент за окремим тарифним кодом та донарахувати суми мита та ПДВ.

Наприклад:

Опис товарів	Тарифний код	Мито
--------------	--------------	------

Класифікація за єдиним кодом:

Пакувальне обладнання	8422 400090	0%
-----------------------	-------------	----

Класифікація за кількома кодами:

Деталі: панелі та консолі	8537 109990	5%
Мотори, блоки живлення	8408 905100	5%
Стрічковий конвеєр	8428 339000	0%

Цей приклад показує, що класифікація обладнання за єдиним кодом дозволяє скористатися нульовою ставкою мита, у той час як при класифікації за кількома кодами (для кожного компоненту) застосовується мито за ставкою 5% для деяких компонентів.

Заявлення пільги зі сплати мита в межах режиму вільної торгівлі

Україна уклала угоди про вільну торгівлю, які дозволяють безмитне ввезення товарів з наступних країн: Армєнія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Казахстан, Киргизія, Македонія, Молдова, Росія, Туркменістан, Узбекистан, а також держав, що входять до Європейської Асоціації Вільної Торгівлі (відповідна Угода ще не вступила в силу).

З метою отримання звільнення від сплати мита в Україні, товари, ввезені з держав СНД та Грузії, мають відповідати наступним вимогам:

- Преференційне походження товарів з цих країн має підтверджуватися сертифікатом форми СТ-1;
- Товари мають ввозитися до України на підставі контракту між українським покупцем та продавцем-резидентом відповідної держави СНД, що уклала Угоду про вільну торгівлю з Україною;
- Товари мають ввозитися в Україну безпосередньо з відповідної країни (тобто, без перетину кордону інших держав, у разі перебування на території інших країн – товари мають постійно знаходитися під митним контролем).

Важливо: якщо ставка мита є суттєвою, можливо розглядати варіант закупівлі товарів з країн, які уклали угоди про вільну торгівлю з Україною. Якщо можливо, слід упевнитися в тому, що умови вільної торгівлі виконані. У іншому випадку в Україні не буде застосовуватися звільнення від сплати мита.

Отримання звільнення від сплати мита шляхом внесення майна до статутного фонду української юридичної особи

Ввезення майна (крім товарів для перепродажу або для власного споживання), що вноситься іноземним засновником до статутного фонду української юридичної особи, звільняється від сплати мита у наступному порядку:

- Під час митного оформлення такого майна імпортер має надати вексель на суму мита із терміном погашення протягом 30 календарних днів від дати оформлення ввізної митної декларації;
- Імпортер має поставити майно на баланс протягом цього періоду, та отримати письмове підтвердження від податкового органу;
- Вексель погашається митним органом, при цьому ввізне мито не справляється.

Важливо: якщо здійснюється відчуження майна (крім вивезення іноземної інвестиції за кордон у разі ліквідації компанії) протягом трьох років з часу зарахування іноземної інвестиції на баланс підприємства, сума мита підлягає сплаті.

Відстрочка сплати мита шляхом розміщення товарів на митному ліцензійному складі

Митний ліцензійний склад є спеціально обладнаним приміщенням для зберігання товарів під контролем митних органів. Ввезені товари можуть зберігатися на митному ліцензійному складі протягом трьох років. Мито та інші платежі сплачуються лише під час випуску товарів зі складу. Таким чином, у певних випадках склад може використовуватися для відстрочки сплати мита та інших обов'язкових платежів.

Важливо: необхідність розміщення товарів на митному ліцензійному складі повинна бути обґрунтована митному органу. Інакше митниця може відмовити у наданні відповідного дозволу.

Отримання звільнення від сплати мита шляхом використання режиму переробки на митній території України

Режим переробки на митній території України застосовується шляхом надання звільнення від сплати мита. Тобто, товари, імпортовані для переробки, не підлягають обкладенню ввізним митом. Проте, сума мита, що підлягає сплаті, гарантується векселем, який видається на термін, що не перевищує 90 днів. Коли продукти переробки вивозяться за межі України, вексель погашається.

Важливо: На даний час, відстрочення сплати мита може застосовуватися лише під час операцій з давальницькою сировиною (за умови, що сировина та продукти переробки перебувають у власності замовника – нерезидента, а український виробник надає послуги з переробки за плату). Рекомендується проаналізувати вимоги Закону України «Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах» до фактичного ввезення сировини для переробки, щоб упевнитися в тому, чи буде переробка вважатися операцією з давальницькою сировиною. Якщо є сумніви стосовно належності операції до давальницької, може бути доцільним отримати письмовий висновок Міністерства економічного розвитку та торгівлі України.

Повне звільнення від сплати мита для тимчасово ввезених товарів

В цілому, повне звільнення від сплати мита застосовується до тимчасово ввезених товарів, перелік яких міститься у Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція), а також деяких інших товарів, визначених чинним Митним кодексом (таких як морські і річкові судна, повітряні судна, що ввозяться для ремонту, а також обладнання, що використовується під час будівництва або ремонту суден).

Часткове звільнення від оподаткування застосовується лише по відношенню до ПДВ для тимчасового ввезення товарів, що використовуються для виробничих потреб або для виконання робіт. Часткове звільнення від оподаткування передбачає, що сума ПДВ, що підлягає сплаті, розраховується як 3% від загальної суми ПДВ за кожний місяць тимчасового ввезення. На час написання цієї статті часткове звільнення від сплати мита не застосовувалося.

Тимчасове ввезення товарів або предметів, що не підпадають під дію Стамбульської конвенції, оподатковується митом та ПДВ у звичайному порядку.

Важливо: митні органи часто не погоджуються із заявленим повним звільненням від сплати мита, стверджуючи, що товари не підпадають під дію Стамбульської конвенції. Рекомендується проаналізувати правомірність застосування пільги по сплаті мита до ввезення товарів.

Повернення товарів

Товари, що походять з України (крім цукру, кондитерських виробів, товарів, виготовлених в Україні в митному режимі переробки з давальницької сировини іноземного замовника і т.і.) звільняються від сплати мита при реімпорті в Україну. Таким чином, наприклад, якщо товари були вивезені з України та пізніше повернуті через невиконання умов контракту, операція із ввезення таких товарів буде звільнена від сплати мита.

Важливо: необхідно засвідчити українське походження товарів (наприклад, шляхом подання сертифікату про походження товарів) митним органам. У іншому випадку, митницею буде відмовлено у надання звільнення від сплати мита.

Проекти законодавчих актів, що дозволять зробити митне планування більш ефективним у майбутньому.

Проект нового Митного кодексу вносить суттєві зміни до митного законодавства та розширює можливості для митного планування. Ось деякі з цих можливостей:

- Тимчасово ввезені товари, що не підпадають під повне звільнення від оподаткування, можуть користуватись частковим звільненням від мита. За аналогією з ПДВ, імпортер може розрахувати суму мита, що підлягатиме сплаті, як 3% від загальної суми мита за кожний місяць тимчасового ввезення;
- У випадку реекспорту товарів з України сума сплаченого ввізного мита може бути відшкодована (проте мають бути виконані певні умови). Це положення може застосовуватися до товарів, що були попередньо ввезені, а потім повернуті через невиконання умов контракту купівлі-продажу;
- Ввезення товарів після гарантійного ремонту за кордоном буде звільнятися від сплати мита;
- Для товарів, що ввозяться після переробки за межами України, мито буде нараховуватися на додану вартість, що була сформована за кордоном;

- Режим переробки на митній території України стане більш гнучким, дозволяючи безмитне ввезення сировини для переробки на підставі договору купівлі – продажу; термін переробки буде подовжено до 365 днів; український імпортер зможе переробляти ввезену сировину у готову продукцію, яка буде випускатися у вільний обіг після сплати ввізного мита та ПДВ; під час переробки зможуть використовуватися еквівалентні товари. Це також дозволить створити більше можливостей для бізнесу.

Рекомендується заздалегідь звернутися до професійних консультантів, оскільки правильне застосування існуючих можливостей у митному законодавстві зможе не тільки зменшити розмір сплаченого мита, але й допоможе уникнути майбутніх санкцій за порушення митних правил.

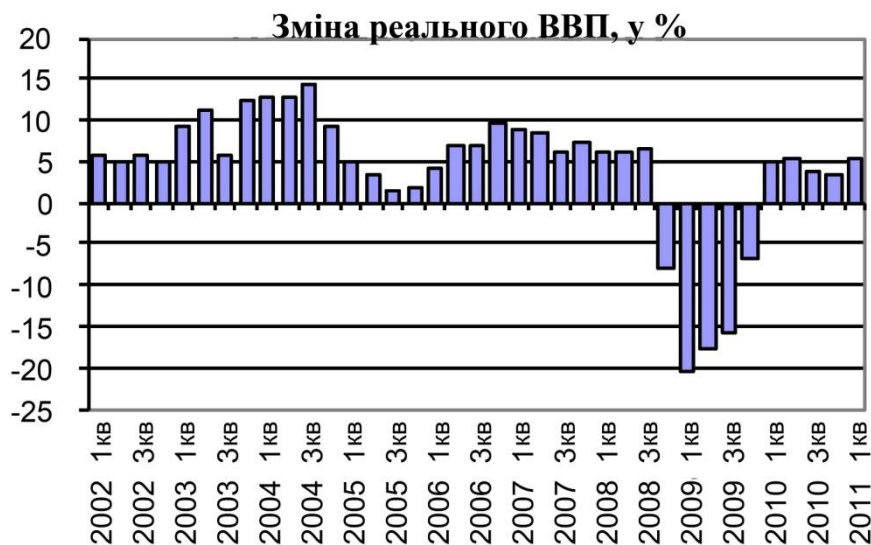
Ринок товарів широкого вжитку

Огляд ринку товарів широкого вжитку

1. Макроекономічний огляд

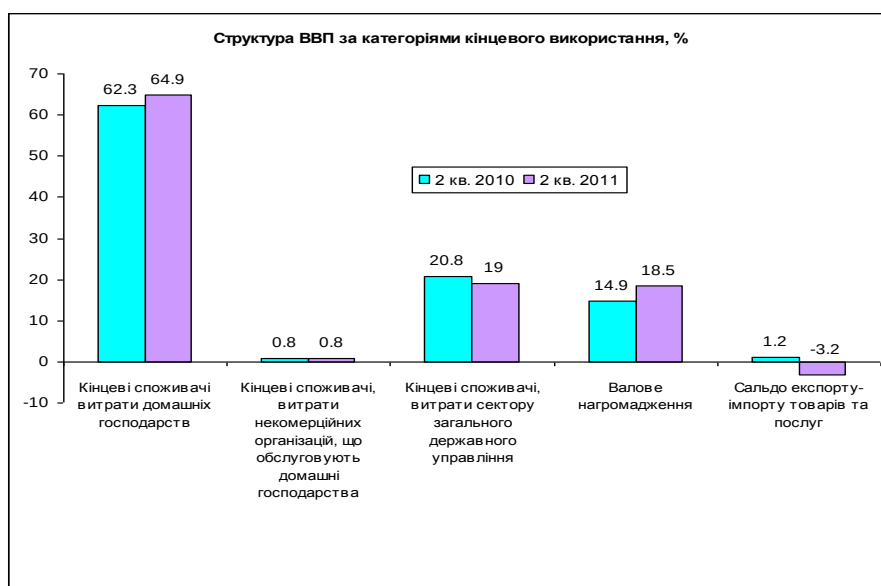

Стан української економіки поступово покращується, але відновлення відбувається незначними темпами. За 2010 рік ВВП України зріс на 4,2%, а за перші 6 місяців 2011 ріст цього показника становив 4,4%. За прогнозом Світового Банку, складеним у червні 2011 року, у 2011-2013 роках ріст ВВП очікується на рівні 4-5%.

Джерело: Світовий Банк

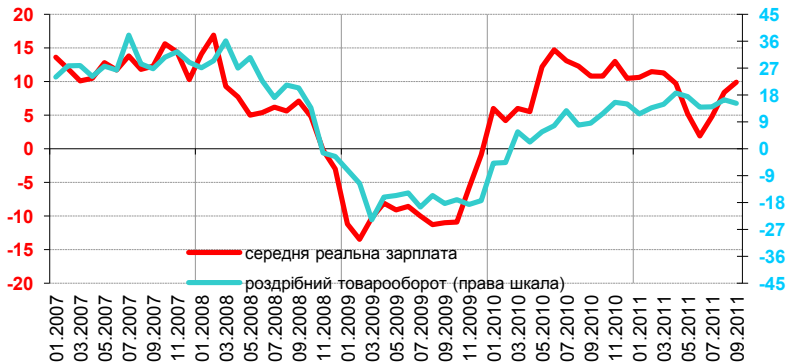
Структура ВВП за категоріями кінцевого використання демонструє зростаючу роль кінцевих споживчих витрат домашніх господарств, що складають майже 65% ВВП України.

Джерело: Державна служба статистики України

За даними Державної служби статистики у вересні 2011 року ріст промислового виробництва уповільнився до 6,4% і внесок цієї галузі у загальне економічне зростання зменшився. У той час оборот роздрібної торгівлі зріс на 15,2% у порівнянні з минулим роком, і цей сектор став одним із головних двигунів економічного розвитку. Разом з тим зростання роздрібного товарообороту випереджає ріст середньої зарплати, що є показником високого внутрішнього попиту.

Роздрібний товарооборот та середня реальна зарплата, річна зміна у %

Джерело: Національний банк України

У 2011 році, як і в 2010, Україна не увійшла до Глобального індексу розвитку роздрібної торгівлі А.Т. Kearney - щорічного рейтингу 30 ринків, що розвиваються з найкращими умовами для розвитку роздрібної торгівлі. У 2007 році країна займала 5-те місце у цьому рейтингу, і хоча у 2008-2009 роках на піку економічної кризи Україна опустилася на 17-те місце, фахівці з А.Т. Kearney зазначали, що через малі витрати на відкриття саме час заходити на український ринок ретейлу. Вже другий рік підряд, за даними А.Т. Kearney, український ринок втратив привабливість для світових торгових мереж.

На загальну інвестиційну привабливість країни вплинула економічна та політична нестабільність, а також погіршення інвестиційного клімату, внаслідок чого Україна зайняла 152-ге місце серед 183 держав у щорічному рейтингу простоти ведення бізнесу від Світового Банку. Попри те, що Україна поліпшила такий показник як «відкриття своєї справи», вона показала поганий результат у «легкості отримання дозволів на будівництво» (180-те місце з 183) та «сплаті податків» (181-ше місце з 183) і погіршила позиції у «захисті інвесторів» (111-те місце з 183).

Джерело: Світовий Банк

Нестабільність національної валюти залишається одним із ключових факторів, що робить ведення бізнесу в Україні менш передбачуваним. Восени 2011 року в Україні очікувалася девальвація гривні. За даними Національного банку України у третьому кварталі 2011 року майже 60% представників українського бізнесу очікують девальвації національної валюти щодо американського долара. Курс гривні у майбутньому залежить від комплексу факторів, включаючи політичну стабільність, ситуацію з резервами Національного банку та умови щорічних газових контрактів.

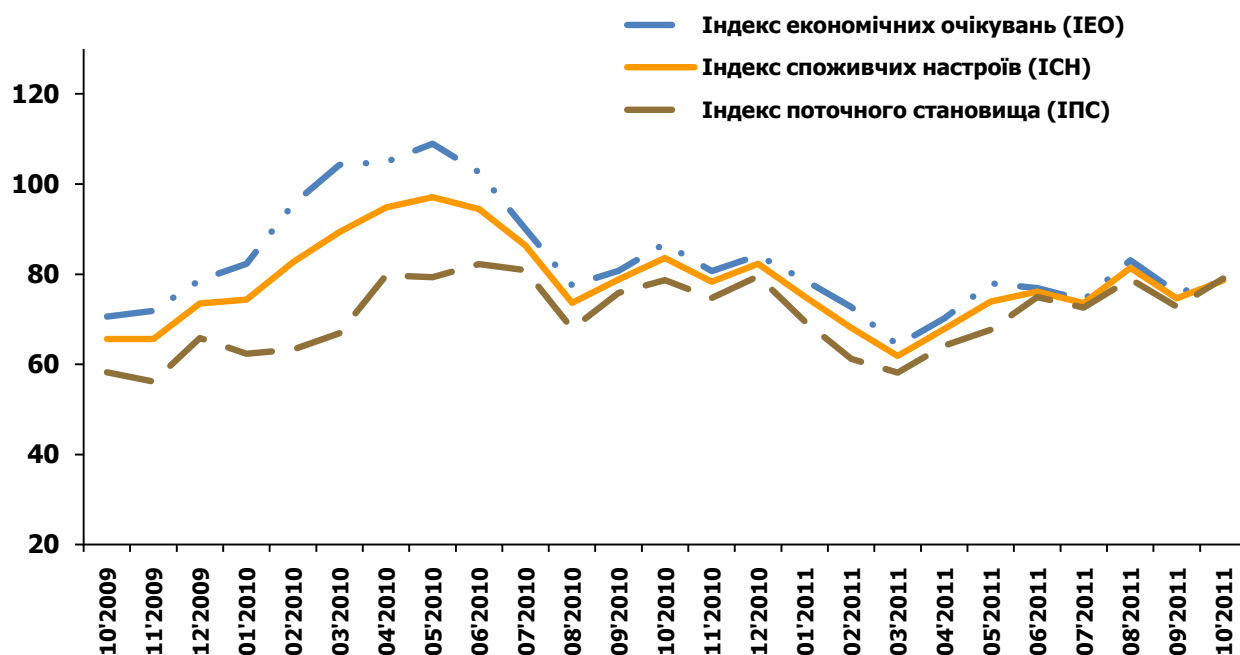
2. Поведінка споживачів

Українські споживачі пристосувалися до після кризових умов і стали дуже раціональними та розчарованими через низьку довіру до уряду та погіршення якості життя внаслідок економічної кризи (у вересні 2008 – травні 2009 Україна займала 1-ше місце в світовому рейтингу країн, на які найбільше вплинула економічна криза згідно дослідження Carnegie Endowment). За даними компанії Нільсен за 3-ій квартал 2011 року, Україна зараз знаходиться на 12-ому місці за рівнем песимізму серед 28 європейських країн. 75% населення України вважає, що зараз «непідходящий» або «не дуже підходящий» час для того, щоб витратити гроші на покупки.

За дослідженнями компанії GFK Україна Індекс споживчих настроїв (ІСН) у жовтні 2011 року покращився і становив 78,6 пунктів, що на 3,9 пункти більше, ніж у вересні. Індекс поточного становища перевищив Індекс економічних очікувань вперше з часу кризи 2008 року.

<i>Динаміка зміни Індексу споживчих настроїв в Україні</i>					
Місяць, рік	Індекс споживчих настроїв (ІСН)	Індекс поточного становища (ІПС)	Індекс економічних очікувань (ІЕО)	Індекс інфляційних очікувань (ІО)	Індекс очікувань щодо динаміки безробіття (ІОДБ)
10'11	78.6	79.1	78.3	186.8	135.3
09'11	74.7	72.8	75.9	184.6	125.0
10'10	83.6	78.7	86.8	183.8	119.5

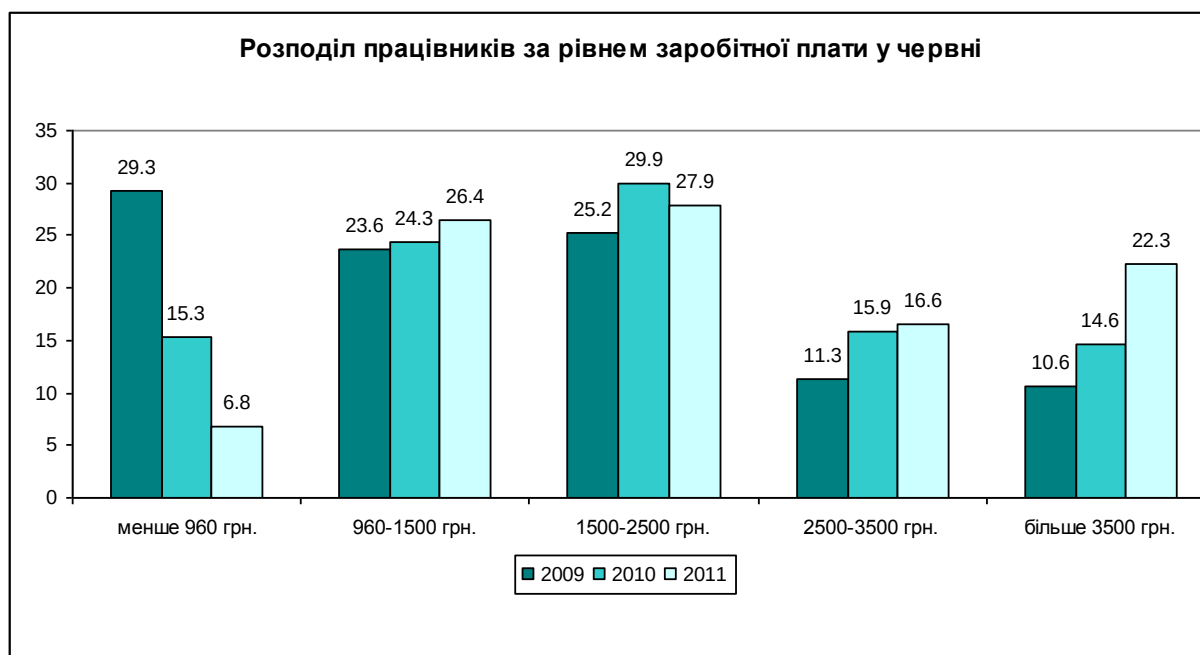
Основним чинником зростання ІСН в жовтні стало суттєве збільшення індексу доцільності великих покупок для дому (x5), причому найбільш вираженою ця тенденція була для громадян з доходами, вищими від середніх. Зростання індексу x5 відбувалося на фоні невеликого підвищення індексів поточного становища і інфляційних очікувань. На останній суттєвим чином впливали високі очікування девальвації гривні серед громадян. На фоні загального підвищення ІСН настрої погіршилися в двох груп: громадян з доходом нижче середнього – за рахунок погіршення очікувань на найближчий рік; та мешканців Західної України – через більший песимізм щодо розвитку економіки країни як найближчого року, так і протягом п'яти років.

Джерело: GFK Україна

За даними Державної служби статистики середня зарплата в Україні за період січень-вересень 2011 року становить 2571 грн. Найвищими є показники у Києві, Київській та Дніпропетровській областях.

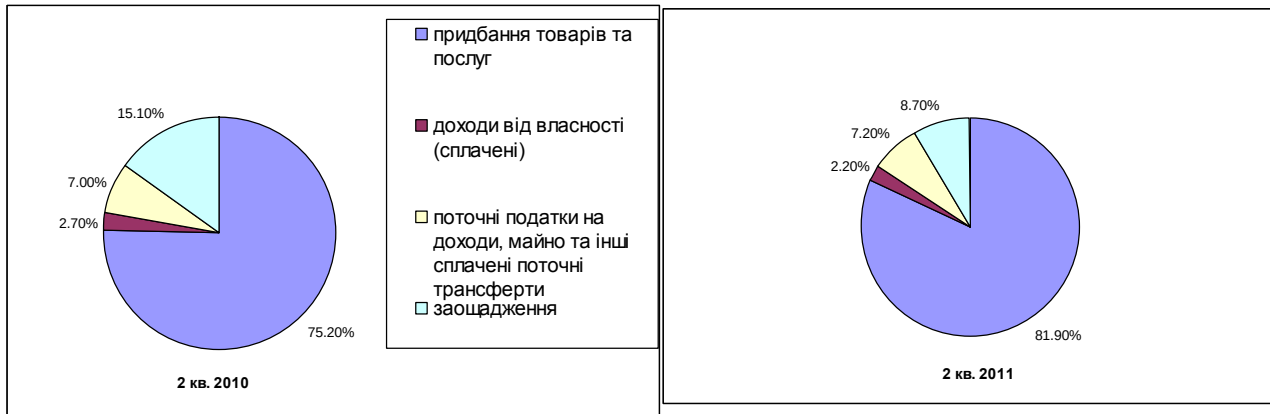
Загальний добробут населення залишається на доволі низькому рівні, хоча кількість людей з вищими зарплатами зростає. У червні 2011 року більш ніж 22,3% українців заробляли більше 3500 грн. за місяць. Проте, 6,8% населення досі отримує за місяць суму, навіть меншу ніж встановлений державою мінімум - 960 грн. В Україні до цих пір зберігається заборгованість з виплати заробітної плати, що, згідно з даними Державної служби статистики, становить майже 1,2 мільярди гривень, хоча поступово ця цифра зменшується.

Реальний рівень доходу на одну персону в другому кварталі 2011 року склав 1691,3 грн. Хоча згідно з даними Державної служби статистики прибутки українців у 2010 році зросли на 21,6%, за даними GFK Україна у 2011 році темпи зростання цього показника уповільнюються.

У другому кварталі 2011 року українці стали витрачати більше у порівнянні з відповідним показником минулого року. 81,9% прибутків було витрачено на придбання товарів та послуг (75,2% у 2010 році). Відсоток заощаджень домогосподарств скоротився майже вдвічі – з 15,1% до 8,7%.

Структура витрат та заощаджень в Україні, другий квартал 2011 року

Джерело: Державна служба статистики

За даними Державної служби статистики українські сім'ї витрачають понад 50% свого місячного бюджету на харчування та продукти першої необхідності, що є одним з найвищих показників у Європі.

Ріст цін на товари та послуги залишається найбільшою проблемою для українських споживачів. За даними компанії Нільсен у 3-ьому кварталі 2011 року 28% українців визначили подорожчання продуктів харчування найбільш хвилюючою їх темою у порівнянні з 35% у 2010 році. На другому місці для українців постала проблема здоров'я (27%), а на третьому – подорожчання комунальних послуг (газ, електроенергія) – 26%.

У той же час зростання цін на товари та послуги залишається одним із ключових інфляційних факторів в Україні. Згідно з даними Державної служби статистики за січень-вересень 2011 року ціни на продовольчі товари та безалкогольні напої зросли майже на 8% у порівнянні з відповідним періодом 2010 року. Інфляція у сфері комунальних послуг сягнула 19,2%. Загальний темп росту інфляції в Україні скоротився в порівнянні з кризовим періодом 2008-2009 років і становить 9% (сумарно за січень-вересень 2011 року).

3. Огляд торговельного ринку

Частка цивілізованих форматів торгівлі в Україні доволі низька – близько 25% ринку. Більшість сучасних торговельних закладів розташовуються в столиці або великих обласних центрах. На ринку домінують національні рітейлери, більшість з яких працюють на регіональному рівні.

На ринку торгівлі України працюють кілька міжнародних компаній. Серед головних інвесторів слід відзначити METRO GROUP, Auchan, Billa, Praktiker та OBI. METRO GROUP – найбільший іноземний інвестор на українському ринку торгівлі. Компанія інвестувала близько 500 млн. євро в економіку країни та створила 7200 нових робочих місць.

	2010	2010	2010	2010	2010
Компанія	Кількість магазинів	Загальна торгова площа, кв. м.	Середня торгова площа, кв. м.	Продажі (EUR)	Частка на ринку %
Fozzy	350	284 220	812	1 249 960 783.34	4.84
АТБ Маркет	457	297 050	650	1 043 849 421.94	4.04
Metro Group	27	236 200	8 748	663 476 646.39	2.57
Фуршет	115	184 000	1 600	551 916 084.42	2.14
Retail Group	52	108 300	2 083	349 018 084.42	1.35
В підсумку:	1 001	1 109 770	1 109	3 858 221 020.51	14.94

Найбільші 5 продовольчих рітейлерів України в 2010 році за даними Planet Retail

Загальний товарооборот в Україні у період січня-жовтня 2011 року зріс майже на 15% та склав 546,89 млрд. грн. Товарооборот підприємств за той же період зріс на 14,1% та склав 280,27 млрд. грн., що складає близько 51,2% загального товарообороту. За даними Державної служби статистики у 2010 році 60,5% товарообороту в країні припадало на товари непродовольчої групи.

Формати торгівлі в Україні відрізняються від європейських стандартів і є адаптованими до особливостей ринку. Наприклад, формат «cash&carry» в українських компаніях передбачає суттєву частку продажів кінцевому споживачу. Гіпермаркети та супермаркети часто встановлюють низькі ціни, щоб привабити більше покупців. Дискаунтери пропонують розширений асортимент продуктів, а частка товарів власних торгових марок є малою, порівняно, наприклад, з Німеччиною. Магазини біля дому мають більшу площу (150-550 кв.м.) та ширший асортимент (2-2,5 тис. артикулів)

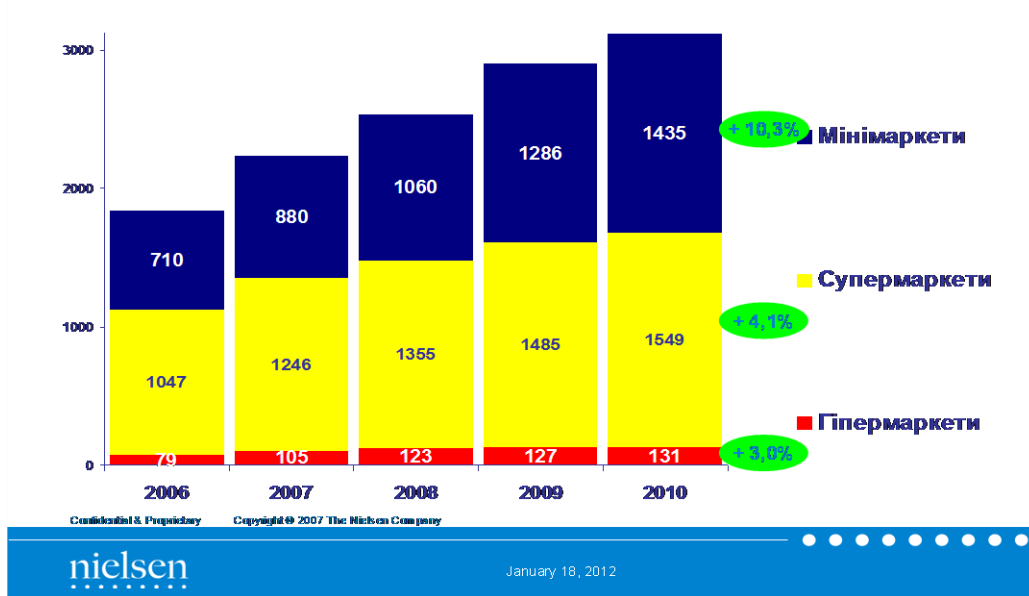
Супермаркети та магазини біля дому, а також «cash&carry» є лідируючими форматами в Україні, але частка неорганізованої торгівлі (ринки, кіоски, магазини, що не входять до мереж) досі є значною. Більшість магазинів входять до складу національних мереж, таких як FOZZY Group, АТБ Маркет, Фуршет та Велика Кишеня. З поміж іноземних мереж слід відзначити компанію Auchan, що працює на українському ринку з 2008 року та відкрила вже 8 магазинів у великих містах. Серед іноземних інвесторів також компанія Rewe, що володіє мережею Billa, невелика мережа магазинів «Перекресток», що належить компанії X5 Retail Group та магазини компанії SPAR. Володіючи відносно невеликою кількістю магазинів, компанія Rewe планує розширення і відкриття приблизно 10 нових магазинів щороку переважно у містах-мільйонниках. X5 Retail Group не планує розширення мережі «Перекресток» і навіть може згорнути свою діяльність в Україні, в той час як SPAR буде мережу франшизових магазинів.

Магазини біля дому відіграють величезну роль у торгівлі продуктами харчування. Зазвичай, постачальниками цих магазинів є тисячі місцевих невеликих оптових торговельних компаній. Магазини біля дому здебільшого

оформлені в радянському стилі, працюють застарілими методами та на зношеному обладнанні, не використовують сучасні підходи з маркетингу та мерчандайзингу. «МЕТРО Кеш енд Кері Україна» впроваджує

«Програму підтримки та розвитку роздрібної торгівлі», щоб допомогти своїм професійним клієнтам-трейдерам удосконалити їх магазини біля дому та привести їх у відповідність із сучасними стандартами.

Формати торгівлі

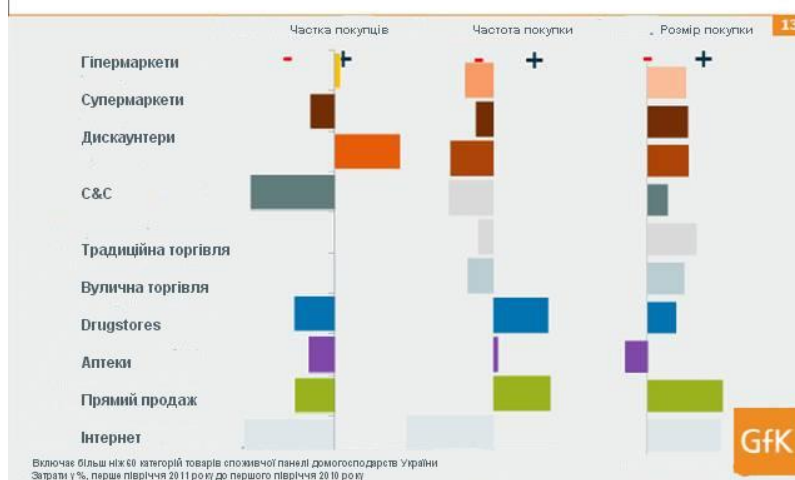

Джерело: Nielsen Ukraine

В Україні кількість гіпермаркетів досі є відносно невеликою. За роки кризи у 2008-2009 роках продовжувала зростати кількість супермаркетів та магазинів біля дому. За даними компанії Nielsen у 2010 році найбільше зросла кількість мінімаркетів.

В останні роки зростає популярність так званих дискаунтерів або економних супермаркетів. Цей формат активно просувають лідери ринку – мережа «Фора» (належить FOZZY Group) та АТБ Маркет. Згідно з дослідженням компанії GFK, дискаунтери стають все-більш популярними та збільшують кількість клієнтів, а також обсяг продажу.

**Типи торгових точок – компоненти поведінки споживача
% зміни у порівнянні з попереднім роком**

Джерело: GfK Ukraine

Фінансова криза підштовхнула ритейлерів розробляти нові формати магазинів та більш гнучко реагувати на регіональні потреби. У 2010-2011 році всі ключові гравці на ринку продовжили розширення. За даними GT Partners у 2010 році українські торгові мережі відкрили 245 нових магазинів, в той час як за перше півріччя 2011 року було відкрито ще 177 нових торгових точок. Лідером у розширенні є компанія АТБ Маркет, що за 6 місяців 2011 року відкрила 36 нових дискаунтерів переважно у Східній Україні.

У форматі «cash&carry» лідером ринку є компанія METRO GROUP, що має намір продовжити інвестування, плануючи відкрити до 20 нових магазинів та вкласти 1 млрд. гривень в економіку до 2013 року. «METRO Кеш енд Кері Україна» також почала розвивати менший формат – «METRO бази», відкривши 2 нових магазини у Західній Україні.

Поряд з розширенням у 2011 році мав місце і вихід компанії з ринку. Влітку 2011 року регіональний оператор гіпермаркетів Rainford (Дніпропетровськ) вирішив покинути український ринок, продавши або віддавши в оренду свої магазини компанії FOZZY Group.

4. Майбутні перспективи торговельного ринку

Хоча через вплив фінансової кризи та поточної нестабільної ситуації в економіці український ринок торгівлі втратив свою привабливість, він все ще має значний потенціал, враховуючи невелику частку торговельних мереж та великий простір для розвитку цивілізованих форматів торгівлі. Українська економіка та, зокрема, торговельна галузь покладає великі сподівання на Чемпіонат Європи з футболу, що відбуватиметься в Україні у червні-липні 2012 року.

Якщо Україна зможе подолати економічну нестабільність, адміністративні бар'єри та низький рівень споживання, розвиток торговельної галузі може прискоритися. В той же час на ринку, можливо, буде спостерігатися більша кількість угод злиття та придбання, враховуючи той факт, що малі ритейлери стикаються з проблемою ліквідності та нестачею коштів та змушені виставляти бізнес на продаж. У середньостроковій перспективі на ринку продовжать домінувати національні компанії, проте не виключено, що на Україну звернуть свою увагу і західні ритейлери, особливо коли вони повністю опанують потенціал сусіднього російського ринку.

Розвиток власних торгових марок містить великий потенціал для українських ритейлерів. За даними Nielsen Ukraine частка продажу товарів власних торгових марок в Україні становить 5,4% (Nielsen Key Accounts Index, 1-ий квартал 2011 року), що значно менше, ніж на розвинутих ринках Європейського Союзу. В той же час товари власних торгових марок демонструють високу динаміку зростання обсягу продажу, що за даними

Nielsen Ukraine перевищує 64,2% (Nielsen Key Accounts Index, перший квартал 2011 року у порівнянні з першим кварталом 2010). Згідно з Nielsen Ukraine в таких популярних продуктових категоріях, як соняшникова олія, майонез, кетчуп, сухі рибні закуски, частка власних торгових марок зростає навіть якщо ціни не є нижчими за товари А-брендів. У непродовольчій категорії товарів частка власних торгових марок зростає за рахунок нижчої ціни. Найбільше зростання демонструють ті категорії, де ціни на власні торгові марки суттєво нижчі за ціни на товари А-брендів.

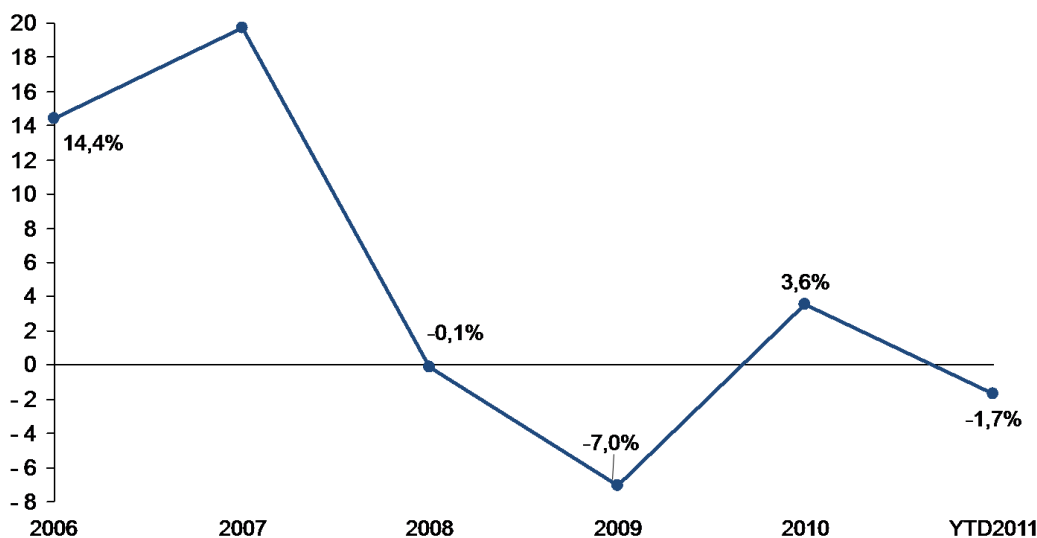
«МЕТРО Кеш енд Кері Україна» є одним з лідерів ринку з точки зору розвитку власних торгових марок, запровадивши їх з самого початку своєї діяльності в Україні у 2003 році. Асортимент оптової компанії налічує понад 2000 артикулів власних торгових марок, об'єднаних під 6 стратегічними брендами - SIGMA, ARO, H-line, HoReCa Select, Fine Food \ Fine Dreaming та Rioba. «МЕТРО Кеш енд Кері Україна» втілила в життя унікальне бізнес-рішення з власною торговою маркою Rioba, що надає все необхідне для створення брендованої кав'ярні: від високоякісної кави до кавових машин, брендованого посуду та форми для персоналу. Перший Rioba бар відкрився влітку у найбільшому аеропорті країни – Борисполі. Оптова компанія планує розширювати мережу таких закладів по Україні.

Огляд українського ринку пива

Починаючи з 2008 року, ринок пива переживає період стагнації. Вперше зростання на ринку пива спостерігалось 2010 року – тоді ріст ринку склав +3,6%. У 2011 році знову спостерігалось падіння ринку пива на -1,7%.

Динаміка ринку пива 2006-2011, млн л

Джерело: аналітична компанія AC Nielsen

Однією з причин падіння ринку стали несприятливі погодні умови. Окрім цього, на ситуацію на ринку вплинуло зростання цін на сировину, яке сталось через поганий врожай.

У порівнянні з минулим роком споживання пива на душу населення не змінилось. Як і у 2009-2010 рр. воно становило 57 л пива на 1 особу, хоча у до кризовий період складало 60 літрів на 1 особу.

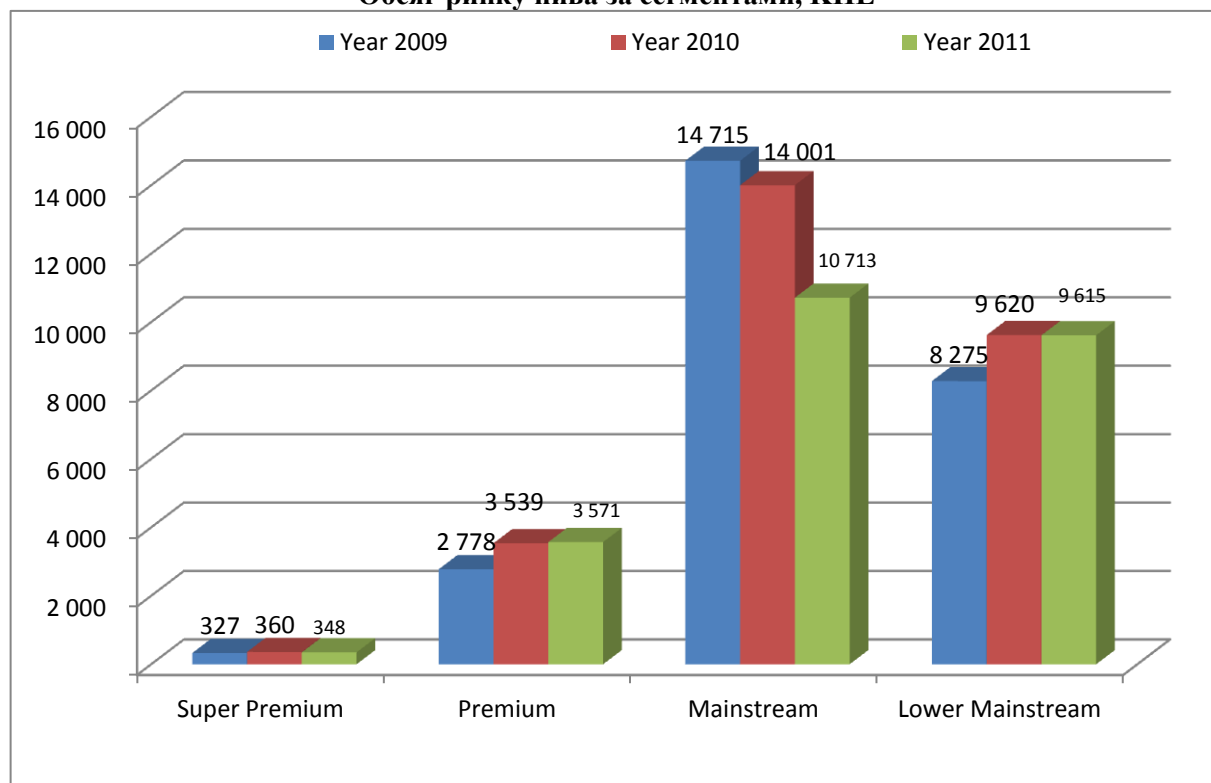
Споживання пива на душу населення

Рік	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Споживання на душу населення, л	45	50	60	61	57	57	57

Джерело: внутрішні дані компанії Carlsberg Ukraine

Більше за все у 2011 році постраждав середньоціновий сегмент, який демонстрував падіння протягом кількох останніх років. В той же час преміум та нижній середньоціновий сегменти продовжували рости.

Обсяг ринку пива за сегментами, KHL

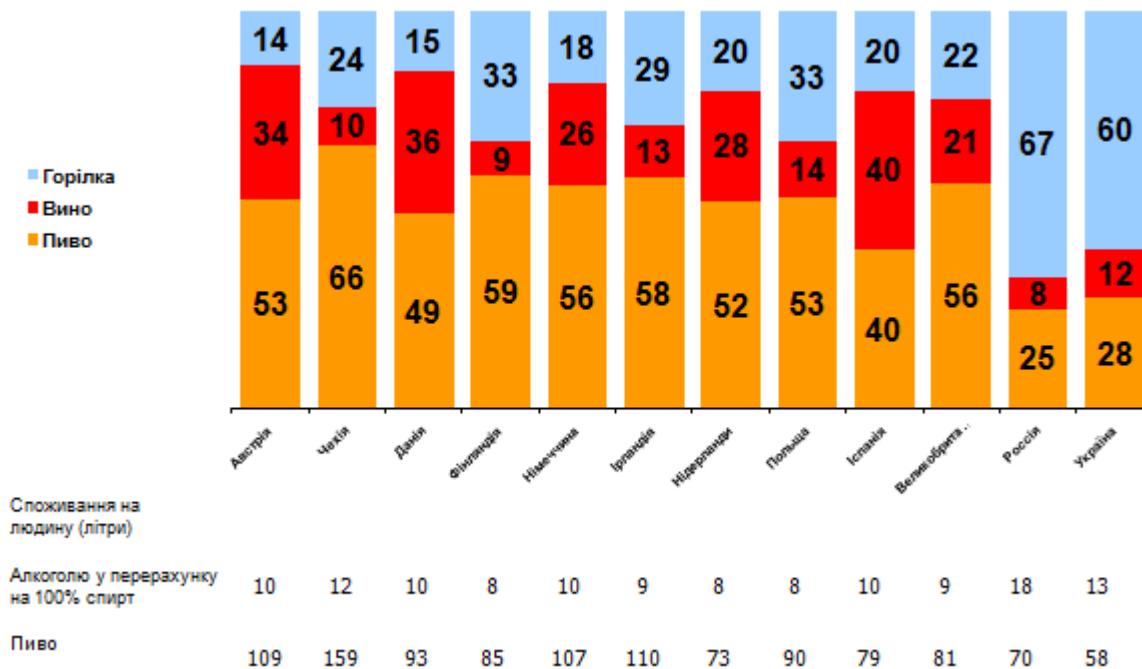

Джерело: за даними відвантажень компаній

За співвідношенням пакування, якому віддають перевагу споживачі, ситуація не змінилась з минулого року. За внутрішніми даними компанії Carlsberg Ukraine, переваги споживачів за типами упаковки можна оцінити наступним чином: 40% - скляна пляшка, 7% - ж/б банка, 11% - кеги, 42% - ПЕТ (пластикові пляшки).

В Україні споживається 13 л чистого алкоголю на душу населення, з яких 60% - це горілка, 12% - вино та 28% - пиво. Ці показники майже співпадають із сусідньою Росією, однак там як обсяги споживання алкоголю на душу населення, так і частка споживання горілки значно перевищують українські показники. На основі порівняння з даними європейських країн, можна зробити висновок, що саме нерівномірна структура споживання алкоголю призводить не тільки до надмірного вживання алкоголю в країні, але й до збільшення смертності через споживання алкоголю (на жаль, за цим показником як Україна, так і Росія входять до країн-лідерів).

Структура вживання алкоголю в 2009 році, % споживання чистого алкоголю на душу населення

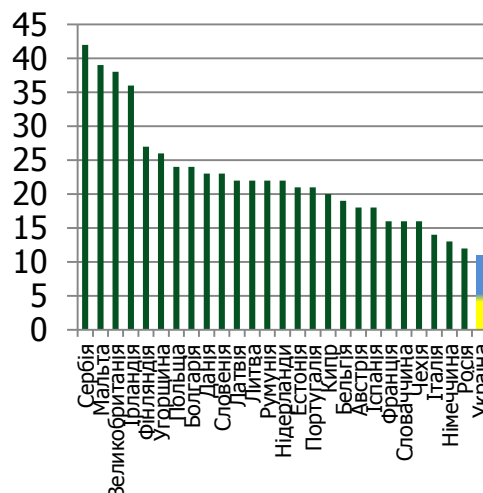

Джерело: Euromonitor, Canadean, Carlsberg, Business Analytica

Один градус абсолютного алкоголю в пиві коштує вітчизняному споживачеві значно дорожче, аніж у горілці – таке співвідношення є одним з найбільших в Європі.

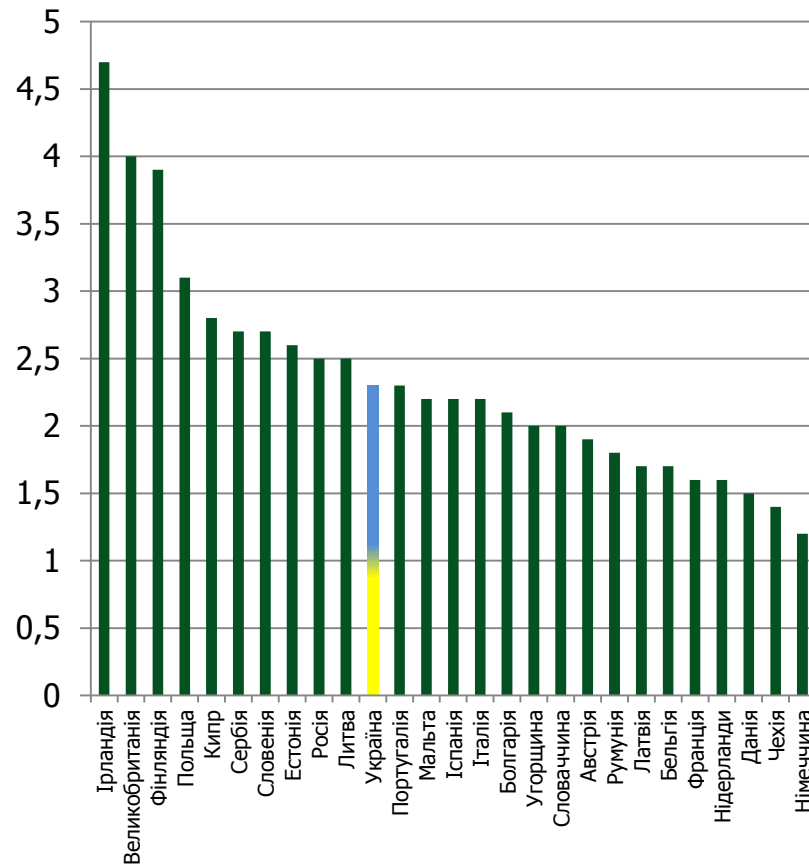
У 2011 році спостерігалось зростання ціни на пиво приблизно на +12%. Основною причиною такого зростання став ріст цін на сировину (зокрема на ячмінь) та підвищення податку на хмелярство. Наразі роздрібна ціна на пиво в Україні знаходиться на рівні середньоєвропейської, в то же час вартість горілки є однією з найнижчих у Європі.

Роздрібна ціна горілки за л/USD (за паритетом купівельної спроможності)

Джерело: «Огляд ринку пивоварної галузі в 2010 році», PWC

Роздрібна ціна пива за л/USD (за паритетом купівельної спроможності)

Джерело: «Огляд ринку пивоварної галузі в 2010 році», PWC

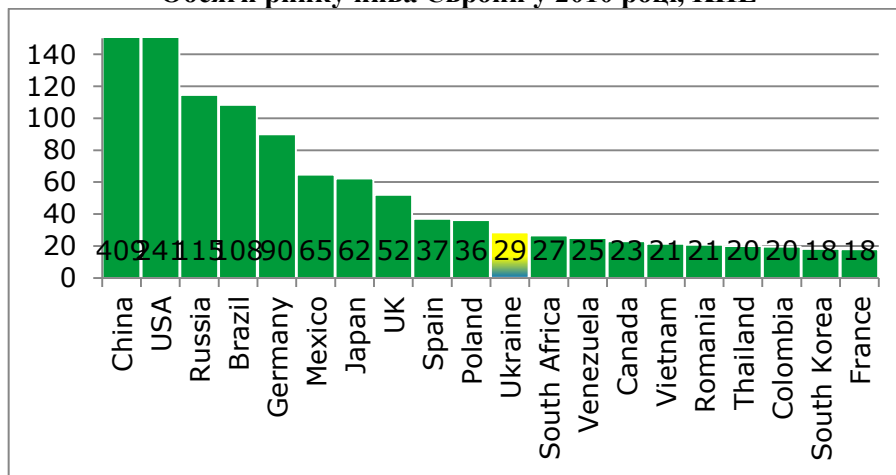
У 2011 році пивоварна галузь стикнулася із зростанням збору на хмелярство з 1% до 1,5% від обороту компанії.

У 2012 році пивоварну галузь чекатиме низка законодавчих обмежень, які матимуть сильний вплив на галузь. Так, вже із січня 2012 року планується значне збільшення збору за користування водними ресурсами, +17,9%, до 30,18 грн.

Окрім цього, очікується підвищення акцизу на 9%, відповідно із 0,74 грн за 1л пива до 0,81 грн.

У порівнянні з країнами світу Україна посідає 11 місце за обсягами продажів пива.

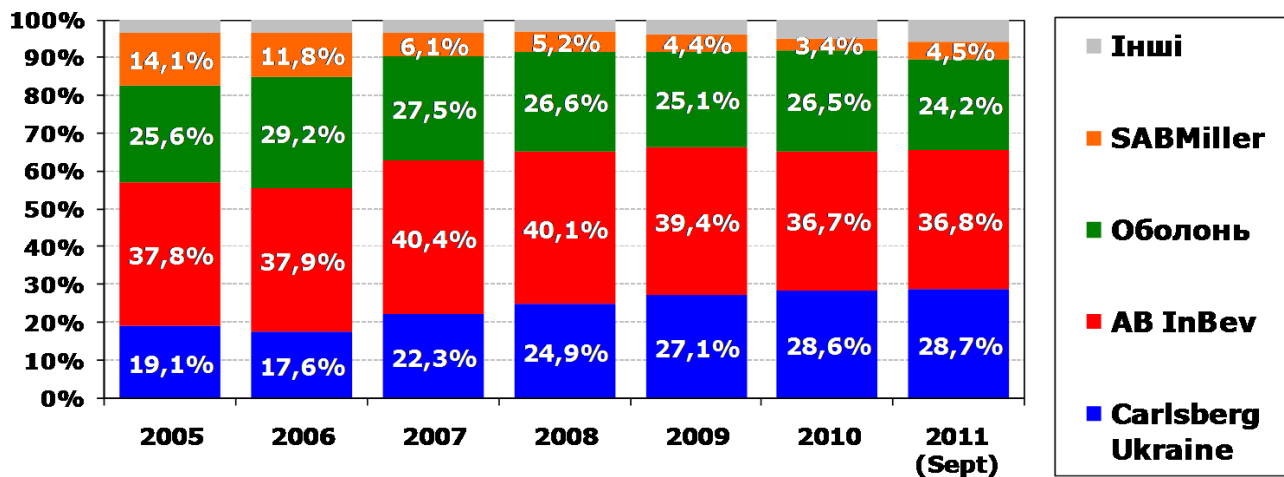
Обсяги ринку пива Європи у 2010 році, KHL

Джерело: Ernst&Young

На українському ринку пива серед основних гравців діють три іноземні компанії: AB InBev (1 місце); Carlsberg Ukraine (2 місце); SABMiller (4 місце), та локальна компанія – «Оболонь» (3 місце).

Доля основних виробників на ринку пива України

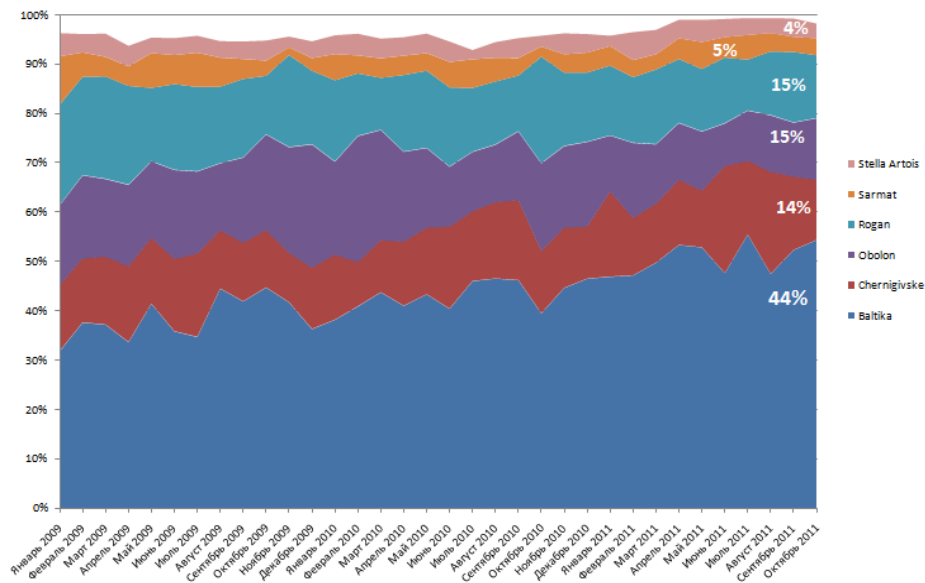
Джерело: AC Nielsen

Розподіл по сегментах основних гравців на ринку пива

Сегмент	Частка
Супер преміум	1,4%
Преміум	14,9%
Середньоціновий	44,1%
Нижній середньоціновий	39,6%

Джерело: ЗАТ «Укрпиво»

Ринок безалкогольного пива України

Джерело: за даними відвантажень виробників

Огляд українського ринку квасу

Ринок квасу в Україні на даний момент знаходиться ще в процесі формування і повторює розвиток ринку пива, який спостерігався 10 років тому.

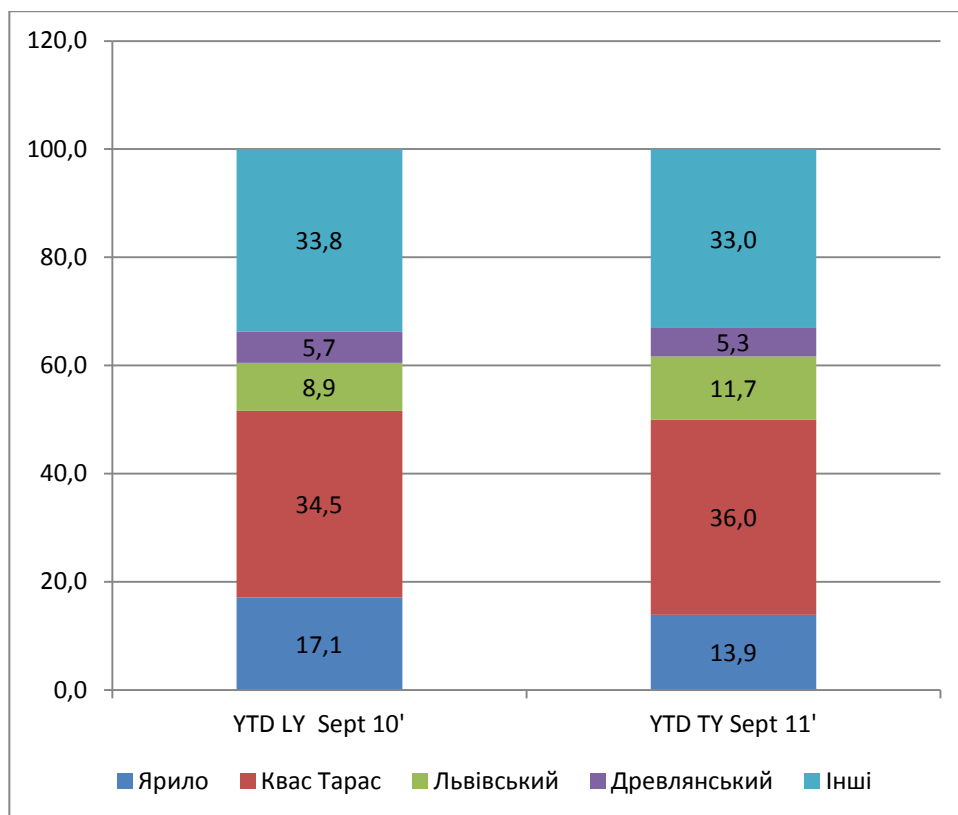
У 2011 році ринок квасу зменшився на -16%, що варто пов'язувати із несприятливими погодними умовами у літній період.

Незважаючи на це, ринок квасу України має значний потенціал через те, що в Україні набуває популярності тренд здорового способу життя. Адже квас – це напій натурального бродіння, у виробництві якого не використовуються консерванти, ароматизатори чи замінники. Це абсолютно натуральний продукт, вироблений із 100% натуральної сировини.

Існуючий обсяг ринку квасу – 122 млн л. Тобто в Україні споживається близько 2,6 л квасу на душу населення у рік, тоді як у Росії – 3,2 л, а у Білорусі – 6,4 л. У Радянському Союзі споживалося – 18 л, що свідчить про потенційну можливість росту ринку в майбутньому.

Ринок квасу стає більш структурованим, зменшується частка дрібних, регіональних гравців.

Доля ринку в натуральному вираженні основних брендів

Джерело: AC Nielsen станом на вересень 2011р.

Енергетика

Електроенергетичний сектор України

Інфраструктура українського енергетичного сектору характеризується надзвичайно високим рівнем зносу (до 60-80 відсотків¹).

Значна нестача інвестицій на розвиток мереж зробили енергетичний сектор ненадійним, що спричиняє незадоволеність споживачів і низьку якість електроенергії, що постачається. З іншого боку, мережі розподільчих компаній, спроектовані та збудовані у 1960-х і 1970-х (більше 40 років експлуатації), не можуть задовольнити постійно зростаючий попит на нові потужності, таким чином, розподільчі компанії стають обмежуючим фактором для розвитку промисловості та бізнесу. Важливою вимогою для енергетичного сектору є випередження інших галузей промисловості в розвитку щонайменше на два роки, щоб у повній мірі задовольняти потреби споживання (потужності).

Ефективним інструментом залучення інвестицій для розвитку мереж, які поступово зношуються, є стимулююче регулювання, спрямоване на (I) залучення інвестицій, (II) поліпшення якості надаваних послуг і (III) постійне вдосконалення ефективності діяльності розподільчих компаній. Стимулюючий тарифний режим (RAB-регулювання) є найкращою практикою в галузі регулювання тарифів для розподільчих електромереж, водопостачання, систем зв'язку.

Так зване RAB-регулювання вперше було застосоване у Великобританії в кінці 1980-х років в ході приватизації електричних мереж та лібералізації ринку електроенергії. Метод регулювання довів свою високу ефективність, оскільки енергетичні компанії скоротили витрати і збільшили інвестиції в мережі. В середині 1990-х років Канада, США, Австралія та деякі країни Західної Європи почали застосовувати стимулюючі практики регулювання. У 2002 році країни Східної Європи перейшли на стимулюючий тарифний режим. Також, у 2011 році для всіх розподільчих компаній Росії був завершений перехід на RAB.

У 2005 році докладні рекомендації з реформи ціноутворення в Україні були надані Національній комісії з регулювання електроенергетики України компанією KEMA Consulting GmbH, за підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку і Світового Банку. Перевагами реалізації стимулюючого регулювання в українському енергорозподільчому секторі є:

- стимулювання капітальних вкладень на розвиток мереж;
- стимулювання розвитку металургії, машинобудування і будівельного сектору, оскільки понад 90% постачальників будівельних матеріалів для розподільчих компаній розміщені в Україні;
- постійне підвищення якості послуг;
- значне збільшення можливості розподільчих компаній задоволення постійно зростаючого попиту на потужність, таким чином – розвиток промисловості та малого бізнесу;
- створення робочих місць та підвищення зайнятості, зростання добробуту населення;
- збільшення податків до державного та інших бюджетів;
- сприяння підвищенню енергоефективності.

Тим не менш, принципи стимулюючого тарифного регулювання досі не реалізоване.

Серйозною перешкодою затвердження стимулюючого тарифного режиму є перехресне субсидіювання, що застосовується в українському енергорозподільчому секторі. Роздрібні тарифи для населення в даний час встановлені без урахування принципу реального відшкодування витрат (на виробництво, передачу, розподіл і постачання електроенергії). У 2006-2010 тарифи для населення в Україні залишалися фіксованими. Затверджені ще у 2006 році тарифи для населення відшкодовували лише 60% економічно обґрунтованого рівня. У 2011 році рівень відшкодування досяг загрозливого значення – 28%. Такі цінові відхилення обумовлюють значне перехресне субсидіювання в енергетичному секторі. Різниця між реальною вартістю електроенергії і ціною, що сплачується населенням, покривається промисловими споживачами, і в той же час впливає на дефіцит оборотного капіталу розподільчих компаній.

¹ Програма економічних реформ на 2010-2014 роки, затверджена Указом Президента України від 27.04.2011 р. № 504, стор. 57

Зростання фактичного споживання електроенергії українськими сім'ями на 10% в 2008-2009 роках (в період фінансової кризи!) вказує на відсутність стимулів до підвищення енергоефективності для населення. У країнах-членах ЄС і пострадянських країнах середні тарифи на електроенергію для населення приблизно в 5-6 разів вищі, ніж в Україні.²

Діюча система перехресного субсидіювання перетворює систему ціноутворення в енергетичному секторі на непрозору та непередбачувану, в той же час вона є сильною перешкодою для впровадження нової моделі ринку електроенергії – двосторонніх договорів і балансуєчого ринку.

Способом скасувати систему перехресного субсидіювання є приведення тарифів для населення до економічно обґрунтованого рівня. Нещодавнє підвищення тарифів на електроенергію для населення у лютому та квітні 2011 року не мали істотного впливу на ступінь покриття економічно обґрунтованого рівня тарифів, так як рівень покриття збільшився лише на 1%. Розрахунки показують, що з метою досягнення економічного обґрунтованого рівня діючі тарифи для населення потрібно збільшити в 4 рази, що:

- зупинить цінове навантаження на промислових споживачів та малий бізнес, а отже підвищить конкурентоспроможність українських товарів на міжнародних ринках;
- припинить негативний вплив на оборотний капітал розподільчих компаній;
- забезпечить можливість реалізації нової моделі ринку - двосторонніх договорів і балансуєчого ринку;
- створить серйозний стимул для підвищення енергоефективності побутових споживачів;
- дасть можливість реалізувати стимулюючий тарифний режим і збільшити обсяг інвестицій в галузь;
- допоможе вдосконалити систему цільової соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення.

Українським законодавством не врегульовано процес нових приєднань до розподільчих мереж, що створює перешкоди для розвитку нового бізнесу та використання альтернативної енергії - без підключення нові компанії або об'єкти генерації з використанням альтернативних джерел енергії не будуть функціонувати. Спосіб вирішення таких недоліків у законодавстві – прийняття Правил приєднання та Методології встановлення плати за приєднання.

Український уряд визнає проблеми в енергетичному секторі. Вирішення усіх проблемних питань знайшло своє відображення в Програмі економічних реформ на 2010-2014 роки.

На жаль, реалізація оголошеного плану реформ відкладається, що посилює існуючі проблеми в енергетичному секторі України. Таким чином, провадження оголошених реформ в повному обсязі є життєво необхідним для енергетичного сектора та української економіки в цілому. Успіх реформ приведе сектор до нового етапу з перспективами подальшої енергетичної незалежності, ефективності та енергозбереження.

Забезпечення права на землю та реалізація проектів альтернативної енергетики

*Олексій Фелів, LL.M., доктор права
(Німеччина),*

Партнер

МЮФ BEITEN BURKHARDT

BEITEN BURKHARDT

Розвиток проектів альтернативної енергетики ось уже понад два роки є новою та надзвичайно динамічною сферою електроенергетики, в якій високу зацікавленість виявляють як іноземні, так і українські інвестори. Поштовхом цьому стало доповнення в квітні 2009 року Закону України «Про електроенергетику» ст. 17-1 щодо стимулювання виробництва електроенергії із альтернативних джерел енергії. Потенційно цікавими при цьому є не будь-які проекти альтернативної енергетики, а тільки ті, розвиток яких стимулюється законом. Таке стимулювання полягає в застосуванні до виробленої альтернативними джерелами електроенергії так званого

² Дані ERA

«зеленого»³ тарифу. Ставки зеленого тарифу застосовуються до електроенергії, виробленої із енергії вітру, біомаси, сонячного випромінювання, води (при умові виробництва малими електростанціями – до 10 МВт). Беручи до уваги, при цьому, законодавче обмеження потужності гідроелектростанцій та природного обмеження електроустановок, що працюють на біомасі, промислово значущими є вітрові та сонячні електростанції.

В той час, як обсяги земельних ділянок для сонячних електростанцій залишаються досить помірними (в середньому, 10 гектарів), земельні масиви парків вітрових електростанцій можуть охоплювати від 1 до 5 тис. гектарів землі. Потенційно привабливими ділянками для вітрових і сонячних електростанцій є, в основному, ділянки в південних регіонах України. При цьому, більшість таких ділянок є розпайованими сільськогосподарськими угіддями. Відчуження або зміна цільового призначення таких угідь заборонено мораторієм згідно п. 15 Перехідних положень Земельного кодексу України. В обхід мораторію на практиці було розроблено та частково застосовуються ряд варіантів отримання (забезпечення) таких земельних угідь.

Нижче будуть розглянуті найбільш поширені варіанти для реалізації проектів альтернативної енергетики.

1. Отримання земельних ділянок на підставі договорів сервітутів

Часто на практиці, особливо в Автономній Республіці Крим, можна зустріти проекти вітрових або сонячних електростанцій, земельні ділянки для яких забезпечені на підставі договорів сервітутів. Хоча відносно України земельний сервітут є порівняно новим поняттям, в контексті історії права, земельний сервітут є одним із найстаріших правових інститутів, які сягають в початки грецького та римського права. Напевно, на запитання, чи можливо збудувати споруду, будівлю чи вітрову електроустановку на підставі договору сервітуту, римський юрист дві з половиною тисячі років тому, однозначно б сказав, що ні, адже це суперечить природі цього правового інституту. Аналогічну відповідь слід дати і українському юристу. Згідно ст. 98 Земельного кодексу України земельний сервітут є право на обмежене користування чужою земельною ділянкою. Таким чином, основною відмінністю сервітуту від оренди є обмеженість користування. При цьому, така обмеженість визначається необхідністю (уможливленням) використання іншої земельної ділянки або об'єкта нерухомості (як наприклад, право проїзду до власної ділянки або право відведення води із своєї земельної ділянки через чужу). Таким чином, сервітут як обмежене право на чужу земельну ділянку є певним допоміжним елементом, який дозволяє власнику в повній мірі використовувати права, що витікають із права власності на власну земельну ділянку. Більш правильно було б в зв'язку із цим, визначати сервітут не як право на обмежене користування чужою земельною ділянкою, а як обмежене речове право на земельну ділянку, що полягає в праві вимагати від власника ділянки утримуватись від певних дій (встановлення паркана на земельній ділянці) або терпіти певні дії (проїзд через ділянку або прокладення ліній комунікацій). Недарма, в теорії права відносно сервітуту виділяють, так звану «пануючу» та «послужну» земельну ділянку. Послужною земельною ділянкою є саме ділянка, на яку встановлений земельний сервітут.

Переносячи розуміння земельного сервітуту на реалізацію проектів альтернативної енергетики очевидним є, що повинна бути пануюча земельна ділянка, яка належить власнику проекту та на якій реалізується безпосередньо проект та послужна земельна ділянка, обмежені права на яку необхідні власнику пануючої земельної ділянки для можливості реалізації проекту на власній ділянці. Важливим при цьому є те, що встановлення земельного сервітуту на послужну земельну ділянку не повинно вести до припинення права власника на користування або володіння земельною ділянкою. Тобто, будівництво дороги на через земельну ділянку до вітропарку, яка в подальшому повністю унеможливить використання такої земельної ділянки, немає нічого спільного із сервітутом, оскільки внаслідок будівництва відбувається не обмежене, а повне користування земельною ділянкою. В такому випадку, на земельну ділянку повинно оформлюватись право оренди, суперфіцію або ж право власності.

³ «Зелений» тариф згідно закону є спеціальний тариф, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблена лише малими гідроелектростанціями до 10 МВт).

Очевидним є, що будівництво вітрових агрегатів або ж встановлення сонячних модулів вимагає не обмежене або повне користування відповідною земельною ділянкою і може здійснюватись тільки на пануючій земельній ділянці.

Слід зазначити, що із прийняттям Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів», неможливість будівництва електростанцій на підставі прав сервітуту стала очевидною. Згідно ст. 16 цього Закону строкові або безстрокові земельні сервітути можуть оформлятися виключно щодо об'єктів передачі електроенергії, однак не щодо самих електростанцій.

Крім того, будівництво об'єктів енергетики без зміни цільового призначення можливо згідно ч. 2 ст. 14 Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» виключно під розміщення об'єктів передачі електричної енергії, а не самих енергогенеруючих установок. Оформлення сервітутів на сільськогосподарські земельні ділянки не вирішує, таким чином, питання відповідності цільового призначення таких земельних ділянок для будівництва об'єктів електроенергетики.

Таким чином, забезпечення земельних ділянок для будівництва об'єктів альтернативної енергетики на підставі права сервітуту суперечить правовій природі цього обмеженого речового права та спеціальному законодавству в сфері електроенергетики.

2. Відмова власника земельної ділянки на користь держави чи громади

Згідно ст. 140 Земельного кодексу України однією з підстав припинення права власності на земельну ділянку є добровільна відмова власника від права на земельну ділянку. Відмова від права власності одночасно не охоплена мораторієм згідно п. 15 Перехідних положень Земельного кодексу України. Припинення здійснюється згідно ст. 142 Земельного кодексу України за заявою власника земельної ділянки та на підставі відповідної угоди із державним органом або органом місцевого самоврядування. З відмовою від права власності, земельна ділянка переходить у власність громади або держави відповідно та перестає бути пайовою. Згідно ч. а) п. 15 Перехідних положень Земельного кодексу України не допускається купівля-продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної або комунальної власності. Натомість, можлива їх передача в оренду. Таким чином, земельні ділянки, від яких відмовився власник, можуть бути віднесені до земель запасу та відповідно виділені в оренду для реалізації проектів альтернативної енергетики.

На практиці добровільна відмова від земельної ділянки є радше винятковим явищем. Очевидно, що власник не буде відмовлятися від земельної ділянки без будь-якої компенсації за таку відмову. Компенсація є обов'язковим елементом відмови і оформлюється відповідними супутніми договорами, а її виплата прив'язується до моменту відмови та переходу права власності до громади або держави.

З правової точки зору, «добровільна» відмова від права власності в поєднанні із компенсацією за таку відмову та подальша передача земельної ділянки особі, яка понесла витрати компенсації, слід кваліфікувати як удавану угоду. Удаваним правочином згідно ч. 1 ст. 235 ЦК України є правочин, який вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили. Іншим правочином є цьому випадку, насправді, угода про відчуження (купівлю-продаж) земельної ділянки на користь зацікавленої особи. Згідно ч. 2 ст. 235 ЦК України, якщо буде встановлено, що правочин був вчинений сторонами для приховування іншого правочину, відносини сторін регулюються правилами щодо правочину, який сторони насправді вчинили.

Таким чином, зазначена схема повинна кваліфікуватись як угода купівлі-продажу, яка згідно п. 15 Перехідних положень Земельного кодексу України є недійсною з моменту укладення.

3. Реалізація проектів альтернативної енергетики на с/г землях

Цілком новим трендом в сфері забезпечення земельних ділянок є укладення договорів оренди із власниками паїв та обґрунтування розміщення енергогенеруючого об'єкта без зміни цільового призначення земельної ділянки. Обґрунтуванням служить, при цьому, ст. 23 Земельного кодексу України, згідно якої для будівництва

промислових підприємств, об'єктів житлово-комунального господарства, залізниць та автомобільних шляхів, ліній електропередач та зв'язку, магістральних трубопроводів, а також для інших потреб, не пов'язаних із веденням сільськогосподарського виробництва, надаються переважно несільськогосподарські угіддя або сільськогосподарські угіддя гіршої якості. Схема передбачає, відповідно, зміну складу угідь із сільськогосподарських на несільськогосподарські угіддя⁴ або ж визнання таких угідь – угіддями гіршої якості⁵.

Як практичні приклади реалізації будівництва на несільськогосподарських угіддях с/г земель наводиться будівництво гіпермаркетів. Таке будівництво дійсно видається можливим згідно положень ч. 2 ст. 22 Земельного кодексу України, згідно якої землі с/г призначення можуть надаватись оптовим ринкам с/г продукції для розміщення власної інфраструктури, до якої може входити і гіпермаркет, який реалізує с/г продукцію. А от передача с/г земель несільськогосподарським підприємствам можлива згідно ч. 2 ст. 22 ЗК України виключно для ведення підсобного сільського господарства.

Слід зазначити, що ст. 14 Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» передбачає можливість розміщення виключно об'єктів передачі електроенергії, в т.ч. на с/г землях без зміни цільового призначення. Відповідно розміщення енергогенеруючих об'єктів на с/г землях не можливо без зміни цільового призначення.

Очевидно, прихильникам будівництва об'єктів альтернативної енергетики на с/г землях без зміни цільового призначення усвідомлюють ризик визнання такого будівництва нецільовим використанням земельної ділянки, яке згідно ст. 143 ЗК України може вести до примусового припинення прав (власності або ж користування) на земельну ділянку. Вважається, однак, що цей ризик мінімізується у випадку будівництва об'єкта альтернативної енергетики в складі цілісного майнового комплексу сільськогосподарського підприємства⁶ та усунутим в той момент, коли об'єкт збудований та зареєстровано право власності на нього як на об'єкт нерухомості. Дійсно, доля об'єкта нерухомості, який знаходиться на земельній ділянці, щодо якої винесено рішення про примусове припинення прав на неї, не врегульована Земельним кодексом України. Одночасно, примусове звільнення земельної ділянки шляхом знесення розташованого на ній об'єкта нерухомості, право власності на який оформлено у встановленому порядку, порушує права особи, гарантовані ст. 41 Конституції України. З іншого боку, користування земельною ділянкою після її вилучення та відповідно неможливість оформлення права власності чи оренди під обслуговування такого об'єкту, може розглядатись як самовільне зайняття земельної ділянки. Самовільно заняті ділянки, в свою чергу, можуть згідно ч. 2 ст. 212 ЗК України приводитись до придатного для використання стану, включаючи знесення будівель і споруд за рахунок осіб, які самовільно зайняли такі ділянки. В будь-якому випадку існує реальний ризик припинення експлуатації енергогенеруючого об'єкта на підставі відповідного припису державного інспектора щодо усунення порушень земельного законодавства, а саме, використання земельної ділянки не за цільовим призначенням.

Крім зазначених ризиків, втрати прав на земельні ділянки та збудовані на них енергогенеруючі об'єкти, сумнівною видається, загалом, можливість погодження проекту будівництва, його державна експертиза та

⁴ Згідно Закону України «Про державний земельний кадастр» відомості про угіддя земельної ділянки будуть вноситись до Державного земельного кадастру на підставі проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь.

⁵ В зв'язку із відсутністю законодавчої процедури визнання угідь угіддями гіршої якості, пропонується реалізовувати таке визнання шляхом подачі відповідного позову до суду. Можна припустити прийняття відповідного судового рішення. В такому випадку, очевидним, на нашу думку, є переймання судом на себе функцій органу, завданням якого є визначення якості угідь. Згідно судової практики Верховного суду України, неприпустимим є переймання судами при вирішенні спорів функцій відповідних державних органів, органів місцевого самоврядування або ж уповноважених підприємств, установ чи організацій.

⁶ Практично важко собі уявити, щоб об'єкт промисловості – вітрова електростанція потужністю в 200 МВт – увійшла в склад «цілісного майнового комплексу сільськогосподарського підприємства». Натомість, напевне, не буде заперечень у тому випадку, коли сільськогосподарське підприємство розмістить вітрову електроустановку на землях сільськогосподарського призначення з метою забезпечення фермерського господарства електроенергією.

отримання зеленого тарифу на промислові за своєю природою енергогенеруючі об'єкти, розташовані на несільськогосподарських угіддях с/г земель.

4. Викуп земель для суспільних потреб

Дія мораторію згідно п. 15 Перехідних положень Земельного кодексу України не поширюється на випадки, коли відчуження сільськогосподарських земель відбувається для суспільних потреб. Згідно ст. 7 Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» під суспільними потребами, серед іншого, розуміють також будівництво та обслуговування об'єктів енергетичної інфраструктури (ліній електропередач, електростанцій). Таким чином, земельні ділянки для розміщення електростанцій альтернативної енергетики, можуть викупуватися у приватних власників без обмежень. У випадку відмови власників у викупі відповідних ділянок, такі земельні ділянки можуть бути відчужені примусово на підставі рішення суду, оскільки згідно ст. 15 зазначеного Закону, будівництво лінійних об'єктів та об'єктів енергетичної інфраструктури розглядається суспільною необхідністю. Пріоритет потреб суспільної необхідності на землі енергетики над потребами приватної власності визнаний також ст. 3 Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів». Ст. 14 цього ж Закону підтверджує можливість викупу земельних ділянок, що перебувають у приватній власності, для будівництва об'єктів енергетики в порядку, передбаченому Законом України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності».

Слід зазначити, що забезпечення земельних ділянок під реалізацію проектів альтернативної енергетики шляхом їх викупу для суспільних потреб є досить складним та довготривалим процесом, який передбачає залучення районних державних адміністрацій (потенційно привабливі ділянки знаходяться, як правило, за межами населених пунктів, де землевідведення є компетенцією районної державної адміністрації), які згідно закону мають виключне право на викуп земельних ділянок для суспільних потреб із подальшою передачею зацікавленій особі. Місцеві державні адміністрації ж, як правило, не мають власних коштів для викупу таких ділянок та, на відміну від органів місцевого самоврядування, не можуть залучати для таких цілей запозичені кошти.

5. Висновки

Незважаючи на досить недавнє запровадження зеленого тарифу та стимулювання сектору альтернативної енергетики, практика показує значний інтерес інвесторів в цій сфері. Оскільки, будь-який проект альтернативної енергетики розпочинається із земельних питань, не дивно, що на практиці вже існує ряд схем забезпечення для проектів альтернативної енергетики земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які знаходяться під мораторієм. Аналіз цих схем, однак, не витримує критичного аналізу на їх відповідність чинному законодавству. Єдино легальною і одночасно, напевно, найбільш складною, є схема викупу таких земельних ділянок для суспільних потреб або їх вилучення з мотивів суспільної необхідності.

Слід зазначити, що навіть коли інші схеми забезпечення земельних ділянок і спрацюють в процесі погодження проекту, то, не слід забувати, що передумовою для залучення фінансування під будівництво проекту приватним чи то інституційним інвестором буде комплексний правовий аналіз відповідної документації. В аналізі слід очікувати висвітлення ризиків, пов'язаних із невідповідністю схеми чинному законодавству, та як наслідок, відмову інвестора в участі в такому фінансуванні такого проекту. Перед початком проекту слід тому ще раз зважити, якою саме схемою рухатись враховуючи ризики кожної конкретної схеми.

Стаття в перекладі на російську мову була опублікована в журналі «Альтернативное топливо» № 10 (50), жовтень 2011 р.

Охорона Здоров'я

Партнерство з метою підвищення конкурентоспроможності економіки України 2011-2012

За 20 років української незалежності очікувана тривалість життя українців при народженні зменшилась з 70 років у 1990 р. до 68 у 2008 р., хоча й повернулась до 70 років. Україна є єдиною країною серед своїх сусідів, де цей показник у 2008 році такий самий як і раніше, у 2000 році, більше того, Україна поділяє з Росією найнижчий в Європі показник тривалості життя. Тому видається очевидним, що політика охорони здоров'я в Україні має бути суттєво поліпшена.

Система відшкодування та система обов'язкового медичного страхування

Щорічно майже 33 мільйони українців звертаються до медичних закладів за допомогою. До 45% всіх звернень – це респіраторні захворювання. Захворювання кровоносної та сечостатевої систем, а також травми, отруєння та певні інші наслідки екзогенних факторів, кожний окремо, є причиною 7% загальної кількості захворювань (див. Рис. 1). Проте ця цифра не відображає того, що у 2008 році Україна посіла 188-ме місце серед 193 країн за кількістю прогнозованої загальної смертності на душу населення внаслідок серцево-судинних захворювань. Також Україна має другий найбільший відсоток в Європі за враженістю ВІЛ серед дорослих від 15 до 49 років та найвищий серед країн СНД; а в 2009 році вона посіла 131-е місце серед 145 країн за кількістю смертей через СНІД, якраз між Ганою та Китаєм. Більше того, за інформацією Всесвітньої організації охорони здоров'я Україна та Молдова у 2009 році стали країнами з найбільшою в Європі кількістю смертей через туберкульоз серед людей, у яких відсутній ВІЛ, – 26 осіб на 100 000 населення.

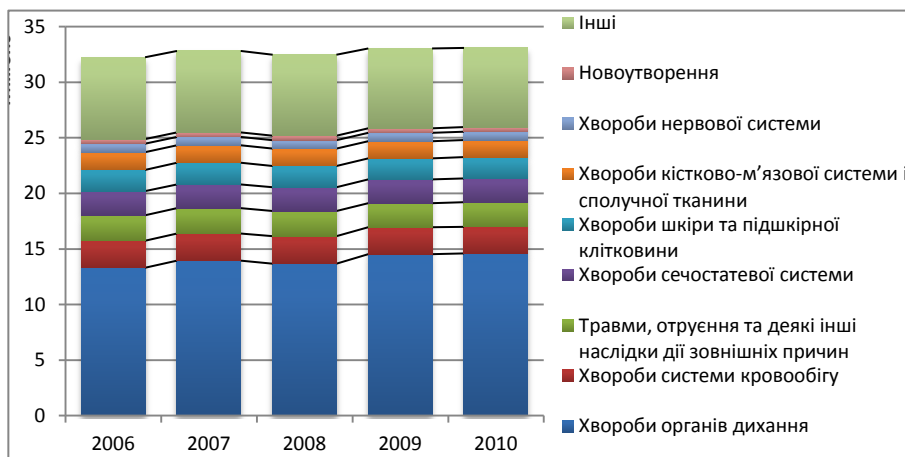

Рис. 1: Динаміка та структура первісних зареєстрованих захворювань в Україні у 2010 році.

Джерело: Державна служба статистики України.

Ринок медичних послуг та система охорони здоров'я в цілому залишаються у значній мірі недорозвиненими. Це відбувається, перш за все, через брак фінансування з боку держави та з місцевих бюджетів і неефективне використання наявних коштів.

Більше того, відсутність чіткого бачення уряду, як і брак відкритої дискусії стосовно стратегічного плану щодо розвитку системи охорони здоров'я та проголошених реформ, стримує розвиток конкурентоздатності галузі. Будучи формально країною з безкоштовним медичним обслуговуванням, Україна залишається єдиною країною в Європі, що не має жодної системи відшкодування у тому, що стосується витрат на амбулаторне лікування та пов'язаних з цим витрат на медикаменти. Все це не забезпечує існування механізмів для поліпшення якості життя чи збільшення тривалості життя українців. Ми вважаємо, що введення крок за кроком системи відшкодування на основі досвіду як пост-комуністичних країн, так і великих демократій світу, створить необхідне підґрунтя для розвитку системи. Надалі, введення обов'язкового медичного страхування повинно суттєво поліпшити ситуацію з фінансуванням сфери охорони здоров'я.

Комітет Американської торгівельної палати в Україні (Палата) з питань охорони здоров'я має намір здійснити свій внесок до реформування системи охорони здоров'я, що включатиме надання експертних консультацій членів Комітету та ознайомлення з досвідом інших країн.

Права інтелектуальної власності та прозора система допуску на ринок лікарських засобів

З 2008 року, коли Україна стала членом СОТ, її законодавство із захисту прав інтелектуальної власності значно розвинулося. Це стало важливим кроком на шляху перетворення українського ринку у фармацевтичній галузі та сфері охорони здоров'я на конкурентний та привабливий для іноземних інвесторів. Крім того, існуюча система допуску на ринок (реєстрації) лікарських засобів визнана як прогресивна. Беручи до уваги нещодавно проголошені плани щодо прийняття нової версії Закону «Про лікарські засоби», вкрай важливо забезпечити високий рівень захисту інтелектуальної власності в галузі, ефективність механізмів забезпечення виконання та повну прозорість й ефективність системи допуску на ринок в країні. Цей захист, звичайно, повинен відповідати сучасним підходам щодо доступності медикаментів та медичних послуг, бути аналогічним до підходів, що використовуються у країнах з ринковою економікою (однією з яких Україна вже є багато років).

Прозора та ефективна система контролю якості

Принципи рівного ставлення та відсутності дискримінації по відношенню як до вироблених в країні, так і до імпортованих ліків, повинні стати наріжним каменем системи забезпечення якості лікарських засобів в Україні. Незважаючи на чисельні чутки щодо значної кількості підробної продукції на внутрішньому ринку, переконливих свідчень цьому не існує. Роль держави як регулятора, яка без сумніву є дуже важливою, не повинна у жодному випадку замінювати її роль як гаранта фізичної доступності ліків. Ані технічні перешкоди для імпорту, ані невинуватна надмірна бюрократія чи зарегульованість, не повинні стати ознаками українського ринку в тому, що стосується системи контролю якості. Більше того, підвищення прозорості у цій сфері лише зміцнить ще більше конкурентоспроможність України на світових ринках.

Заміщення імпорту лікарських засобів

Існують певні ризики у застосуванні неадекватної політики заміщення імпорту лікарських засобів для іноземних фармацевтичних компаній, що спеціалізуються на дослідженнях та розробках, виходячи з проекту концепції Державної цільової програми «Розвиток імпортозамінних виробництв в Україні та заміщення імпортованих лікарських засобів вітчизняними, у тому числі біотехнологічними препаратами та вакцинами» на 2011-2021 рр. Важливим є те, що програма захищає права інтелектуальної власності іноземних фармацевтичних компаній, поліпшує охорону здоров'я пацієнтів через гарантування їм доступу до якісних та безпечних ліків. Проект концепції має виключити будь-які можливості для застосування корупційних схем при проведенні тендерів на державні закупівлі та невинуватної дискримінації по відношенню до іноземних виробників.

Критерії, що будуть застосовані в урядовій програмі заміщення імпорту, також важливі. Іноземні компанії готові надавати цінові знижки під час проведення тендерів на державні закупівлі; проте, цей документ не забезпечує прозорості в реалізації політики заміщення імпорту.

Проект Закону № 7412 «Про внесення змін до статті 9 Закону України «Про лікарські засоби» щодо приведення процедури реєстрації лікарських засобів у відповідність до міжнародних стандартів» (прийнятий у першому читанні 19 квітня 2011 р.) став свідченням зростання тиску уряду на імпортний ринок лікарських засобів.

Важливо також включити до Державної цільової програми такі терміни як «виключне право на препарат» та «права пацієнта».

Також існують ризики для прав інтелектуальної власності, пов'язані з політикою заміщення імпорту, у планах надання преференцій вітчизняним виробникам ліків, на порушення норм ГАТТ/СОТ і т. і.

Комітет Палати з питань охорони здоров'я підтримує ідею заміщення імпорту, яка має відкрито обговорюватися і розроблятися із залученням експертів та всіх зацікавлених сторін. Проте, в його сучасній версії проект концепції не захищає інтересів пацієнтів або іноземних чи українських виробників фармацевтичної промисловості. Важливо в першу чергу створити сприятливий клімат для розвитку фармацевтичного ринку. Це стане можливо лише після прийняття відповідного Закону «Про лікарські засоби».

Палата продовжує відслідковувати зміни у законодавчій та регуляторній сферах політики з питань охорони здоров'я. Члени Американської торгівельної палати в Україні разом зі своїми партнерами працюють над розробкою всебічної довгострокової політичної позиції, необхідної для поліпшення сфери охорони здоров'я в Україні – оплоту конкурентоспроможності країни.

Ринок праці

Огляд ринку праці України: основні тенденції

Цей огляд присвячений розвитку українського ринку праці у 2011 році. Впродовж року, експерти з рекрутингу компанії Брейн Сорс Інтернешнл визначили наступні тенденції:

BRAIN ▲ SOURCE
INTERNATIONAL

*European standards
of recruitment*

- 1. Зростання попиту на персонал** (у порівнянні з 2010 роком і першим кварталом 2011 року). Основний чинник – скорочення у кризовий період, коли в деяких компаніях були розформовані цілі відділи або закривалися мережі філій. Зараз бізнеси почуваються упевненіше: вони орієнтуються не на скорочення витрат, а на зростання прибутку, що означає збільшення обсягів випуску продукції і продажу, а це вимагає залучення кваліфікованого персоналу.
- 2. Масове використання соціальних мереж при пошуку співробітників** – на цьому тлі багато тренінгових компаній не розгубилися і почали пропонувати клієнтам навчання з ефективного використання цього інструменту.
- 3. Посилювання вимог працедавців до профайлу кандидата.** Компанії зацікавлені в професіоналах, які ще до працевлаштування знають усе про специфіку роботи в галузі і мало не з перших днів можуть без додаткового навчання забезпечувати відмінний результат. Вакансії готові пропонувати в першу чергу тим, хто вже успішно працює у даній сфері. Це істотно ускладнює завдання фахівцям, які хочуть змінити сферу діяльності і спробувати себе в новому амплуа, – дедалі менше працедавців погоджуються платити за «пробу пера» і надавати можливості розвитку в нових для кандидатів напрямках.
- 4. Готовність компаній вкладати кошти у розвиток співробітників.** Все більше організацій розуміють, що дешевше і ефективніше інвестувати у вже наявних лояльних співробітників, ніж перекуповувати нові таланти. Виходячи з динаміки запитів на пошук кандидатів, у 2011 році найактивніше розвивався продаж у сегменті FMCG, фармацевтичній галузі, виробництві, B2B, і, звичайно, IT. Якщо говорити про професіоналів, яких потребує ринок, високий попит мали топ-менеджери покликані визначати і запроваджувати стратегію розвитку компанії (перш за все йдеться про управлінців у сферах загального керівництва підприємством, логістики, маркетингу і бізнес-девелопменту), а також фахівці з продажу. Особливо високий попит, зумовлений процесами купівлі і злиття деяких компаній, був присутній на фармринку. Як і раніше, стабільний попит спостерігався на розробників у сфері IT. Тут компанії готові перекуповувати фахівців або інвестувати кошти й час у молодих і перспективних співробітників.

У деякій мірі 2011 рік можна вважати «сезоном полювання» на «сині комірці». Особливо на Західній Україні, де працює велика кількість виробничих компаній з іноземними інвестиціями.

Поведінка кандидатів на ринку праці істотно змінилася. Кандидати, навчені кризою, стали вибагливішими при виборі працедавця, чинник більшої зарплатні зараз не завжди є основним аргументом. Дедалі більше уваги претенденти звертають на стабільність організації, її історію, імідж, рівень успішності під час кризи.

Також претенденти стали обізнаніше у питаннях пошуку роботи – знають, як справити враження на рекрутера, які риси характеру або професійні компетенції потрібно продемонструвати, щоб вибір впав саме на них. Багато хто не соромиться після інтерв'ю попросити зворотній зв'язок і рекомендації про те, як стати цікавішими для працедавців.

Якщо говорити про політику виплати заробітних плат, намітилася тенденція деякого їх збільшення, при цьому міняється структура винагороди – підвищується фіксована частина. Змінилися і фінансові очікування претендентів - вони зросли. Найбільш вимогливими, за оцінками експертів Брейн Сорс Інтернешнл, стали фахівці, які працюють у виробничій сфері, та керівники. Останні сьогодні прямо заявляють про свої очікування,

і ведуть мову про прив'язку винагороди до результатів діяльності компанії. Якщо говорити про валюту, в якій претенденти озвучують свої побажання, то євро, долари і гривна йдуть нарівні.

Працедавці стали вимогливішими до кандидатів.

Частково тому, що чіткіше розуміють, які саме люди їм потрібні. Резюме, окрім безперервного переліку місць працевлаштування, тепер повинне містити і перелік конкретних досягнень претендента, бажано – у цифрах або відсотках. Зросла популярність запитів рекомендацій з попередніх місць роботи.

Цього року помітно збільшилася кількість запитів на пошук персоналу через рекрутингові компанії. Працедавці обирають цей шлях дуже свідомо: ринок повертається до того, що бізнеси концентруються на здобутті прибутку, а допоміжні функції передають зовнішнім провайдерам.

Прогнозувати динаміку розвитку ринку праці в 2012 році досить складно, оскільки поряд із сприятливими чинниками (такими як підвищення попиту споживачів, отримання інвестицій у зв'язку з проведенням Євро-2012), на нього можуть вплинути і негативні (наприклад, політична ситуація в країні, можливість другої хвилі кризи і т. д.).

На сьогоднішній день логічним здається подальший розвиток ринку – попит на кваліфікованих фахівців зростатиме. Позитивна динаміка можлива в агросекторі, також дуже вірогідний розвиток у сферах страхування (тенденція намітилася наприкінці 2011 р.), продажу та ІТ. У містах, де відбуватимуться змагання Euro 2012, очікується зростання попиту на кваліфікований обслуговуючий персонал у сфері Ho Re Ca.

Новели проекту Трудового кодексу України

VASIL KISIL & PARTNERS
ATTORNEYS & COUNSELLORS AT LAW

Оксана Войнаровська, Іванович Тетяна

АО «Юридична фірма «Василь Кісіль і Партнери»

Нові реалії визначають завдання трудового законодавства, в першу чергу, як пошук рівноваги між необхідністю захисту прав працівників та необхідністю забезпечення гнучкості ринку праці та активізації соціального діалогу.

Окрім Польщі, Україна є єдиною країною у регіоні Східної Європи та Центральної Азії, де зберігає свою чинність старий Кодекс законів про працю, Кодекс законів про працю УРСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII (далі – «КЗпП України»). Докорінні зміни всієї системи суспільних відносин, що відбуваються в Україні у зв'язку з формуванням ринкових відносин та соціально-економічних перетворень, і тою чи іншою мірою пов'язані з працею, зумовлюють потребу у прийнятті нового кодифікованого акту у цій сфері.

Відповідно до порядку денного 9-ої сесії Верховної Ради України VI скликання, яка триватиме до 13.01.2012 року, Верховною Радою України заплановано провести розгляд проекту Трудового кодексу за реєстраційним № 1108 (далі – «Проект Трудового кодексу») у другому читанні. Очікується, що даний законопроект буде прийнятий на поточній 9-ій сесії, тобто, уже найближчим часом.

Проект Трудового кодексу складається із **дев'яти книг**, кожна з яких поділена на окремі глави, та містить **444 статті**. Проектом Трудового кодексу вперше на законодавчому рівні визначено **мету, завдання та предмет регулювання трудового законодавства** (ст. ст. 1, 2 Проекту Трудового кодексу).

Проектом Трудового кодексу, як і чинним КЗпП України, забороняється **необґрунтована відмова у прийнятті на роботу** (ч. 1 ст. 31 Проекту Трудового кодексу). Проект Трудового кодексу підтверджує принцип **заборони примусової праці та недопущення дискримінації у сфері праці**, у тому числі і щодо підозри чи наявності захворювання на ВІЛ/СНІД (ст. ст. 4, 5 Проекту Трудового кодексу). Ч. 2 ст. 4 Проекту Трудового кодексу дано визначення поняттю «**дискримінації за ознакою статі**».

Варто наголосити, що ч. 8 ст. 6 Проекту Трудового кодексу визначено, що **трудове законодавство не застосовується** у разі, якщо робота виконується фізичною особою - суб'єктом підприємницької діяльності самостійно; робота виконується членами особистого селянського господарства в цьому господарстві; фізична особа виконує роботу за цивільно-правовим договором. Додатково, Проект Трудового кодексу допускає укладення цивільного договору з посадовими особами господарських товариств, а також у разі, якщо фізична особа виконує обов'язки за цивільним договором, який передбачає виконання нею певної роботи на користь іншої сторони договору.

Проект Трудового кодексу встановлює категорії іноземних громадян, яким **дозвіл на працевлаштування** не потрібний. Так, згідно із ч. 6 ст. 20 Проекту Трудового кодексу до таких категорій відносяться: 1) представники іноземного морського (річкового) флоту та іноземних авіакомпаній, які обслуговують ці організації на території України; 2) представники іноземних засобів масової інформації, акредитованих в Україні; 3) артисти та працівники мистецтва для роботи в Україні за фахом; 4) працівники аварійно-рятувальних служб для виконання термінових робіт; 5) керівники представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні та керівники підприємств з іноземними інвестиціями; 6) працівники, яких приймають на роботу в межах і за посадами (спеціальністю), визначеними угодою про розподіл продукції.

Однією з найсуттєвіших новел Проекту Трудового кодексу є встановлення **квот робочих місць для осіб, які потребують соціального захисту**, що визначаються органами місцевого самоврядування за погодженням з територіальними органами соціального діалогу (ст. 35 Проекту Трудового кодексу). Вказана норма Проекту Трудового кодексу викликає серйозне занепокоєння, оскільки і) вона встановлює 5 схем квот, які разом охоплюють широке коло працівників, та ii) вона передбачає єдиний норматив для всіх роботодавців, без урахування виду галузі, регіону або розміру підприємства.

Відповідно до ч. 2 ст. 38 Проекту Трудового кодексу **трудові відносини виникають**: 1) з дня початку працівником роботи за розпорядженням чи з дозволу роботодавця; 2) із встановленого у трудовому договорі дня початку роботи (якщо працівник не розпочав роботу у відповідний день у зв'язку з хворобою або іншими поважними причинами); 3) з дати, зазначеної у рішенні суду (у разі покладення судом на роботодавця обов'язку прийняти працівника на роботу).

Новацією є положення ч. 2 ст. 39 Проекту Трудового кодексу, згідно з яким трудовий договір може бути укладений у будь-який час *до початку роботи*. Тобто, на відміну від чинного КЗпП України, вказана норма надає працівнику право *укладати трудовий договір до свого звільнення з попереднього місця роботи*.

Новації Проекту Трудового кодексу стосуються **змісту та форми трудового договору**. Так, ст. 40 Проекту Трудового кодексу встановлює наступні умови трудового договору: 1) *обов'язкові*, 2) *додаткові*, 3) *інші умови відповідно до законодавства та колективного договору*. Таким чином, Проект Трудового кодексу, на відміну від чинного КЗпП України, встановлює вичерпний перелік істотних умов трудового договору, без яких трудовий договір не може вважатися укладеним. Зокрема, до таких умов відносяться: місце роботи; час початку дії трудового договору; трудова функція, або професія за якою буде працювати працівник; умови оплати праці; режим праці та відпочинку; охорона праці.

Проектом Трудового кодексу встановлюється **обов'язкова письмова форма** трудового договору (ст. 41 Проекту Трудового кодексу), що, безумовно, призведе до підвищення соціальної захищеності працівників. Разом з тим, згідно із Проектом Трудового кодексу порушення цього правила не може вплинути на трудові відносини, що вже виникли. Таким чином, зважаючи на вказане положення, а також враховуючи те, що, як вказано вище, трудові відносини виникають, в тому числі, з дня початку роботи, то фактичний допуск до роботи вважається укладенням трудового договору незалежно від того, чи було його оформлено у письмовій формі.

Відповідно до ст. 42 Проекту Трудового кодексу наведена **класифікація трудових договорів на типові**, які затверджуються у випадках, передбачених законом, центральним органом виконавчої влади з питань праці і мають *обов'язковий характер*, та *зразкові*, які затверджуються центральним органом виконавчої влади з питань праці і мають *рекомендаційний характер*. Це нововведення навряд чи можна назвати виправданим.

Новації стосуються і встановлення **випробування при прийнятті на роботу**. Так, відповідно до ч. 1 ст. 46 Проекту Трудового кодексу умова про випробування вважається погодженою, якщо домовленість про неї

зафіксована в трудовому договорі. Ст. 47 Проекту Трудового кодексу передбачає заборону встановлення випробування для таких додаткових категорій працівників порівняно із чинним КЗпП України:

- обраних на посаду;
- переможців конкурсного відбору на заміщення вакантної посади;
- які пройшли стажування під час прийняття на роботу з відривом від основної роботи.

Разом з тим, варто зазначити, що Проект Трудового кодексу, на відміну від чинного КЗпП України, не містить заборони випробування при прийнятті на роботу інвалідів.

Проект Трудового кодексу, на відміну від чинного КЗпП України, встановлює чіткий **перелік документів, які подаються особою при прийнятті на роботу** (ст. 58 Проекту Трудового кодексу). На відміну від чинного трудового законодавства, окрім паспорта, трудової книжки, документа про освіту, згідно із Проектом Трудового кодексу потрібно додатково подати *заяву про прийняття на роботу* (із зазначенням, чи є ця робота основним місцем, чи за сумісництвом), *свідчення про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, податковий номер та результати медогляду* (окремі посади).

Проект Трудового кодексу, як і чинний КЗпП України, обмежує застосування сфери укладення строкових трудових договорів та встановлює, що **строковий трудовий договір** укладається у випадках, якщо трудові відносини не може бути встановлено на невизначений строк.

На думку сторони роботодавців, зважаючи на реформування світового ринку праці, Проект Трудового кодексу повинен гарантувати право сторонам трудових відносин вільно домовитися про укладення трудового договору на визначений строк незалежно від підстав та характеру роботи. В свою чергу, оскільки обмежена сфера застосування строкових трудових договорів являється однією із важливих гарантій трудових прав працівників, позиція Міністерства соціальної політики України та профспілок з цього питання залишається незмінною. Разом з тим, позитивним моментом є те, що ст. 69 Проекту Трудового кодексу збільшено та **більш чітко визначено підстави для встановлення трудових відносин на невизначений строк**.

Згідно із Проектом Трудового кодексу **збільшено перелік підстав для припинення трудових відносин** із працівником у порівнянні із чинним КЗпП України. Так, серед додаткових підстав можна виділити наступні:

- Грубе порушення правил з охорони праці, пожежної безпеки або безпеки руху на транспорті (п. 5 ч. 1 ст. 104 Проекту Трудового кодексу);
- Розголошення державної, комерційної таємниці (п. 2 ч. 2 ст. 104 Проекту Трудового кодексу);
- Порушення керівником прав засновників (п. 6 ч. 2 ст. 104 Проекту Трудового кодексу);
- Відсутність працівника на роботі та інформації про причини такої відсутності більш як 4 місяці (ст. 108 Проекту Трудового кодексу);
- Смерть роботодавця (ст. 113 Проекту Трудового кодексу);
- Смерть працівника (ст. 114 Проекту Трудового кодексу).

Безсумнівно, що такі додаткові підстави для припинення трудових відносин як смерть роботодавця та працівника, мають виключно технічний характер.

Проект Трудового кодексу вводить новачки і в частині порядку звільнення працівників. Так, встановлюється **заборона звільнення в період перебування працівника у відрядженні** (ч. 2 ст. 116 Проекту Трудового кодексу).

Важливе соціальне значення мають положення, передбачені ст. 120 Проекту Трудового кодексу, які надають працівникам **право на захист від незаконного звільнення**. Так, відповідно до вказаної статті звільненню працівників повинно передувати надання їм можливості надати докази щодо рівня кваліфікації, продуктивності праці, сумлінного ставлення до виконання трудових обов'язків, правомірності своїх дій чи бездіяльності, дати пояснення з приводу допущених порушень чи неналежного виконання трудових обов'язків.

Проект Трудового кодексу встановлює **обов'язок видати рекомендаційну характеристику** на вимогу працівника у разі його звільнення (ч. 1 ст. 125 Проекту Трудового кодексу), а також **заборону надавати третім особам будь-яку інформацію про причини звільнення та інші відомості про працівника** (ч. 2 ст. 125 Проекту Трудового кодексу).

Проект Трудового кодексу, на відміну від чинного трудового законодавства (ст. ст. 11, 14 КЗпП України), встановлює **принцип добровільності ведення колективних переговорів**, що відповідає міжнародній практиці. Так, відповідно до ч. 4 ст. 349 Проекту Трудового кодексу колективні переговори є обов'язковими, якщо з такою пропозицією виступила одна із сторін. Разом з тим, згідно з ч. 3 ст. 356 Проекту Трудового кодексу сторони, які погодилися на укладення колективного договору, повинні щорічно укладати його не пізніше як до 1 лютого поточного року. Таким чином, виходячи зі змісту статей 349 та 356 Проекту Трудового кодексу можна зробити висновок про обов'язковість **укладення колективного договору щорічно** незалежно від волевиявлення сторін у разі, якщо сторони погодилися на укладення такого договору хоча б 1 раз. А отже, вказаний принцип добровільності ведення колективних переговорів не був дотриманий авторами Проекту Трудового кодексу до кінця.

На думку авторів, **термін дії колективного договору** є прерогативою, в першу чергу, соціальних партнерів, тобто сторін договору та, відповідно, повинен ними визначатися. З таким висновком погоджується і Міжнародна Організація Праці, яка в своїх коментарях щодо Проекту Трудового кодексу зазначає, що з практичної точки зору є небажаним створювати ситуацію, в якій сторони кожні 12 місяців неминуче опиняються в конфліктній ситуації.

Проектом Трудового кодексу кардинально **змінений правовий статус КТС**, а саме, з обов'язкового первинного органу по розгляду індивідуальних трудових спорів, **КТС трансформована в примирний орган**, що створюється з метою *«врегулювання індивідуальних трудових спорів шляхом пошуку взаємоприйнятних рішень і примирення сторін таких спорів»*. Єдиним органом, уповноваженим розглядати індивідуальні трудові спори відповідно до Проекту Трудового кодексу, є суд, в той час як КТС виконує винятково примирні функції.

Відповідно до Проекту Трудового кодексу **загальний строк звернення до суду продовжено з трьох місяців до трьох років**. Строк звернення до суду із позовною заявою про незаконне звільнення не змінився й становить один місяць. Такий же строк встановлений Проектом Трудового кодексу до позовних вимог про переведення на іншу роботу й незаконну відмову у прийнятті на роботу. Позитивним, на думку авторів, положенням Проекту Трудового кодексу є норма, що конкретизує, що не обмежуються будь-яким строком звернення до суду лише з вимогою про стягнення нарахованої, але своєчасно не виплаченої працівникові заробітної плати, а не з будь-якою вимогою, що стосується оплати праці (ч. 2 ст. 440 Проекту Трудового кодексу).

З огляду на зазначене, на думку авторів, більшість новацій, запропонованих Проектом Трудового кодексу, сприятимуть досягненню рівноваги між інтересами роботодавців та найманих працівників. Разом з тим, комплексний аналіз положень Проекту Трудового кодексу дозволяє зробити висновок про те, що Україна так і не стала на шлях кардинальних реформ, запропонованих міжнародним досвідом реформування трудового законодавства, таких як **пом'якшення надто суворих норм трудового законодавства для спрощення наймання та звільнення працівників, збільшення тривалості та сфери дії строкових угод, урізноманітнення можливостей при укладанні трудових договорів, запровадження гнучкого робочого часу, встановлення учнівської зарплати**.

Інформаційні та комунікаційні технології

Партнерство з метою підвищення конкурентоспроможності економіки України 2011-2012

Інформаційні технології є ефективним засобом вирішення багатьох соціальних проблем. Вони визначають якісно нові етапи економічної, політичної та соціокультурної діяльності. Окрім того, сектор інформаційних та комунікаційних технологій (ICT) надає великі можливості для зростання та інвестицій.

Протягом останніх 20 років галузь інформаційних технологій найшвидшими темпами розвивалась в усіх сферах соціального та економічного життя. Україна наразі вже стала країною, де стрімко розвивається галузь ІТ аутсорсингу, яку визнають інші учасники ринку. Беручи до уваги важливість та перспективи розвитку цього сектора, Комітет Палати з питань інформаційних технологій має на меті підвищення інвестиційної привабливості України у нормативно-правовій та податковій сфері.

Темпи зростання кількості користувачів Інтернет в Україні є одними з найвищих у регіоні. У 2000-2011 роках кількість користувачів Інтернет зросла у 76 разів. Проте Україна ще залишається країною з найнижчою кількістю користувачів Інтернет, що становить лише 34% від загальної чисельності населення. Порівняно з населенням інших країн регіону, українські користувачі Інтернет дуже активно користуються соціальними мережами, що дозволяє ефективно застосовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології для ринкових операцій та державних послуг у електронній формі.

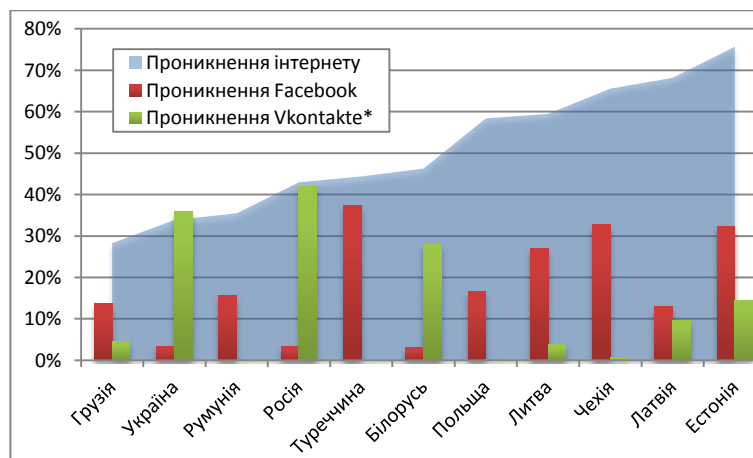

Рис. 1: Частка користувачів Інтернет та найбільших соціальних мереж у загальній кількості населення окремих країн станом на 2 квартал 2011 року, %.

* станом на 15 березня 2011 року.

Джерело інформації: Світові статистичні дані щодо мережі Інтернет, блог А. Брунова

Американська торгівельна палата в Україні (Палата) продовжує працювати над подальшим розвитком сектора інформаційно-комунікаційних технологій України, що забезпечить основу для соціально-економічних перетворень, сприятиме розвитку функцій ринкової економіки, посиленню громадянського суспільства та сприятиме демократизації української держави.

Палата здійснює регулярний моніторинг структурних змін у цій сфері. Протягом першої половини 2011 року в сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій відбулась низка позитивних подій.

Зокрема, у червні 2011 парламент затвердив зміни до Закону України «Про захист персональних даних», що сприяє покращенням у таких соціальних та економічних сферах:

- Покращує умови ефективного захисту персональних даних, включаючи дотримання європейської концепції прав та свобод, посилюючи рівновагу між правами людини, суспільством та державою у цій сфері;
- Сприяє розвитку інформаційних ресурсів, посиленню прав приватної власності на інформаційні продукти, забезпеченню інформаційного суверенітету, економічного процвітання та національної безпеки;
- Посилює можливості боротьби з кіберзлочинністю;
- Забезпечує подальший розвиток інформаційного суспільства.

Палата приділяє особливу увагу цьому закону та має на меті досягнення рівноваги між правами приватних осіб та інтересами бізнесу.

Відповідальні державні органи готують проекти законів, які істотно скоротять податкове навантаження на компанії, що працюють в сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій. Палата здійснює моніторинг нових законодавчих ініціатив у цій сфері та продовжує відкритий діалог з українським урядом та бізнесом, з метою розвитку найсприятливішого податкового режиму для підприємств галузі інформаційних технологій.

Для України дуже важливо розвивати сектор інформаційних та телекомунікаційних технологій відповідно до загальносвітових тенденцій. Палата слідкує за розвитком сектора інформаційно-комунікаційних технологій у ЄС. В Україні мають впроваджуватись основні концепції нової ініціативи ЄС «Цифровий порядок денний» (Digital Agenda), що є продовженням ініціативи «i2010».

В Україні основну роль відіграватиме електронний уряд (e-government) – форма управління державою, за якої відбувається активна взаємодія між державою та місцевими органами влади, а також з інформаційним суспільством, населенням та підприємствами, за допомогою інформаційних та телекомунікаційних технологій. Ця технологія істотно підвищує ефективність функцій управління та може істотно знизити рівень корупції на середньому рівні управління, яка є причиною адміністративних перепон та надмірних оперативних витрат.

Електронний уряд наразі вже функціонує в усіх сусідніх державах, забезпечуючи надання повнішого спектру послуг для користувачів. Здається, що Україна знаходиться позаду інших країн у цьому процесі, та це негативно впливає на її конкурентоспроможність. Беручи до уваги важливе значення створення електронного уряду, Палата допомагає у розробці проекту концепції електронного уряду в Україні на період до 2015 року. Ця робота також проводиться існуючим Комітетом з питань електронного уряду в рамках Ради з прямих іноземних інвестицій (FDIC) при Президенті України, при цьому Палата активно вживає відповідних заходів.

Наразі Україна швидко рухається вперед у створенні системи електронного уряду. Високопосадовці держави висловили сильну політичну волю до розвитку цього напрямку. Як повідомив Голова Державного Комітету з питань науки, інновацій та інформатизації у серпні 2011 року, український уряд перейде до використання електронних документів у січні 2012 року.

Зважаючи на вищесказане, слід зауважити, що розвиток інформаційних та телекомунікаційних технологій в Україні, насамперед, сприятиме європейській інтеграції України. Інформаційні та телекомунікаційні технології можуть також посилити інформаційну безпеку держави, покращити інформаційне середовище України та дозволити уникнути інформаційних війн та особливих операцій, що проводяться в інших країнах. Майбутнє України залежить від здатності країни розвивати та впроваджувати державну інформаційну політику, проте це неможливо через відставання від інших країн у сфері технологій та регулювання.

Комітет з питань інформаційних технологій, разом з Комітетом з питань телекомунікацій, став основою для співпраці між підприємствами сфери інформаційних та телекомунікаційних технологій, як з технічних, та і з комерційних питань. Використовуючи досвід численних експертів та партнерів з Громадської ради з питань

інформаційно-комунікаційних технологій, Американська торгівельна палата в Україні розробила всебічний план заходів щодо розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій в Україні.

Видання «Партнерство для успішної конкуренції в глобальній економіці» за 2011-2012 рік містить особливий розділ під назвою «Роль інформаційно-телекомунікаційних технологій у конкурентоспроможності держав», у якому більш глибоко розглядається це питання та пропонується 10 конкретних рекомендацій щодо того, як Україна має рухатись у цьому напрямку.

Право інтелектуальної власності

Проблематика захисту персональних даних в Україні:

новели законодавства

Проблема захисту інтересів особи в інформаційній сфері – це, зокрема, і проблема захисту персональних даних, яка має відношення до будь-якої сфери діяльності людини, суспільства і держави в цілому. Від розуміння важливості й необхідності ефективного механізму захисту персональних даних окремої особи залежить добробут як окремої людини, так і держави в цілому. Законодавство України, яке регулює правовідносини в сфері захисту персональних даних фізичних осіб, зокрема, включає: Конституцію України (1996), Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» (1997); Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних» (01.01.2011); Закон України «Про інформацію» (09.05.2011); Закон України «Про доступ до публічної інформації» (09.05.2011), Закон України «Про захист персональних даних» (01.06.2010), Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про захист персональних даних», який набуває чинності з 01.01.2012.

Так, захист інформації про особу гарантовано Конституцією України, ч. 2 статті 32 Конституції України забороняє «збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини». Крім того, суспільні відносини щодо збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу регулюються Законами України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та «Про Державний реєстр фізичних осіб-платників податків та інших обов'язкових платежів», Указом Президента України від 11 січня 2002 року № 12 «Про заходи щодо реєстрації фізичних осіб».

На своєму шляху до наближення до стандартів Європейського Союзу стосовно захисту персональних даних осіб, Україна здійснила важливий крок, прийнявши довгоочікуваний Закон України «Про захист персональних даних» (надалі за текстом – «Закон»), який набрав чинності 1 січня 2011 року, та ратифікувавши Конвенцію про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних та Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних. В Україні проект Закону «Про захист персональних даних» почав розроблятися ще в 1996 році, проте через значні недосконалості законопроект тих часів не було прийнято. Прийняття нового Закону та ратифікація Конвенції мали на меті наблизити українське суспільство до європейських стандартів захисту інформації, а саме: персональних даних фізичних осіб, гармонізувати українське законодавство та привести його у відповідність до таких нормативно-правових актів, як: Конвенція «Про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру», що підписана 28 січня 1981 року в м. Страсбурзі, та Директива 95/46/ЄС Європейського парламенту і Ради від 24 жовтня 1995 р. «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних». Проте, прийняття Закону «Про захист персональних даних» одразу викликало багато правових дискусій та суперечок. Адже деякі його формулювання припускають доволі широке трактування, створюючи тим самим підстави для юридичних колізій. На нашу думку, основні питання, які хвилюють сьогодні потенційних учасників відносин у сфері захисту персональних даних наступні: об'єкт правового регулювання Закону про персональні дані; критерії віднесення інформації про особу до персональних даних; особливості та форми надання згоди суб'єкта персональних даних на обробку його персональних даних; підстави виникнення права на використання персональних даних тощо.

Законом визначено поняття персональних даних – як відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Тотожне визначення персональних даних надається також Конвенцією Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» від 28.01.1981 р. та Європейською Директивою «Про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних і переміщенні таких даних» від 24.10.1995 (надалі – «Директива 95/46/ЄС»). Стаття 11 нової редакції Закону України «Про інформацію» ототожнює поняття персональних даних з інформацією про фізичну особу. Цією самою статтею також забороняється «збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки,

GRISCHENKO & PARTNERS
LAW AND PATENT OFFICES

економічного добробуту та захисту прав людини». До конфіденційної інформації про особу законодавець відносить «дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адресу, дату і місце народження».

Таким чином, виходячи з визначення «персональних даних» основними критеріями, за допомогою яких можна віднести інформацію про фізичну особу до персональних даних є: критерій «ідентифікації» або «можливості ідентифікації». Проте, законом не надано визначення поняття «ідентифікації». Директива 95/46/ЄС з приводу ідентифікації зазначає наступне: «для того, щоб визначити чи є особа такою, яку можна конкретно ідентифікувати до уваги повинні прийматися всі можливі чинники, які можуть і скоріш за все будуть застосовуватися як володільцем інформації, так і будь-якою третьою особою для ідентифікації такої особи».

Також Законом встановлено обов'язковість реєстрації баз персональних даних¹. Проаналізувавши положення Закону, нами було визначено наступні *основні критерії бази даних*: іменованість (база даних повинна мати певну назву); сукупність (база даних повинна містити персональні дані більш ніж однієї особи); упорядкованість (персональні дані в базі повинні бути певним чином упорядковані); цільове призначення (дані в базі повинні мати певну мету їх обробки).

Законодавець чітко визначив, що *згода суб'єкта персональних даних* - це будь-яке документоване, зокрема письмове, добровільне волевиявлення фізичної особи щодо надання дозволу на обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки. Таким чином, володільцям баз персональних даних² необхідно отримати письмову згоду від фізичних осіб, чиї дані обробляються. Така згода може бути оформлена у вигляді одностороннього документа або двостороннього договору і, для уникнення можливих претензій з боку суб'єктів персональних даних, контролюючих органів чи третіх осіб, має містити перелік всіх видів обробки персональних даних³, які планують здійснювати, а також всіх видів таких даних. Якщо володільця бази персональних даних після отримання письмової згоди хоче розширити перелік дій з отриманими персональними даними та/або мету таких дій, необхідне письмове підтвердження такої зміни від суб'єкта персональних даних. Обов'язок реєстрації баз персональних даних покладено на Державну службу з питань захисту персональних даних.

Незважаючи на багато чисельні переваги Закону, він містить і ряд недоліків та недосконалостей, які потребують їх усунення. На нашу думку, необхідно внести зміни до Закону України «Про захист персональних даних», якими передбачити перелік випадків, коли *не потрібно здійснювати державну реєстрацію баз персональних даних*, зокрема стосовно наступних видів баз даних:

- бази даних, які містять виключно персональні дані суб'єктів, що перебувають у трудових відносинах з володільцем бази персональних даних та які створені виключно з метою реалізації трудових відносин між володільцем бази персональних даних та відповідними суб'єктами;
- отриманні володільцем бази персональних даних у зв'язку з укладенням правочину, стороною якого є суб'єкт персональних даних у випадку, якщо такі персональні дані використовуються виключно для виконання такого правочину;
- містять інформацію з загальнодоступних джерел;

Також, ми вважаємо, що необхідно *розширити перелік підстав виникнення права на використання персональних даних*, та, окрім: згоди суб'єкта персональних даних на обробку його персональних даних та дозволу на обробку персональних даних для володільця бази персональних даних додати до статті 11 Закону наступні підстави виникнення права на обробку персональних даних:

- укладення або виконання правочину, однією із сторін якого є суб'єкт персональних даних;
- необхідність захисту життєво важливих інтересів суб'єкта персональних даних;

¹ Іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних.

² Володільця бази персональних даних – фізична або юридична особа, якій законом або за згодою суб'єкта персональних даних надано право на обробку цих даних, яка затверджує мету обробки персональних даних у цій базі даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки.

³ Обробка персональних даних – будь-яка дія або сукупність дій з персональними даними, які пов'язані зі збором; реєстрацією; накопиченням; зберіганням; зміною; використанням; розповсюдженням; знищенням, знеособленням персональних даних, тощо.

- необхідність реалізації владних повноважень володільцем бази персональних даних або особою, якій розкриваються персональні дані;
- виконання володільцем бази персональних даних законного зобов'язання;
- отримання персональних даних із загальнодоступних джерел;
- обробка персональних даних здійснюється для статистичних чи інших наукових цілей за умов обов'язкового знеособлення персональних даних;

На нашу думку, письмова форма надання згоди суб'єкта персональних даних на обробку його персональних даних, яка передбачена Законом, значно ускладнює саму процедуру отримання такої згоди володільцем бази персональних даних, тому вважаємо за необхідне передбачити законодавчо і випадки можливого отримання усної згоди суб'єкта персональних даних на обробку цих даних, як от, наприклад, для баз даних співробітників, які ведуться роботодавцями.

Таким чином, узагальнюючи проблемні питання захисту персональних даних в Україні, важливо зазначити, що саме по собі прийняття спеціального Закону, який нарешті врегулював питання використання та захисту персональних даних фізичних осіб є доволі позитивним фактором. Проте, на нашу думку, беззаперечним є факт того, що вищезазначений Закон потребує доопрацювання та внесення до нього змін, які б полегшили застосування його норм на практиці.

Інвестиційна політика

Найбільш привабливі сектори для інвестування в Україні у 2011 році

Найбільш привабливими галузями для інвестування на даний момент ми рекомендуємо наступні:

1. Сільське господарство
2. Альтернативна енергетика
3. Роздрібна торгівля
4. Фармацевтика.

Сільськогосподарський сектор України

Сільське господарство України становить близько 10% ВВП країни і на 95% забезпечує населення продовольством, що є одним з найвищих показників у світі. Крім того, ринок сільськогосподарської продукції України має величезні можливості щодо збільшення в абсолютному вимірі та заміщенню/витісненню багатьох позицій імпорту. За даними ООН, Україна замикає трійку світових лідерів за динамікою виробництва с/г продукції (після Бразилії та Росії). Галузь стає ще більш привабливою, якщо врахувати динамічне зростання цін на продовольство в 2010-2011рр. в світі і в Україні в тому числі.

ПЕРСПЕКТИВА 5 РОКІВ:

- зростання обсягів внутрішнього споживання та експорту;
- заміщення імпорту власним виробництвом;
- сприятлива кон'юнктура на світових ринках протягом тривалого періоду часу завдяки зростаючому попиту на азіатському ринку і м'якої грошової політики світових центробанків;
- поліпшення умов діяльності підприємств завдяки державній підтримці;
- збільшення конкуренції, враховуючи привабливість сектору;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняних продуктів у порівнянні з імпортними.
- Податкові пільги агробізнесу

Податок		Звичайне підприємство	Сільськогосподарське підприємство	
Податок на прибуток	на 25%	фіксований	с/г	податок (ФСП)
		близько 35-50 UAH / га на рік	3-5 EUR/га в рік	
		0%		
		сільськогосподарське підприємство може обрати спеціальний режим оподаткування		
		Згідно із спеціальним режимом оподаткування, сума податку на додану вартість не підлягає сплаті до бюджету та повністю залишається у розпорядженні сільськогосподарського підприємства для виробничих цілей.		
ПДВ	20%			
Пільгове кредитування	немає	У бюджеті країни передбачені кошти на компенсацію частини відсотків по кредитах агросектору.		

РИЗИКИ СЕКТОРУ:

- висока конкуренція з боку крупних агрохолдингів;
- невирішене питання з мораторієм на продаж землі.

Вважаємо агросектор України - найбільш вигідною інвестицією в реальний сектор на даний момент (поряд з інвестиціями в «зелену» енергетику і рітейл).

Для входу інвестора по співвідношенню інвестиції/прибуток найбільш перспективними напрямками в сільському господарстві ми вважаємо птахівництво та виробництво яєць. За ними слідує виробництво свинини, яловичини, а також садівництво - більш затратні види капіталовкладень. Зважаючи на високу родючість чорнозему України, сприяння сільгосппідприємствам з боку держави, значного подорожчання зернових у минулому і нинішньому році, а також наростання світової «продовольчого» кризи, яка буде і далі підштовхувати ціни нагору, бачимо величезні перспективи підвищення привабливості сектора вирощування зернових та інших культур.

На нашу думку, с/г галузь має величезний люфт для зростання, в тому числі для повного заміщення імпорту власною продукцією, яка, до речі, вже на старті має значні переваги перед іноземною (це стосується в першу чергу продукції тваринництва, наприклад, свіжого м'яса).

Альтернативна Енергетика

З 1 січня 2009р. в Україні діє фіксований «зелений» тариф на електроенергію, вироблену на відновлюваних джерелах енергії.

Згідно з чинним законодавством, «зелений» тариф буде діяти до 2030р.

З 1 січня 2011р. вступив в силу новий Податковий кодекс, згідно з яким:

- виробники електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел, звільняються від сплати податку на прибуток на 10 років (з 1 січня 2011р. по 1 січня 2021р.);
- ввезення енергозберігаючого устаткування звільнено від оподаткування (ПДВ і мито);
- ПДВ зменшується з 20% в 2010р. до 17% в 2014р.

Таким чином, в Україні створені максимально сприятливі умови для розвитку вітро-напряму в енергетиці. Враховуючи всі вищевказані фактори, термін окупності проекту з будівництва ВЕС становить 5-7 років, що є базовим показником і для європейського ринку.

Коефіцієнти «зеленого» тарифу для різних типів установок

Тип установки	Потужність, кВт	Коефіцієнт «зеленого» тарифу	Фіксований мінімальний розмір «зеленого» тарифу (без ПДВ), EUR/кВтч
вітроустановка	< 600	1,2	0,065
вітроустановка	> 600, < 2 000	1,4	0,075
вітроустановка	> 2 000	2,1	0,113
біомаса	немає обмежень	2,3	0,124
сонячна (наземні об'єкти)	немає обмежень	4,8	0,258
сонячна (встановлена на даху будинку/споруди)	< 100	4,4	0,237
сонячна (встановлена на даху будинку /споруди)	> 100	4,6	0,248
мала гідроелектростанція	немає обмежень	0,8	0,043

Джерело: Закон України «Про електроенергетику»

Роздрібна торгівля

Ритейл - невід'ємна та одна з галузей економіки України, що найбільш динамічно розвиваються, та внесок якої у ВВП країни становить 16%. Стрімке зростання доходів населення в 2000-х рр. сприяв високим темпам розвитку ринку і появи на ньому великих гравців. Фінансово-економічна криза 2008-2009рр. відчутно вдарила по галузі, однак разом з тим зняла такі проблеми, як дорожня земля під забудову і високий рівень орендних ставок.

Відновлення зростання доходів населення в 2010р. послужило стимулом для відновлення ринку. Сектор роздрібно́ї торгівлі є надзвичайно привабливим для інвестування через високу ємність та незаповненість ринку.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗДРІБНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

- український ринок роздрібно́ї торгівлі ще досить молодий, і, як наслідок, не достатньо заповнений і відформатований;
- у великих містах найменш заповненою є ніша великих продуктових гіпермаркетів;
- динамічно розвивається інтернет-рітейл.

В Україні сектор рітейлу ще надзвичайно молодий, що передбачає його ємність, незаповненість і, в результаті, - перспективність для входу інвесторів. Примітно, що в 2010р. на українському ринку стався стрибок цін на широкий спектр основних продуктів харчування (в 2-3 рази), було відзначено зростання цін і на інші товари. У той же час обсяги реального товарообігу показали приріст (+7,8%).

На даний момент найбільш незаповненим і затребуваним сегментом є рітейл у великих торгових центрах. На українському ринку поки що відсутній ряд великих міжнародних гравців, що значно послаблює конкуренцію. Торгових площ не достатньо, а активізація житлового будівництва та розвиток транспортної інфраструктури перед Євро-2012 значно підвищує привабливість роздрібного бізнесу. Особливу увагу варто звернути на відсутність конкуренції за межами великих обласних центрів. Найбільш перспективними нішами тут є продуктовий рітейл в регіонах і ітернет-рітейл. Вважаємо сектор вкрай перспективним у зв'язку з незаповненістю ринку, слабкими бар'єрами для входу та наявним потенціалом для зростання.

Фармацевтика

Фармацевтична промисловість відіграє значну роль в економіці України як важливий сегмент внутрішнього ринку. Протягом останніх п'яти років галузь демонструє сильну висхідну тенденцію. Розмір ринку (включено тільки ліки) становить близько 2,4 млрд дол.

Український фармацевтичний ринок стрімко виріс за останні 7 років. Майже всі сегменти ринку продемонстрували двозначні ставки середнього приросту, а саме: роздрібна торгівля ліками - 25%, роздрібна торгівля ліками (госпітальний сегмент) - 9%, PCS (товари по догляду за пацієнтами) - 21%, РАС (особиста гігієна та косметика) - 110%, БАД (біологічно активні добавки) - 73%.

Імпорт. Іноземні виробники складають 74% частки ринку в грошовому вираженні і 36% ринку в реальному вираженні. Така різниця пояснюється високою вартістю імпортованих ліків, що створює, власне, унікальні можливості для імпортозаміщення продукцією вітчизняних виробників. Дистрибуція є високо концентрованою між Топ-10 компаній, які мають 80% частки ринку. Провідні компанії демонструють вражаючі результати зростання.

Ринок аптек. Станом на 01.01.2011р. налічувалось 22123 діючих ліцензій на роздрібну медицину в Україні, які є обов'язковими для створення аптеки. Серед них: 50,1% - аптеки з переважанням ліків за рецептами, 34,9% - аптеки з перевагою лікарських засобів без рецептів; 5,3% - аптеки в лікарнях, 9,6% - аптеки-супермаркети. Примітно, що частка аптек-супермаркетів стрімко зростає, особливо в столиці.

Висновки:

- фармацевтичний ринок є одним з найбільш безпечних (захищених) ринків в умовах кризи. Попит на ліки значно не падає, а населення України не економить засобів на лікарські засоби;
- великі можливості в заміні імпорту дорогих ліків;
- кількість мереж аптек-супермаркетів стрімко зростає. Цей сегмент аптечного ринку України можна визначити найбільш перспективним.

Лізинг

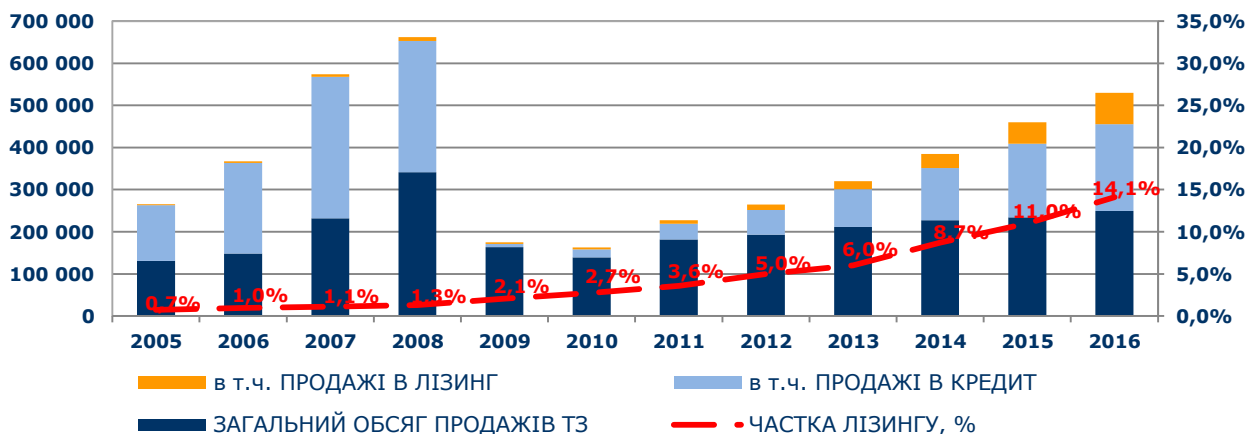

Огляд ринку лізингу України

На сьогодні ринок лізингу є третім за розміром активів сегментом ринку фінансових послуг України після банківського та страхового. На кінець 2011 року очікується, що розмір лізингового портфелю (фінансовий лізинг) може досягнути 35 млрд. грн., продемонструвавши 14% ріст у порівнянні з даними на кінець 2010 року. Також відмічається 140% зростання кількості нових лізингових контрактів, при цьому загальний обсяг нових лізингових договорів складатиме біля 11 млрд. грн. на кінець року. Найрезультативнішим виявився 3 квартал 2011 року – обсяг договорів склав 4,4 млрд. грн. (що дорівнює 2 828 договорів), такий показник є 3-м по рейтингу за кількістю договорів та 4-м за обсягом фінансування за весь період існування лізингу в Україні. Очікується і ріст рівня проникнення лізингу в інвестиції в основний капітал України до 6% (у 2010 році цей показник склав 2,7%) внаслідок значного росту обсягу лізингових продажів та досить повільного росту обсягів інвестицій.

Найбільшою популярністю серед об'єктів лізингу користується транспорт (біля 56% серед всіх лізингових договорів). Частка придбання транспорту за допомогою лізингу в загальному обсязі продажів легкового та комерційного транспорту за підсумками 2011 року склала 3,6%. Прогнозується, що в 2012 році цей показник може досягнути 5%.

Продажі автомобілів України 2005-2016, шт.

Наприкінці 2011 року відмічається спад банківського кредитування, що може мати позитивний вплив на подальший ріст обсягів лізингу в 2012 році. При цьому слід зауважити, що лізингове фінансування відбуватиметься як лізинговими компаніями, так і самими банками – така тенденція вже мала місце протягом 2011 року, коли деякі банки почали пропонувати ринку нові програми фінансування на умовах договорів фінансового лізингу. Очікується, що в 2012 році ринок транспортного лізингу України налічуватиме 26 тис. транспортних засобів, при цьому автопарк компаній, що спеціалізуються на послугах лізингу з сервісним супроводом складатиме 4,5 тис. автомобілів.

В боротьбі за клієнта протягом 2011 року гравці ринку пропонували різноманітні спеціальні пропозиції та акції з дилерськими мережами, а також намагалися додати до послуги додаткової цінності. Так, Євро Лізинг представив ринку нові лізингові програми з імпортерами автомобілів Fiat та ГАЗ на території України, запропонувавши вигідні процентні ставки при придбанні автомобілів даних марок в лізинг. Окрім цього наприкінці року стартувала спеціальна пропозиція на обмежену кількість автомобілів комерційної групи Ford. До кожного автомобіля, придбаного в лізинг, Євро Лізинг додає паливну картку у подарунок та безкоштовний доступ до системи он-лайн звітності по автопарку – Fleet-online.

Євро Лізинг спеціалізується на фінансуванні транспорту для бізнес-цілей із наданням широкого переліку додаткових сервісних послуг, забезпечуючи клієнтів одним рахунком на весь перелік придбаних послуг, що полегшує подальше планування та перерозподіл фінансових ресурсів компанії клієнта. Євро Лізинг пропонує транспортні рішення для ефективного управління автопарком клієнта:

- **фінансування транспортного засобу:** фінансовий або оперативний лізинг легкових, комерційних або вантажних авто в залежності від бізнес-потреб клієнта;
 - **Fleet-online:** управління автопарком з додатковим веб доступом до бази даних по кожному авто клієнта, що є зручним інструментом для ефективної організації операційної діяльності компанії. Сьогодні, оптимізація бізнес-процесів та витрат є одним з найважливіших питань на підприємстві, такий продукт як Fleet-online дозволить успішно управляти навіть великими автопарками та надасть можливість компанії мати більше конкурентних переваг. Основною функцією Fleet-online є забезпечення найактуальнішою інформацією стосовно діяльності автопарку (звіти по ремонтам, страховим випадкам, пробігам, паливу тощо як по одному транспортному засобу, так і по цілому парку авто);
 - **мульти-брендова паливна картка:** знижки на паливо в мережі 6 провідних АЗС України – WOG, ТНК, Shell, LUKOIL, Паралель, Neftex з доступом до он-лайн звітності по заправкам (дата, час, адреса АЗС, обсяг та вартість палива);
 - **додаткові послуги:** кожний клієнт компанії може скористуватися додатковими послугами Євро Лізинг, які допоможуть йому вирішити всі питання, пов'язані з утриманням автопарку (підмінні авто, підбори/доставки до/з СТО, аеропорту тощо, придбання шин та їх адміністрування, технічна підтримка по всій території України та інші послуги);
 - **страхування** мають можливість замовити не тільки ті клієнти, що користуються послугами лізингу, але й будь-яка інша компанія; Євро Лізинг пропонує страхування транспортних засобів для захисту від ризиків пов'язаних із пошкодженнями на дорогах, крадіжками, нещасними випадками водія та пасажирів тощо.
- Євро Лізинг – експерт з фінансування транспорту для бізнесу, наші менеджери завжди раді надати інформацію стосовно різноманітних питань (бухгалтерських, юридичних тощо) по ефективному утриманню автопарку на підприємстві.

Правова політика

Роль національних судів у захисті прав інвесторів в Україні

24 серпня 1991 року Україна отримала незалежність і стала на шлях побудови ринкової економіки. Це, з одного боку, сприяло розвитку українських підприємств завдяки можливості залучати іноземні інвестиції, а з іншого - надало можливість інвесторам отримувати довгостроковий прибуток в Україні.

Така спільна зацікавленість сприяла вкладанню іноземними бізнесменами коштів в українську економіку. Якщо у 1995 році, за даними Державної служби статистики України, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій становив лише 483,5 млн. доларів США, то у 2011 році він зріс вже до 44,7 мільярдів. При цьому головними партнерами України у залученні інвестицій з-за кордону є країни Європейського союзу, доля яких становить 35,32 мільярдів (на США у 2011 році приходить, на жаль, лише 2,2% закордонних інвестицій в Україну).

Не зважаючи на наявність великої кількості інвесторів, зацікавлених у отриманні прибутку в Україні, одним з факторів, які стримують надходження додаткових інвестицій в українську економіку, є стурбованість потенційного партнера питаннями захисту його прав та законних інтересів. Деякі інвестори все ще вважають, що українській судовій системі бракує прозорості та публічності судових процесів і що розгляд справ не виправдано затягується. Також, на їх думку, складним є виконання судових рішень, а сама українська судова система виділяється своєю малопередбачуваністю.

Хоча держава намагається боротися з такими недоліками за допомогою покращення законодавчого регулювання в цій сфері (наприклад, судові реформи 2008 та 2010 років), але все одно система все ще не викликає достатньої довіри, і тому більшість інвесторів намагаються звертатися за захистом до міжнародних судових інстанцій. Такими інстанціями є, наприклад, Міжнародний центр з вирішення інвестиційних спорів, Європейський суд з прав людини, міжнародні арбітражні установи, третейські арбітражні суди, а також національні суди інших юрисдикцій.

Разом з тим, слід взяти до уваги, що роль української судової системи є ключовим способом захисту іноземних інвестицій в Україні, оскільки для звертання до міжнародного суду зазвичай потрібно використати усі національні засоби правового захисту в українських судах, як це визначається Конвенцією про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами. Також, спори у визначених законодавством України сферах (наприклад, в сфері податкових чи корпоративних відносин) розглядаються виключно українськими судами. При цьому необхідно відмітити, що іноземним інвестиціям надається статус національних, а отже інвестору забезпечується право судового захисту на рівних з національними інвесторами умовах.

Сучасна українська судова система складається з судів загальної юрисдикції, а саме з господарського, адміністративного та загального (цивільного) судів.

Розгляд конкретної справи тим чи іншим судом залежить від суб'єктів спору та характеру спору і регулюється, насамперед, відповідними процесуальними кодексами.

Господарські суди розглядають спори, які виникають між суб'єктами господарювання під час здійснення ними їх діяльності (наприклад, спори про неналежне виконання умов договору). Також до сфери розгляду господарськими судами належать корпоративні спори (наприклад, спори учасників підприємства з іноземними інвестиціями з цим підприємством, або між собою щодо управління та діяльності такого підприємства).

У випадку, якщо однією із сторін спору виступає держава, то такий спір підвідомчий адміністративним судам. Прикладом є спір фізичної чи юридичної особи з податковими органами України, або спори щодо реєстрації інвестицій, про визнання незаконними дій суб'єктів владних повноважень тощо.

Загальні (цивільні) суди розглядають решту справ, які не відносяться до компетенції господарського чи адміністративного судів.

Відповідно до останніх судових реформ кожна з вищезазначених ланок судів загальної юрисдикції має чотири рівні (інстанції) відповідно до повноважень та функцій, передбачених чинним законодавством України.

Місцеві суди, як суди першої інстанції, вирішують справи по суті, мають право встановлювати фактичні обставини справи шляхом оцінки зібраних у справі доказів за власним переконанням.

Апеляційні суди представляють собою другу інстанцію в системі судів загальної юрисдикції. До їх повноважень входить повторний розгляд справ, які надійшли з першої інстанції у зв'язку з оскарженням рішення місцевого суду.

Третьою інстанцією в системі судів загальної юрисдикції є відповідні вищі суди (Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України та Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ). Особливістю цих судів є те, що вони переглядають справи в касаційному порядку та визначають правильність застосування норм права судами першої та другої інстанції. Вищі суди України можуть приймати постанови про залишення рішень судів попередніх інстанцій в силі, їх скасування, також можуть направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції, чи самостійно прийняти інше рішення по справі.

Найвищою інстанцією у системі державних судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Він переглядає справи за виключними обставинами, тобто, якщо має місце неоднакове застосування вищими спеціалізованими судами норм права у подібних правовідносинах, включаючи сферу інвестування, або якщо міжнародна судова установа встановила порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи українським судом (наприклад, порушення умов угод про взаємний захист іноземних інвестицій).

Зазвичай розгляд справ у ВСУ здійснюється після допуску справи до розгляду судом відповідної касаційної інстанції (тобто у випадку господарського спору заява про розгляд справи у ВСУ подається тільки через Вищий господарський суд України). Якщо ж підставою для перегляду справи Верховним Судом України є порушення міжнародних зобов'язань України під час вирішення спору у судах, то питання відкриття провадження у такій справі вирішується самим Верховним Судом України.

Таким чином, можна констатувати, що судова система України достатньо розвинена для того, щоб інвестор мав гарантовані державою можливості захисту своїх прав та інтересів, хоча багато хто вважає, що все ще існують і певні недоліки. Зокрема, вказують на недостатню кваліфікацію та кількість суддів; відсутність уніфікованої практики вирішення подібних за своєю суттю спорів; низьку якість та оперативність розгляду судових справ; низьку прозорість та публічність діяльності судів. Також вважається, що законодавство України не забезпечує усіх інтересів потенційних іноземних інвесторів в інших сферах відносин (наприклад, в податковій сфері). Нарікання з боку підприємців викликані масовим невиконанням ухвалених судом рішень через недосконалість виконавчого законодавства, технічного та кадрового забезпечення відповідних служб.

Але, не зважаючи на усі недоліки роботи українського судочинства (та законодавства в цілому), потрібно відмітити, що законодавець намагається оптимізувати судову систему і таким чином поліпшити інвестиційний клімат в Україні. Так, потрібно відмітити реформи останніх років, завдяки яким українська судова система набула сучасної форми, стала більше відповідати потребам сьогодення. Також, в жовтні 2011 року відбулися зміни в повноваженнях Верховного Суду України, які були суттєво розширені. Зокрема, ВСУ було надано право приймати нові рішення під час перегляду справ у порядку виключного провадження (раніше він був цього позбавлений). Також суди нижчих інстанцій тепер зобов'язані використовувати у своїй практиці судові рішення Верховного Суду України, що сприятиме подальшому формуванню судової практики в Україні. Це означає, що можна спостерігати досить позитивну динаміку в розвитку судової системи, спрямованої на захист прав та законних інтересів як фізичних, так і юридичних осіб.

Таким чином, інвестор, незважаючи на всі існуючі проблеми, при умові, якщо він дотримуватиметься вимог чинного законодавства, за допомогою фахівців у сфері судового захисту зможе забезпечити ефективний захист своїх інвестицій в Україні.

Нове Антикорупційне Законодавство в Україні:

що ховається за привабливим фасадом?

BEITEN BURKHARDT

*Данііл Федорчук, LL.M., канд. юрид. наук,
Юрист*

МЮФ BEITEN BURKHARDT

Україна, східноєвропейська країна з економікою, що розвивається, та 45-мільйонним населенням, вабить іноземних інвесторів великими можливостями для підприємницької діяльності, зокрема, унікальним географічним розташуванням, освіченою, але відносно недорогою робочою силою, багатими природними ресурсами, значним сільськогосподарським потенціалом, величезним споживчим ринком. Однак, інвестиційна привабливість України значною мірою знецінюється через ризиковані та непередбачувані умови підприємництва, занадто складне та суперечливе законодавство, незадовільний рівень із забезпеченням договірної дисципліни та, особливо, через приголомшливий рівень корупції — проблеми, через які Україна постійно посідає найгірші позиції у міжнародних рейтингах країн за показниками рівня корумпованості та простоти ведення бізнесу.

Помаранчева революція 2004 року заронила в інвесторах надію на масштабні реформи; проте ситуація істотно не поліпшилася, а, можливо, навіть погіршилась за останні роки. Інвестори так само змушені продиратися крізь густі хащі бюрократії у стосунках із державними та місцевими органами влади (зокрема, у таких питаннях, як отримання ліцензій, сертифікатів, дозволів, погоджень, додержання численних вимог щодо звітності, подання та поновлення документів, оренда чи купівля земельних ділянок або спроба отримати вчасне та належне виконання судових рішень), здійснювати діяльність у непрозорих закритих умовах ведення бізнесу, де найкращі позиції утримуються провладними елітами, та змушені залежати від неефективного адміністративного апарату, який наскрізь проїла корупція.

Незважаючи на поширену думку, що Україна до 2011 року не мала антикорупційного законодавства, українське кримінальне законодавство завжди містило положення про хабарництво, що карало і карає такі дії, як пропозиція, передача, провокація хабара, з одного боку, та отримання або вимагання хабара службовою особою, з іншого боку, а також пропонування та давання хабара посадовими особами приватних компаній й організацій у зв'язку з виконанням особою, що отримує хабар, її службових повноважень в інтересах особи, що дає хабар, або будь-яких третіх осіб. Через брак чіткого законодавчого визначення хабарництва традиційно тлумачилося судами дуже широко і включало не тільки безпосередні грошові виплати, а й будь-які неправомірні послуги, що мають грошову вартість (наприклад, оплата поїздки або проживання, надання автомобіля у користування, подарунки), включаючи такі, що надані у прихованій формі (наприклад, укладання фіктивних договорів, переплата за послуги тощо). Отже, масштабна корупція в Україні була і є результатом не відсутності законів, а радше їх неналежного застосування (що є достатньо типовим явищем для України).

У квітні 2011 року, у зв'язку із намаганнями поліпшити похмурий імідж країни, в Україні було прийнято довгоочікуваний Закон «Про засади запобігання та протидії корупції» (набрав чинності 01 липня 2011 року) (надалі — «Закон-2011»), який було запроваджено з метою боротьби та подолання поширених корупційних дій у сфері управління, також запобігання нечесним практикам у сфері комерції, у відповідності із визнаними в усьому світі принципами та вимогами Групи держав з протидії корупції Ради Європи (GRECO).

Цілком узгоджуючись з міжнародними антикорупційними угодами, Закон-2011 поширює відповідальність за корупційні злочини, вчинені особами, які надають публічні послуги (наприклад, нотаріуси, адвокати, третейські судді, оцінювачі тощо), посадовими особами іноземних держав та міжнародних організацій, які до цього взагалі

не були суб'єктами злочинів, передбачених нормами Кримінального кодексу про хабарництво та зловживання службовим становищем.

Закон 2011 року забороняє чотири найбільш відверто нечесних практики, а саме:

- неправомірне використання службового становища або посади посадовими особами (наприклад, допомога та сприяння в отриманні субсидій або під час процедур державної закупівлі) в обмін на неправомірну вигоду;
- неправомірне суміщення посади з іншою оплачуваною діяльністю, комерційною діяльністю або з будь-якими посадами в органах управління компаній;
- неправомірні дарунки (за винятком дарунків, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, на суму, що не перевищує 50% мінімальної заробітної плати (тобто, зараз на суму приблизно 45 євро));
- працевлаштування на роботу в органи влади або місцевого самоврядування близьких осіб (за деякими доволі обмеженими винятками).

Крім того, Закон-2011 запровадив такі антикорупційні заходи як обов'язкове щорічне декларування службовцями державних органів та органів місцевого самоврядування доходів, витрат та наявності акціями, заходи щодо запобігання конфлікту інтересів, обов'язкову антикорупційну оцінку законопроектів. Крім того, Закон-2011 передбачив (уперше) запровадження державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, створення та ведення якого з 01 січня 2012 року покладено на Міністерство юстиції України.

Однак, при більш детальному погляді виявляється, що Закон-2011 найімовірніше ускладнить боротьбу з корупцією та зробить її в багатьох відношеннях менш передбачуваною. Закон-2011 фактично стирає межу між абсолютно різними складами правопорушень, такими як незаконне збагачення, хабарництво та незаконне отримання дарунку. «Неправомірну вигоду», відповідно до її визначення в Законі-2011 («будь-які грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги матеріального або нематеріального характеру»), майже не відрізнити від традиційного розуміння хабара («грошові кошти, майно, майнові права, дії чи бездіяльність матеріального характеру, включаючи ті, що здійснено у прихованій формі»); а ці два поняття у свою чергу дуже нелегко узгодити із концепцією неправомірного дарунку. Як-от, до набрання Законом-2011 чинності послуга вартістю, еквівалентною 4 000 євро, надана посадовою особою приватної компанії державному службовцеві, уповноваженому контролювати діяльність даної компанії, безперечно мала б кваліфікуватися як хабарництво, покарання за яке не залежало від розміру хабара та призводило до кримінальної відповідальності для обох сторін (від 2 до 5 років ув'язнення для одержувача хабара та значний штраф або обмеження волі для особи, яка дала хабар). Після 01 липня 2011 року та ж сама грошова винагорода може вважатися: (а) хабарем (тягне суворе кримінальне покарання незалежно від розміру винагороди); або (б) неправомірною вигодою (у багатьох випадках тягне кримінальну відповідальність, але у цьому розмірі (еквівалент 4 000 євро) підпадає лише під адміністративне правопорушення та тягне накладення порівняно невеликого штрафу), або (в) неправомірним дарунком (завжди є адміністративним правопорушенням, що призводить до ще менш серйозних наслідків). При цьому кваліфікація такої грошової винагороди залежатиме повністю від уповноважених державних органів боротьби з корупцією. У сумних українських реаліях такі необмежені дискреційні повноваження щодо кваліфікації правопорушень та притягнення до відповідальності, за браку чітких вказівок щодо застосування закону, неодмінно означатиме лише зростання рівня корупції.

Крім того, сумну роль у полегшенні ухилення від антикорупційного законодавства ще раніше відіграв Конституційний Суд України. У дуже спірному рішенні від 06 жовтня 2010 року (справа № 1-27/2010) КСУ

дозволив державним посадовцям займатись іншими оплачуваними видами діяльності (зокрема, викладанням, медичною практикою, тренерською діяльністю, тощо) протягом робочого часу (на тій вкрай сумнівній підставі, що Конституція гарантує кожному свободу діяльності), та заборонив піддавати членів родин державних посадовців фінансовому контролю щодо їх особистих джерел доходів, витрат та корпоративних прав, на тій підставі, що такий контроль є недопустимим втручанням в їхнє особисте життя. Як наслідок, Конституційний Суд фактично дозволив недобросовісним державним службовцям можливість безкарно залучати членів своїх родин в якості формальних одержувачів корупційних платежів. Цей «імунітет» було збережено і в Законі-2011.

З іншого боку, зміни до Кримінального кодексу, внесені у зв'язку із прийняттям Закону-2011, заборонили надання будь-яких неправомірних вигод посадовим особам приватних компаній у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків на користь особи, яка надала неправомірну вигоду. З огляду на всеосяжне, практично «гумове» визначення неправомірної вигоди така заборона може тлумачитись далеко за межами виплат відкатів або вчинення аналогічних корупційних дій, та може бути за бажання поширена на цілком звичайну ділову практику, наприклад, запрошення бізнес-партнера (наприклад, постачальника) на обід або футбольну гру, а це суперечитиме самому духу антикорупційного закону.

Таким чином, незважаючи на запровадження надзвичайно важливих антикорупційних заходів (як-от: фінансовий контроль, запобігання конфлікту інтересів), дуже схоже, що Закон-2011 стане на заваді ефективному застосуванню кримінального та адміністративного законодавства через недосконалість та двозначність формулювань, створюючи тим самим потенціал для зростання корупції. Водночас, для приватних компаній може серйозно зрости ризик кримінального переслідування та покарання за абсолютно прийнятну повсякденну бізнес-практику. Більше того, Закон-2011 року (свідомо?) допускає цілу низку можливостей для ухилення від його заборон, зокрема, через залучення близьких родичів, які є вільними від будь-яких форм антикорупційного контролю. Та, найважливіше, Закон-2011 навряд чи здатний подолати головну перешкоду у будь-якій антикорупційній кампанії в Україні – відсутність справжнього бажання неухильно застосовувати законодавство щодо посадовців найвищого рівня, тих, хто передусім і сприяв створенню такого жалюгідного іміджу України за кордоном.

Як результат, Закон-2011 року дуже сильно скидається на ще одне оковамилювання державного рівня, метою якого є зведення привабливого фасаду будинку, ззовні чистого від корупції, який, втім, височітиме на прогнилому фундаменті. Ми б дуже хотіли помилятись.

Українське конкурентне право: погляд за лаштунки

Марія Нижник, радник

Сергій Денисенко, юрист

ЮФ «Василь Кісіль і Партнери»

VASIL KISIL & PARTNERS
ATTORNEYS & COUNSELLORS AT LAW

2011 рік видався досить насиченим та продуктивним для Антимонопольного комітету України (надалі «АМК» або «Комітет») як з огляду розвитку конкурентного законодавства, так і організаційних змін всередині самого Комітету.

Отримання дозволу АМК на економічну концентрацію

АМК продовжує посилювати контроль щодо обсягу інформації, який має бути поданий учасниками концентрації. Крім спеціального програмного забезпечення («База даних концентрацій»), введеного АМК на початку 2011 року (яке забезпечує посилення контролю АМК над попередніми транзакціями та визначення тих транзакцій, які були здійснені сторонами без отримання попереднього дозволу АМК), нещодавно були також

представлені нові зміни, які передбачають більш широке розкриття інформації щодо відносин контролю заявників.

Згідно відповідних змін до «Положення про Концентрацію», які вступили в силу з 19 серпня 2011, учасники концентрації, які зареєстровані в офшорних юрисдикціях, зобов'язані подавати в АМК інформацію щодо їхнього бенефіціарного власника, а також документи, що дають дозвіл третім особам здійснювати повноваження номінальних акціонерів і номінальних директорів. Ця вимога створена з метою зробити прозорою кінцеву структуру власності бізнесу заявників, однак, на практиці, перелік офшорних юрисдикцій встановлюється Кабінетом Міністрів України ("КМУ") і може змінюватися в залежності від його пріоритетів діяльності. Це означає, що деякі юрисдикції (наприклад, Республіка Кіпр), які поки що не входять до відповідного переліку, затвердженого КМУ, можуть бути включені до нього, що викличе додаткові труднощі для заявників під час підготовки документів для розгляду заяв на концентрацію.

У 2011 році АМК також введена оновлена процедура здійснення платежів, за розгляд заяв про концентрацію та узгоджені дії, надання висновків відповідно до статей 14 та 29 Закону «Про захист економічної конкуренції». Згідно відповідних змін іноземним заявникам тепер дозволено сплачувати платежі за розгляд відповідних заяв в Євро або в доларах США. Раніше платежі від імені заявників на практиці сплачувались в гривнях їхніми представниками або компаніями групи, які зареєстровані в Україні.

Вимоги до подачі заяв на економічну концентрацію

В Україні не застосовуються виключення щодо відсутності впливу концентрації на конкуренцію, відповідно відсутні винятки, спрощені процедури розгляду заяв на концентрацію, навіть у разі відсутності співпадаючих ринків між учасниками концентрації. Чинне законодавство передбачає надання в АМК значного обсягу інформації для отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання. Зокрема, заява та додатки до неї мають містити детальну інформацію щодо концентрації, її учасників, з урахуванням їх відносин контролю, включаючи реєстраційні контактні данні, посадових осіб, кількість акцій / голосів, а також інформацію щодо обсягів реалізації в Україні кожної компанії групи набувача контролю та групи суб'єкта господарювання, щодо якого набувається контроль.

Незважаючи на встановлений законодавством широкий підхід до визначення групи суб'єкта господарювання, щодо якого набувається контроль (який включає в себе також і продавця), АМК, враховуючи міжнародний досвід, на практиці дозволяє сторонам обмежити визначення, та інформацію, яка надається стосовно групи суб'єкта господарювання, щодо якого набувається контроль, до групи щодо якої відбувається (безпосередньо/опосередковано) придбання. Таке виключення може застосовуватись АМК тільки у випадку, якщо продавець після закриття транзакції втрачає будь-який контроль над суб'єктом господарювання, щодо якого набувається контроль і якщо учасники концентрації нададуть обґрунтовану інформацію і документи, які підтверджують припинення такого контролю. Проте зазначена практика не застосовується під час обчислення учасниками концентрації порогових показників, для визначення того, чи вимагає угода отримання попереднього дозволу на економічну концентрацію в Україні, чи ні (чи перевищуються порогові показники, визначені законодавством), в цьому випадку враховується показники всієї групи продавця в незалежності від того чи будуть припинені відносини контролю між продавцем та суб'єктом щодо якого відбувається придбання.

Крім того, заява на концентрацію обов'язково повинна включати визначення відповідного товарного та географічного ринків, контактну інформацію щодо українських конкурентів, споживачів і постачальників та обсяг реалізації щодо кожного споживача / постачальника. Таким чином, вказана інформація повинна бути подана в АМК стосовно кожної компанії групи набувача контролю і суб'єкта господарювання, щодо якого набувається контроль, які здійснюють господарську діяльність на території України, незалежно від задіяних ринків. Іншими словами, навіть за відсутності співпадаючих ринків, сторони зобов'язані подати в АМК детальну інформацію про свою діяльність в Україні.

Учасники концентрації можуть просити АМК звільнити їх від обов'язкового надання певної інформації, якщо така інформація жодним чином не впливає на прийняття рішення АМК. Однак, на практиці інформація про діяльність учасників концентрації в Україні (в тому числі інформація про конкурентів, споживачів і постачальників) розглядається Комітетом як обов'язкова, і навіть за відсутності співпадаючих та суміжних ринків між учасниками концентрації, отримати звільнення від надання такої інформації навряд чи можливо.

На жаль, АМК все ще не оприлюднює свої практики стосовно справ про концентрацію, а також підходів до визначення ринків та деталей оцінки ефекту транзакцій на конкуренцію в Україні. Відповідна інформація про підходи АМК, як правило, обмежується практичним досвідом заявників та їх юридичних радників,

напрацьованим у ході щоденної роботи із АМК. Відповідно до заяв представників АМК, очікується, що відповідна практика (стосовно найбільш актуальних справ) стане загальнодоступною в майбутньому році.

Проект Порядку звільнення від відповідальності за картельні змови

АМК представив Проект «Порядку звільнення від відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом 1 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», що передбачає звільнення від відповідальності учасника антиконкурентних узгоджених дій, який допомагає АМК в розкритті та розслідуванні таких узгоджених дій. На даний час чинне законодавство передбачає можливість звільнення від відповідальності учасника антиконкурентних узгоджених дій, який повідомив Комітет про відповідні домовленості. Однак, практично ця можливість не використовується через відсутність дієвих процедурних механізмів звільнення від відповідальності учасника антиконкурентних узгоджених дій.

Проект «Порядку звільнення від відповідальності» має на меті втілити на практиці інститут звільнення від відповідальності в українському конкурентному законодавстві. Згідно з відповідним проектом учасник узгоджених дій, може бути звільнений від відповідальності у разі, якщо він надасть детальну інформацію про всіх учасників картелю, детальний опис картелю, а також докази домовленостей між його учасниками. Крім того проект Порядку передбачає пом'якшення відповідальності для учасника узгоджених дій, якщо він не був першим, хто повідомив про картель, проте співпрацює з Комітетом щодо розкриття і розслідування картелю. Документ наразі перебуває на стадії публічного обговорення та коментування експертами щодо його удосконалення. Очікується, що відповідний Порядок звільнення від відповідальності буде прийнятий в наступному 2012 році, що значно збільшить кількість справ про антиконкурентні узгоджені дії, ініційованих АМК за заявами відповідно до Порядку про звільнення від відповідальності.

Перегляд Рішень АМК

Нещодавно АМК була представлена оновлена процедура перегляду рішень. Зміни та доповнення до правил розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України¹ забезпечують більш прозорі вимоги до заяв про перегляд рішень АМК, включаючи вичерпний перелік підстав для повернення заяви без розгляду, а також значно деталізують вимоги щодо самої суті заяви про перегляд рішення АМК. Відповідні зміни, безумовно, сприятимуть створенню більш прозорої та прогнозованої процедури перегляду рішень АМК.

Проект типових вимог до узгоджених дій стосовно постачання та використання товарів, дотримання яких дозволяє здійснювати ці узгоджені дії без дозволу органів АМК

Проект нових типових вимог передбачає звільнення від попереднього одержання дозволу АМК на вертикальні узгоджені дії. В чинному українському законодавстві передбачені винятки щодо узгоджених дій стосовно постачання та використання товарів, які не вважаються антиконкурентними узгодженими діями. Проте положення Закону України «Про захист економічної конкуренції»² надають АМК досить широкі дискреційні повноваження щодо підходів при кваліфікації узгоджених дій стосовно постачання та використання товарів. Зазначені підходи можуть відрізнятися залежно від суб'єктного складу узгоджених дій та безпосередніх обставин справи, при цьому тягар доведення того факту, що узгоджені дії підпадають під вищезазначені винятки, лежить на самих учасниках узгоджених дій. Проект типових вимог до узгоджених дій встановлює для учасників ринку більш прозорі умови, дотримання яких звільняє від обов'язкового отримання дозволу АМК на узгоджені дії. Проект є очікуваним абсолютною більшістю учасників ринку, які застосовують дистрибуційні схеми в організації ведення власного бізнесу. Зазначений проект на даний час перебуває на стадії публічних обговорень та коментарів, очікується, що найближчим часом проект буде остаточно доопрацьований та втілений у життя.

Проект закону про державну допомогу

Україна знаходиться на шляху до підписання Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, умовою якої серед інших є розвиток ефективної інституційної і законодавчої бази у сфері державної допомоги. В даний час система державної допомоги залишається однією із найменш розвинутих галузей в українському конкурентному законодавстві.

Протягом минулого року було вжито ряд заходів з метою сприяння розвитку ефективної системи державної допомоги, у тому числі (і) затверджено Концепцію реформування системи державної допомоги, що передбачає

¹ Тимчасові правила розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції затверджені розпорядженням АМК від 19 квітня 1994р.

² Закон України «Про захист економічної конкуренції» № 2210-III від 11.02.2001 року.

поступове реформування системи державної допомоги протягом наступних п'яти (5) років; (ii) прийнято програму Економічних Реформ на 2010 - 2014 роки, яка передбачає розробку Закону України «Про державну допомогу» до кінця 2011 року.

Цього року ряд проектів законів «Про державну допомогу» були публічно представлені та широко обговорювались експертами. Останній проект Закону «Про державну допомогу» дає відповіді на ряд питань щодо надання державної допомоги, в тому числі: хто може отримувати державну допомогу, види державної допомоги, відповідальність за порушення процедури надання державної допомоги, повноваження спеціально уповноваженого державного органу з питань державної допомоги, порядок розгляду справ, контроль за наданою державною допомогою тощо. Цілком ймовірно, що зазначений законопроект сприятиме створенню нового фундаменту системи державної допомоги в Україні.

Політика АМК щодо штрафів

Цього року спостерігається поступове збільшення розмірів штрафів за порушення конкурентного законодавства, які застосовуються АМК. У порівнянні з 2010 роком штрафи за неотримання дозволу на концентрацію, для сторін, які визнали порушення і співпрацювали з Комітетом збільшилися в середньому на 15% - 30%. Аналогічна ситуація спостерігається і у сфері порушень у зв'язку з наданням недостовірної інформації Комітету, а також за неподання інформації на вимогу АМК.

Крім того, обсяг санкцій, які застосовуються АМК, також розширився. Так, нещодавно АМК зобов'язав одного із операторів ринку реалізації нафтопродуктів (який не отримав дозвіл АМК на концентрацію) розірвати угоди, укладення яких власне і вимагало отримання дозволу АМК, як такі, що призводять до монополізації на одному з регіональних ринків.

Інтенсифікувались розслідування, ініційовані АМК щодо узгоджених дій. Як наслідок, збільшилась кількість учасників, що приймають участь у справах АМК про антиконкурентні узгоджені дії.

Серед основних пріоритетів АМК наразі залишаються харчова промисловість, фармацевтика та ринки нафтопродуктів. Цього року АМК застосував один з найбільших штрафів в своїй практиці. Сума штрафу, накладеного на трьох відомих операторів ринку нафтопродуктів за антиконкурентні узгоджені дії становила 150 млн. грн. (що відповідає 15 млн. євро). Штраф наразі оскаржується операторами ринку у господарському суді.

Нещодавно представники АМК також наголосили на тому, що найближчим часом слід очікувати посилення контролю АМК за ринками непродуктованих товарів.

Логістика та перевезення

CHADBOURNE
& PARKE LLP

Повітряний кодекс України 2011 року: Що він означає для бізнесу?¹

Андрій Кірмач, "Чадборн енд Парк ЛПП"

У 2011 році було ухвалено декілька істотних нормативно-правових актів, які визначально змінили правове регулювання цілих індустрій, зокрема, авіаційний бізнес. Новий Повітряний кодекс України був остаточно схвалений парламентом 4 травня 2011 року та набув чинності 17 вересня 2011 року ("Повітряний кодекс").

Попередній Повітряний кодекс України проіснував понад 18 років й після тривалих дебатів його було модернізовано на основі сучасних міжнародних стандартів та практичних тенденцій авіаційного бізнесу. Проте, певні норми нового Повітряного кодексу демонструють сучасну тенденцію органів державної влади України до здійснення активного управління певними сферами бізнесу та ручного контролю за операціями приватних компаній. Оновленою версією Повітряного кодексу також було запроваджено декілька важливих положень та інновацій, які окреслені у нижчеподаному огляді.

Нові органи та повноваження

Повітряним кодексом передбачене заснування нової агенції – Експертної установи з розслідування авіаційних подій та інцидентів ("**Установа з розслідування**"). Очікується, що дана Установа з розслідування буде незалежною від Державної авіаційної служби України ("**ДАС**") та займатиметься виключно вивченням та розслідуванням авіаційних подій та інцидентів. Така незалежність Установи з розслідування має гарантувати об'єктивний та неупереджений розгляд справ; щоправда, це вбачається досить сумнівним враховуючи що Установа фінансуватиметься головним чином з державного бюджету.

Передбачається також, що Установа з розслідування разом із ДАС створять систему та критерії для обов'язкових повідомлень, які авіаційні компанії мають подавати у зв'язку з авіаційними подіями чи інцидентами, що потребують подальшого вивчення та аналізу регуляторними органами. Однак, зважаючи на те, що Повітряним кодексом передбачено створення Установи з розслідування до 1 січня 2012 року, можна сміливо припускати, що нові правила не будуть прийняті до того часу. Також варто зазначити, що допоки не буде створено Установу з розслідування, ДАС виконуватиме функції та використовуватиме права Установи.

Інша важлива новина полягає у тому, що Повітряний кодекс істотно розширює повноваження ДАС та наділяє її рядом дискреційних прав. Наприклад, ДАС вповноважена розробляти та затверджувати нові Авіаційні правила України ("**АПУ**"). АПУ мають бути комплексним документом, створеним на основі міжнародних стандартів та стандартів Європейського Союзу ("**ЄС**"), що застосовуються до авіаційного бізнесу; однак ці правила також мають відповідати чинному законодавству України. З практичної точки зору, досягнення такого балансу часто є неможливим.

Повітряний кодекс також містить цікаве положення про застосування АПУ до усіх компаній авіаційного ринку, що здійснюють діяльність в Україні. Зокрема, у кодексі зазначається, що Керівник ДАС може звільнити конкретну авіаційну компанію² від виконання певних технічних або процедурних вимог АПУ, якщо таке звільнення не створює загрози авіаційній безпеці та здійснюється "*в інтересах суспільства*". У той час як детальний порядок такого звільнення встановлюється самими АПУ, дане дискреційне повноваження, надане

¹ Переклад англомовної версії статті.

² Повітряний кодекс застосовується до авіакомпаній, аеропортів, компаній наземного обслуговування та інших компаній, що здійснюють діяльність на ринку авіапослуг.

Керівнику ДАС, може розглядатися як таке, що може створити неналежне та несправедливе застосування певних вимог АПУ лише до окремих учасників авіаційного ринку.

ДАС також має дискреційні повноваження перевіряти відповідність існуючих та нових Свідоцтв експлуатанта³ оновленим АПУ. У цьому зв'язку ДАС може призначати певні державні або приватні компанії, які матимуть повноваження проводити різноманітні інспектування, перевірки, оцінювання або готувати експертні звіти, необхідні для отримання чи перевірки Свідоцтв експлуатанта. У Повітряному кодексі не сказано про жодні обмеження цього повноваження ДАС, що також може призвести до створення нечесної конкуренції. Більше того, з огляду на комерційну практику, дуже вірогідно, що від авіаційних компаній вимагатиметься покривати вартість послуг, що будуть надаватись такими перевіряючими компаніями, призначеними ДАС. Іноземні інвестори або компанії, які здійснюють діяльність в Україні, мають бути особливо обережними у відносинах з такими призначеними компаніями та мають забезпечити відповідну перевірку таких контрактів у світлі вимог дотримання положень міжнародного антикорупційного законодавства.

Також Повітряний кодекс наділяє ДАС дискреційними повноваженнями у питаннях призначення та проведення чергових та позачергових аудитів та перевірок. Зокрема, що ДАС має право на свій власний розсуд визначати підстави для позачергових перевірок. Якщо АПУ не буде встановлено певних обмежень щодо цього положення, може виникнути додаткова підстава для неконкурентного ставлення державних органів до авіаційних компаній та інших учасників авіаційного ринку.

З іншої сторони, Повітряний кодекс вимагає від операторів аеропортових послуг забезпечення однакового ставлення до усіх авіакомпаній та інших компаній, пов'язаних з авіаційними послугами (наприклад, технічне обслуговування літаків, наземне обслуговування, постачання пального тощо). Очікується, що органи державної влади мають переглянути ринок послуг, пов'язаних з авіаційною діяльністю, та встановити певні базові правила для так званих *природних монополій* аеропортових послуг. Такі базові правила мають забезпечити прозоре та рівне ставлення до усіх авіакомпаній та інших компаній, які здійснюють чи хочуть здійснювати діяльність у тому чи іншому аеропорту. Також оператори аеропортів будуть зобов'язані створювати так звані *комітети аеропортів*, які нададуть змогу представникам керівництва аеропорту, авіакомпаній, які базуються а аеропорту, компаній наземного обслуговування та провайдерів інших послуг регулярно зустрічатися та спільно обговорювати умови надання послуг, які пропонуються в аеропорту. Учасники ринку авіаперевезень довго чекали на подібні базові вимоги та правила, оскільки вони створюють основу для подальшого розвитку авіаційних послуг в Україні на конкурентній основі.

Тарифи та дозволи на експлуатацію повітряних ліній

Повітряний кодекс встановлює нові правила для встановлення тарифів на повітряні перевезення та надання прав на експлуатацію повітряної лінії. Кодекс містить чітке положення, що тариф на перевезення не може бути демпінговою ціною чи бути дискримінаційним. Виходячи з цього, ДАС має повноваження скасовувати *"надмірно високі тарифи, зокрема у разі недостатнього рівня конкуренції, або зупинити дію надмірно низьких тарифів, зокрема у разі зниження їх до рівня, нижчого за собівартість"*. За для виконання цього повноваження ДАС може звернутися до авіакомпанії з вимогою надати інформацію, необхідну для належної оцінки її тарифів, у тому числі, інформацію про собівартість тарифів. Ненадання такої інформації в установленний строк або надання інформації в неповному обсязі може мати наслідком скасування тарифу, як необґрунтованого. Хоча це положення Повітряного кодексу й ухвалювалось з добрими намірами, його практичне впровадження викликає занепокоєння. Інформація про витрати, на основі яких визначається рівень тарифу, зазвичай становить комерційну таємницю авіакомпанії. Таким чином, подаючи інформацію до ДАС, авіакомпанія ризикує втратити важливу комерційну інформацію, оскільки Повітряним кодексом не передбачені жодні правила щодо забезпечення конфіденційності комерційної таємниці, розкритої ДАС.

³ Первинний документ, що підтверджує статус авіаційної компанії.

ДАС уповноважена також здійснювати контроль за повітряним простором та його використанням "в інтересах державної економіки та безпеки". З огляду на широку інтерпретацію цього повноваження, ДАС, ймовірно, матиме реальне дискреційне право впливати на використання повітряного простору, що може призвести до нерівномірного розподілу дозволів на право використання повітряного простору між різними авіакомпаніями. Й хоча АПУ мають визначити детальні правила та процедури надання Дозволів на використання певних повітряних ліній⁴, затвердження розкладу виконання польотів тощо, Повітряний кодекс передбачає, що при прийнятті рішення про задоволення заяви на надання Дозволу на використання певної повітряної лінії ДАС слід враховувати "суспільну важливість перевезень та потреби розвитку транспортної системи України". Крім того, ДАС має право відмовити у наданні Дозволу на використання певної повітряної лінії або обмежити вже наданий Дозвіл на використання певної повітряної лінії, виходячи з "необхідності забезпечення економічної ефективності (рентабельності) на існуючих повітряних лініях". З цих положень Повітряного кодексу чітко слідує, що ДАС матиме дискреційне право на прийняття остаточного рішення щодо надання Дозволів на використання певних повітряних ліній щодо кожного конкретного випадку, у тому числі щодо оформлення, обмеження чи скасування таких Дозволів. Здається також, що це дискреційне право може бути застосоване до конкуруючих повітряних ліній (наприклад, щодо рейсів до основних та допоміжних аеропортів одного пункту призначення) які можна буде обмежити або скасувати на користь забезпечення економічної ефективності (рентабельності) основного маршруту.

Ще одним нововведенням Повітряного кодексу є те, що він передбачає можливість одержання іноземними авіаційними компаніями Дозволів на використання українських повітряних ліній для виконання регулярних рейсів на міжнародних або місцевих маршрутах не тільки на підставі двосторонніх угод, як це практикувалося раніше, але також за принципом взаємності, тобто якщо українським авіакомпаніям надано аналогічне право в країнах де зареєстровані іноземні авіакомпанії. Крім того, Повітряний кодекс дозволяє іноземним авіакомпаніям одержувати Дозволи на використання українських повітряних ліній для нерегулярних рейсів, якщо їх не бажає виконувати жодна українська авіакомпанія. Вочевидь, такі положення істотно полегшують можливість доступу іноземних авіакомпаній до місцевих українських повітряних ліній та одержання кращих прав на використання міжнародних повітряних ліній.

Повітряний кодекс встановлює також окремі правила для оформлення Дозволів на використання так званих "повітряних ліній, що мають суспільно важливий характер" (повітряних ліній з низьким рівнем повітряного руху, але важливих для розвитку міста або регіону) (**Соціальні повітряні лінії**). При поданні заявки на надання Дозволу на використання Соціальної повітряної лінії авіакомпанія має узгодити з ДАС та зафіксувати певні умови обслуговування, як то, наприклад, тарифи за використання маршруту, кількість рейсів тощо. В обмін на це ДАС може надати авіакомпанії виключне право на використання такої Соціальної повітряної лінії строком до трьох (3) років. У випадку, якщо жодна авіакомпанія не подала заяву на використання Соціальної повітряної лінії, ДАС може оголосити відкритий тендер для українських та іноземних авіакомпаній. У такому випадку заявники можуть вимагати від ДАС надання певних компенсацій або пільг за надання ними авіаційних послуг на Соціальній повітряній лінії, а ДАС має вибрати переможцем тендеру авіакомпанію, чия вимога компенсації є найбільш прийнятною.

Компенсації та штрафи

Повітряний кодекс встановлює також детальний перелік нових правил та процедур виплат компенсацій пасажиром у разі затримки або скасування рейсів. В основному, ці компенсації базуються на відповідних стандартах ЄС, тому більшість авіакомпаній вже звикла до цих вимог, що застосовуються до рейсів з країн ЄС. Але важливо те, що відтепер ці вимоги застосовуються до всіх міжнародних та місцевих рейсів, що здійснюються українськими та іноземними авіаперевізниками в Україні.

⁴

За законодавством України кожна авіакомпанія одержує спеціальний дозвіл на використання певної місцевої або міжнародної лінії.

Крім того, Повітряний кодекс встановлює детальний перелік численних штрафів за порушення різних положень та вимог кодексу. З огляду на обмежений обсяг цієї статті важко дати в ній огляд або аналіз цих порушень, але слід зазначити, що Повітряний кодекс передбачає економічні санкції, сума яких, залежно від порушення, може становити від 510 гривень (близько 65 доларів США) до 136 000 гривень (близько 17 000 доларів США). В результаті запровадження Повітряного кодексу було також внесено зміни до Кодексу про адміністративні правопорушення України, зокрема, збільшено штрафи за порушення правил авіаційної безпеки, правил поведінки на борту повітряного судна та правил для міжнародних польотів з 85 гривень (близько 10 доларів США) до 8 500 гривень (1 000 доларів США). Крім того, до Кримінального кодексу України було додану окрему статтю, що визнає кримінально караним виконання авіаційним персоналом своїх професійних обов'язків під впливом алкоголю, наркотиків або інших психотропних речовин чи речовин, які впливають на психіку. Цей злочин карається виправними (суспільно-корисними) роботами строком до двох (2) років або позбавленням волі на строк до трьох (3) років.

До того ж, після гарячих дискусій Повітряний кодекс тепер чітко встановлює, що авіакомпанії несуть відповідальність за перевірку документів, необхідних для в'їзду пасажирів в країну призначення. Зокрема, авіакомпанія зобов'язана відмовити в перевезенні пасажирів, який не має необхідних документів. Невиконання цієї вимоги може каратися штрафом у розмірі від 8 500 до 17 000 гривень (близько 1 000 – 2 000 доларів США) за кожного пасажирів.

Практичні наслідки

Повітряний кодекс 2011 року однозначно є кроком уперед у розвитку нормативно-правової бази для авіаційної галузі. Він встановлює нові правила для доступу іноземних авіакомпаній та авіаційних служб на ринок авіаційних перевезень України та навіть дає можливість іноземним компаніям оперувати на місцевих маршрутах. Ще одним позитивним моментом нового Повітряного кодексу є перегляд монополістичної ситуації, що наразі існує в багатьох українських аеропортах або на певних повітряних лініях. Пасажири також матимуть вигоди від запровадження норм та процедур компенсації відповідно до стандартів ЄС.

З іншого боку, Повітряний кодекс наділяє ДАС численними дискреційними правами та повноваженнями. Й хоча такий підхід загалом підтверджує тенденцію до забезпечення активного управління та безпосереднього контролю що здійснюється сучасним урядом стосовно декількох інших сфер бізнесу, практичні наслідки надання ДАС дискреційних повноважень можуть мати негативний наслідок для всієї галузі авіаційних перевезень. Надані ДАС права ручного контролю за дозволами на використання повітряних ліній та тарифами на перевезення може створити додатковий тиск з боку контролюючого органу на авіаційні компанії, а наявність інших необмежених повноважень може призвести до несправедливого та неконкурентного ставлення до окремих компаній, що надають інші авіаційні послуги.

Зрозуміло, що кожна авіакомпанія чи компанія з авіаобслуговування має переглянути використовувані нею правила та процедури та привести їх у відповідність з вимогами нового Повітряного кодексу, й багато компаній, очевидно, вже це зробили. Проте більш важливим є подальший моніторинг практичного впровадження певних положень Повітряного кодексу, особливо тих, що викликають певне занепокоєння у бізнесу. Процес одержання дозволів та ліцензій від контролюючих органів в Україні ніколи не був легким. Однак в новому законодавчому полі він може ускладнитися ще більше. Тому, міжнародним та місцевим компаніям слід також пам'ятати про вимоги дотримання положень українського та іноземного законодавства про боротьбу з корупцією у відносинах з державними органами або компаніями, які запропоновані або призначені державними органами чи службовцями.

Засоби масової інформації

Огляд українських засобів масової інформації

Для ЗМІ України 2011 рік був відносно стабільним. Рівень доходів від реклами в масштабах галузі залишався нижче докризового рівня 2008 року, проте постійно звітували про помірковані прибутки після непевного відновлення, що відбулось у 2010 році. Водночас з цим, на місцевому горизонті з'явилась низка нових міжнародних проєктів, та змінився власник одного з найповажніших щотижневиків з актуальної проблематики.

Серед угод з придбання компаній в галузі ЗМІ більш за все обговорювався продаж американцем Джедом Санденом контрольного пакету акцій компанії КП Медія українському магнату Петру Порошенку, як повідомлялось, за 20 мільйонів доларів. Борці за свободу преси в Україні привітали це як захист паростків плюралізму серед власників ЗМІ у країні. Провідним виданням КП Медія є журнал «Кореспондент», що з моменту першого виходу в 2002 році заслужив репутацію найбільш незалежного та надійного суспільно-політичного журналу в Україні. Журнал «Кореспондент», який спочатку фінансувався за рахунок прибутку першого медійного підприємства Сандена – англomовної щотижневої газети «Київ Пост» – був останнім у довгому списку видань, які Сандену довелося закрити або продати протягом останніх трьох років через різке зниження доходів від продажу реклами, що відчувалося на українському ринку ЗМІ з початку глобальної економічної кризи 2008 року.

Найбільшою подією у ЗМІ в 2011 році, без сумнівів, став запуск служби «Єврoньoз» українською мовою, що офіційно відбувся 24 серпня (День незалежності України). Нова україномовна служба стане одинадцятою серед стабільно функціонуючих служб «Єврoньoз», на додачу до англійської, французької, німецької, іспанської, італійської, польської, турецької, персидської, російської та арабської служб. Національним партнером каналу мовлення є національний телеканал України УТ1, при цьому Заступник Президента каналу УТ1 Валід Арфуш відіграв вирішальну роль у реалізації партнерства. Повний склад української редколегії було призначено навесні 2011 року та переведено до центральних офісів «Єврoньoз» у Ліоні (Франція), де вони створюють матеріали українською мовою для цілодобового європейського каналу відеоновин. Спочатку нову службу «Єврoньoз» дещо критикували за очевидне рішення редакторів української служби прибрати з репортажів неохвальні коментарі щодо українського уряду у зв'язку з переговорами стосовно інтеграції з ЄС. Проте в цілому вихід "Єврoньoз" було сприйнято як ознаку того, що країна присутня на міжнародній карті ЗМІ та все серйозніше сприймається великими медіа-групами Європи. Слід відзначити, що керівництво каналу, який частково фінансується ЄС, вирішило запустити українську службу раніше за подібні ініціативи в інших регіонах, що є кандидатами на членство в ЄС, зокрема, на Балканах – це одна з дороговартісних ознак останніх дванадцяти місяців, що свідчить про серйозне сприйняття високопосадовцями Західної Європи євроінтеграційних амбіцій України.

Найбільш неочікуваною подією у ЗМІ України в 2011 році став запуск першого в світі цілодобового каналу, присвяченого єврейській тематиці, Jewish News One (JN1). Цей новий всесвітній проєкт у сфері новин, що працює у Києві та має бюро в Тель-Авіві, Єрусалимі та Брюсселі, є втіленням ідеї українських магнатів Ігоря Коломойського (який наразі також є власником контрольного пакету акцій провідного українського телеканалу 1+1) та Вадима Рабиновича, обидва з яких мають досвід інвестицій у культурні проєкти на підтримку єврейської спільноти України. Мовлення каналу здійснюється англійською та російською мовами через супутники у Північній та Центральній Америці, Європі, Північній Африці та Близькому Сході, а також доступне у форматі реального часу. Цей проєкт є першим в Україні й сприймається аналітиками ЗМІ як остання ознака зростаючих міжнародних амбіцій впливових єврейських фігур України.

Нерухомість

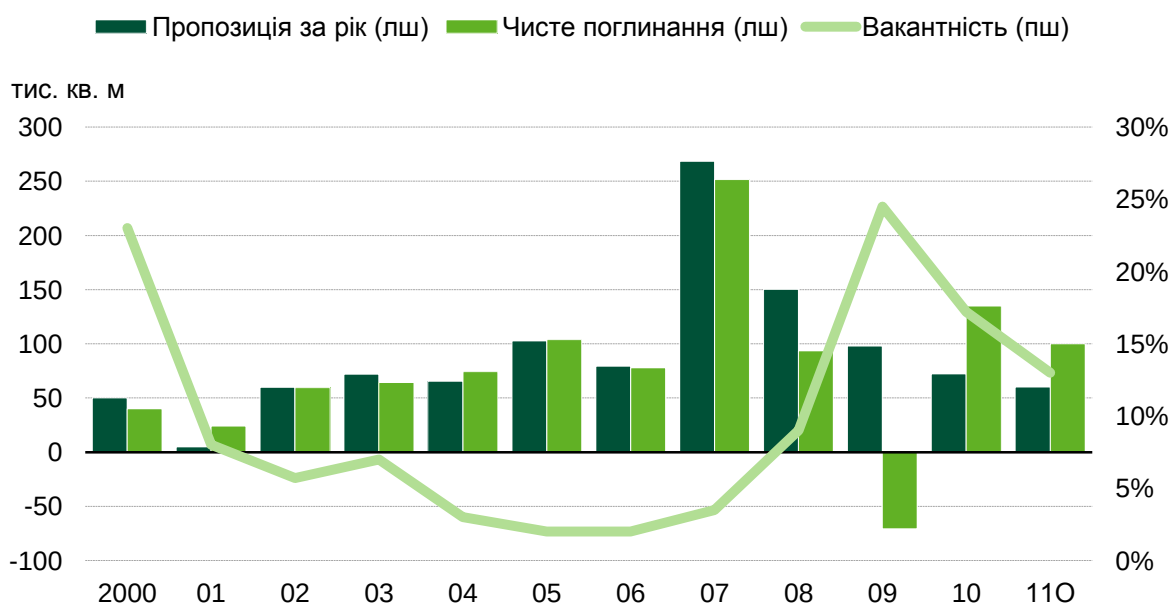
Ринок офісної нерухомості

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Масова переорієнтація на якісні бізнес-центри, що спостерігалась раніше, сьогодні втрачає актуальність. Оренда нових приміщень, компаніями, що вперше виходять на ринок, також залишається рідкісним явищем. На попит офісних приміщень значною мірою впливає слабке економічне зростання та низький рівень розширення штату працівників компаніями. Як результат, показник поглинання офісних приміщень за період з I по III кв. 2011 р. становить приблизно 80 000 кв. м, що на 23% менше у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Фактором, який все ще стимулює попит, є сприятливі комерційні умови. Загальний обсяг приміщень, які були поглинуті ринком протягом трьох кварталів, перевищив нову пропозицію офісів у 2011 р., помітно знизивши вакантність на ринку.

Пропозиція за рік, чисте поглинання та рівень вакантності

лш – ліва шкала

пш – права шкала

О – оцінка

Джерело: CBRE

ПОПИТ

За попередніми даними, станом на кінець вересня, валове поглинання становить більше 100 000 кв. м, що на 14% перевищує показник аналогічного періоду минулого року. Найбільшу частину від загального обсягу укладених угод складають декілька значних транзакцій, кожна з яких за розміром перевищувала 2 000 кв. м (64% від усього валового поглинання).

Серед найсуттєвіших подій на ринку слід виділити придбання декількох будівель майбутніми користувачами для власних потреб та орендну активність у бізнес-центрах Eleven, Horizon Park (2 фаза) та Rialto. Найбільша

угода з оренди офісних приміщень була укладена у БЦ Eleven: нафтова компанія «ТНК-ВР» орендувала близько 6 000 кв. м. Друга за розміром транзакція була здійснена у введеному цього року в експлуатацію БЦ Rialto: 4 400 кв. м здано в оренду міжнародному комерційному банку Swedbank.

За видом діяльності компаній-орендарів, провідні позиції у структурі валового поглинання займає сектор мас-медіа і реклами (15%). Причому показник у 15%, досягнутий завдяки одній угоді – купівлі однією із ЗМІ-компаній офісної будівлі на Подолі для власних потреб. Попит з боку компаній фінансового сектору продовжує зміцнюватися: станом на кінець III кв. 2011 р. частина цього сектору становила 13% у загальній структурі угод. Також активними були компанії у сфері оптової та роздрібної торгівлі, на які припало близько 12% від усіх угод.

Валове поглинання за видом діяльності, I-III кв. 2011 р.

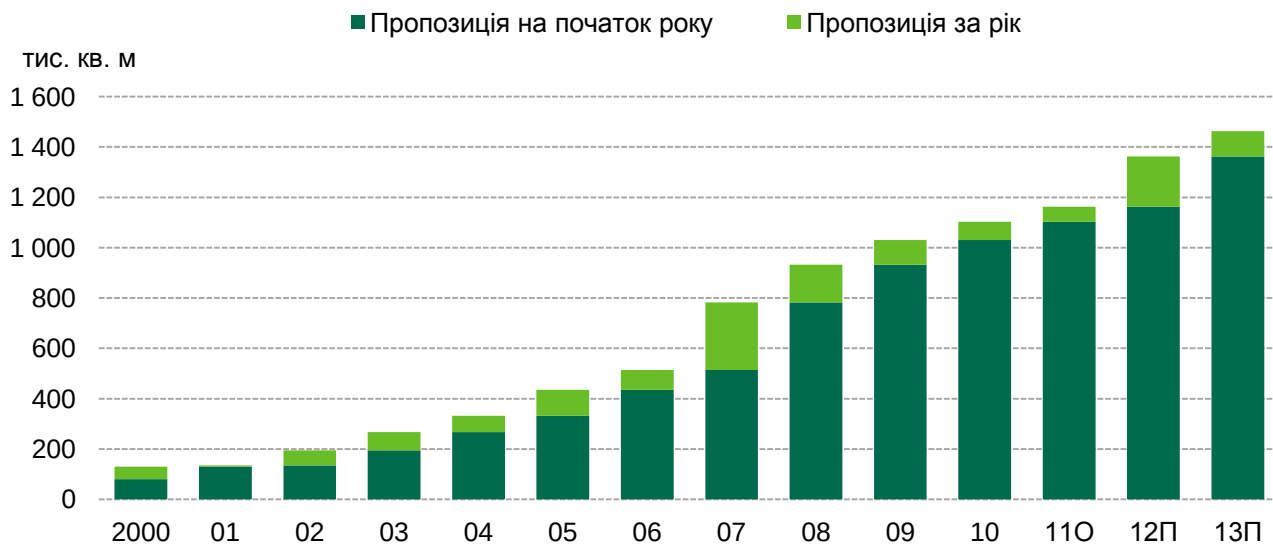
Джерело: CBRE

ПРОПОЗИЦІЯ

Станом на кінець III кв. 2011 р. загальна конкурентна пропозиція офісних приміщень складала 1,14 млн. кв. м, збільшившись за рік на 35,3 тис. кв. м. До кінця 2011 р. ми очікуємо додаткові 14 тис. кв. м. Загальний обсяг нових офісних приміщень, за підсумками 2011 р., може стати найнижчим показником за останні вісім років – близько 60 000 кв. м (- 17%).

У першому півріччі 2011 року активність девелоперів значно зросла, позитивно вплинувши на попередні прогнози щодо пропозиції на наступний рік. У 2012 р. на ринку очікується на 20% більше офісних приміщень – близько 200 000 кв. м (беручи до уваги лише основні проекти, що зараз знаходяться на етапі будівництва) та ще 100 000 кв. м площ, введення в експлуатацію яких заплановано на 2013 рік. Частину нової пропозиції (близько 70%) у 2012 р. складатимуть приміщення класу А, а більшість об'єктів, запланованих до введення в експлуатацію в 2013 р., належатимуть до класу В (60%).

Пропозиція нових офісних приміщень та загальна конкурентна пропозиція

О – оцінка

П – прогноз

Джерело: CBRE

Орендні ставки та вакантність

У 2011 р. відбулося уповільнення темпів зростання орендних ставок після стрімкого їх росту наприкінці 2010 р. У першому півріччі 2011 р. базові орендні ставки на найкращі приміщення поступово зросли з \$32 до \$35 за кв. м/місяць (без ПДВ та операційних витрат), та залишалися незмінними у III кв. 2011 р. Висока вакантність за межами ЦДР за останні дев'ять місяців зумовила незмінність орендних ставок на приміщення класу В на рівні \$23 за кв. м/місяць (без ПДВ і операційних витрат).

Незначний обсяг нової пропозиції та активізація орендної діяльності сприяли подальшому зниженню загальної вакантності на 4,5% з грудня 2010 р. до 12,7% на кінець вересня 2011 р.

Діапазон орендних ставок на офісні приміщення, які відповідають за якістю класу А і В, варіюється залежно від розташування і рівня вакантності на кожному окремому субринку.

Базові орендні ставки і вакантність на кінець III кварталу 2011 р. (\$/кв. м/місяць)*

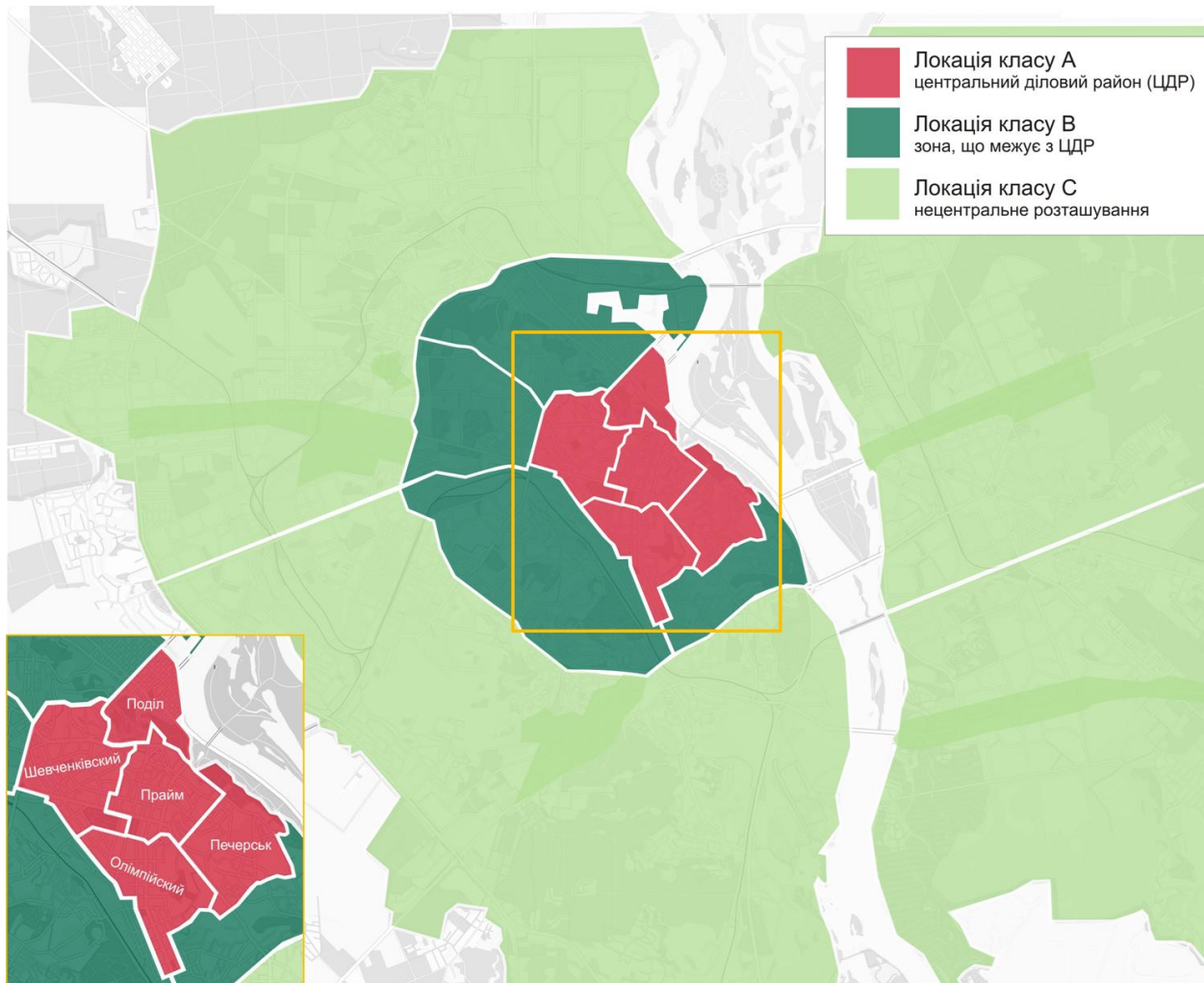
Локація класу А	Якість А	Якість В	Вакантність
Прайм	\$35-42	\$25-35	10,0%
Печерськ	\$35-42	\$25-30	4,2%
Поділ	\$28-38	\$23-25	7,5%
Шевченківський	-	\$22-30	10,4%
Олімпійський	\$25-32	\$23-27	16,1%
Локація класу В	Якість А	Якість В	Вакантність

Зона, що межує з ЦДР	\$20-25	\$14-20	12,8%
Локація класу С	Якість А	Якість В	Вакантність
Нецентральне розташування	-	\$12-15	17,9%

* - дані були представлені згідно з розширеним ЦДР та новою класифікацією, яка була запропонована CBRE у вересні 2011 р.

Джерело: CBRE

Карта субринків офісної нерухомості в Києві

Джерело: CBRE

ПРОГНОЗ

У 2012 р. вакантність на ринку офісної нерухомості зростатиме за рахунок нової пропозиції об'єктів класу А, можливе навіть падіння орендних ставок у цьому сегменті. Чинником, який коригує ситуацію, є частина приміщень в майбутніх об'єктах класу А, запланована для продажу, таким чином, певна частина не впливатиме на ринок оренди, що знижує ймовірність падіння ставок оренди. Ми очікуємо, що рівень вакантності офісних приміщень класу В буде на двозначному рівні, тому орендні ставки цієї категорії, ймовірно, залишаться незмінними.

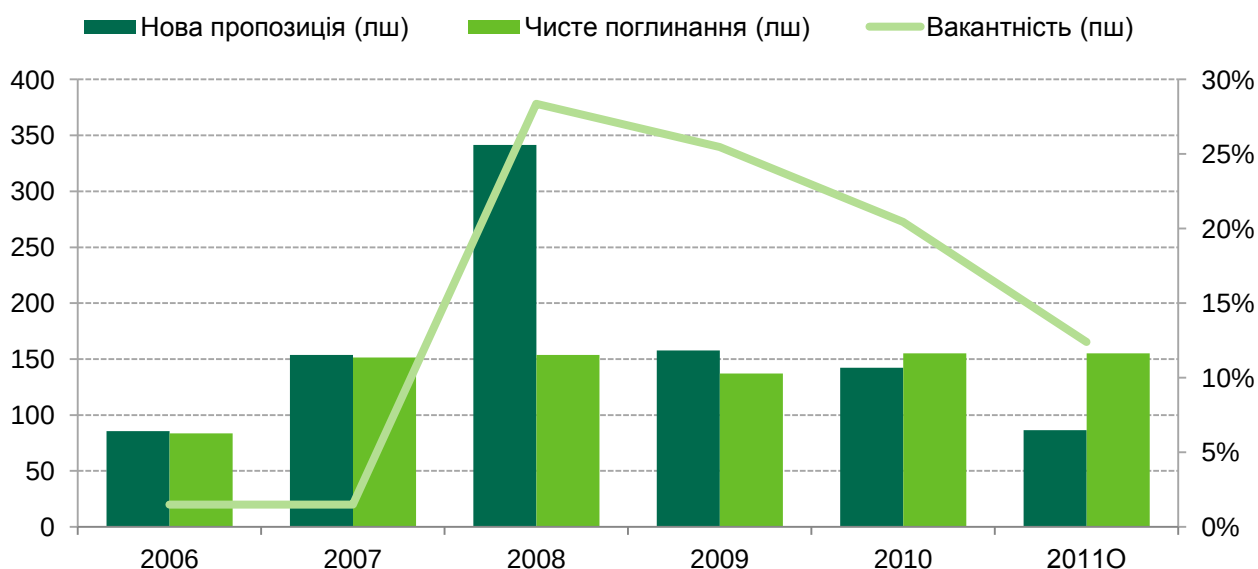
Ринок складської нерухомості

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У 2011 році ринок складської нерухомості продовжував поступово відновлюватись. Зростання обсягів роздрібної торгівлі у першому півріччі сприяло відновленню будівельних робіт на кількох ділянках, які раніше були заморожені. Таким чином, пропозиція нових складських приміщень за підсумками 2011 р., сягає рівня 86 400 кв. м. Активізація попиту у I-III кв. 2011 р. і дефіцит нової пропозиції сприяли подальшому зниженню вакантності складських приміщень на 11,5%. Проте, ми очікуємо, що за підсумками року показник рівня вакантних площ залишиться на двозначному рівні, оскільки обсяг нових приміщень, ймовірно, перевищить обсяг площ, які будуть поглинуті ринком у кінці року.

Пропозиція за рік, чисте поглинання та рівень вакантності

лш – ліва шкала

пш – права шкала

О – оцінка

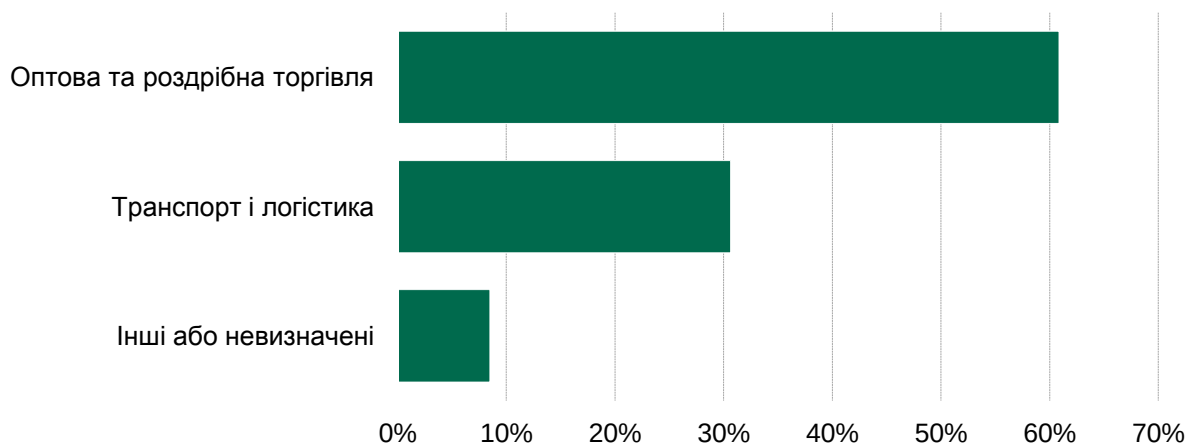
Джерело: CBRE

ПОПИТ

Поступове відновлення попиту, що почалося у 2010 році, продовжилося у 2011 році: користувачі консолідували свою діяльність, а також розширювали наявні складські приміщення. Зростання впевненості орендарів позначилося на показнику валового поглинання приміщень, який у I-III кв. 2011 р. збільшився на 68%, порівняно з аналогічним періодом минулого року.

Станом на кінець вересня 2011 р., у структурі валового поглинання більша частка припадає на операторів торговельних мереж і дистриб'юторів (61%). Частина логістичних операторів складає 31%. Вищенаведені результати свідчать про збереження тенденції останніх 15 місяців: торгові оператори, збільшуючи активність, випередили логістичні компанії до кінця грудня 2010 р. і продовжують утримувати перше місце, станом на кінець III кв. 2011 р.

Валове поглинання за видом діяльності, I-III кв. 2011 р.*

* база – обсяг транзакцій, кв. м

Джерело: CBRE

ПРОПОЗИЦІЯ

Пропозиція професійних складських приміщень на кінець вересня 2011 р.:

- **загальна пропозиція** - 1 478 тис. кв. м (нова пропозиція – 47,5 тис. кв. м);
- **загальна спекулятивна пропозиція** - 948 тис. кв. м (нова пропозиція – 15,5 тис. кв. м).

Нова пропозиція складських приміщень та

загальна спекулятивна пропозиція (тис. кв. м)*

* У III кв. 2011 р. загальний спекулятивний обсяг пропозиції скоротився на 48,4 тис. кв. м, оскільки три складські комплекси перейшли у власне користування у першій половині 2011 р.

лш – ліва шкала

пш – права шкала

О – оцінка

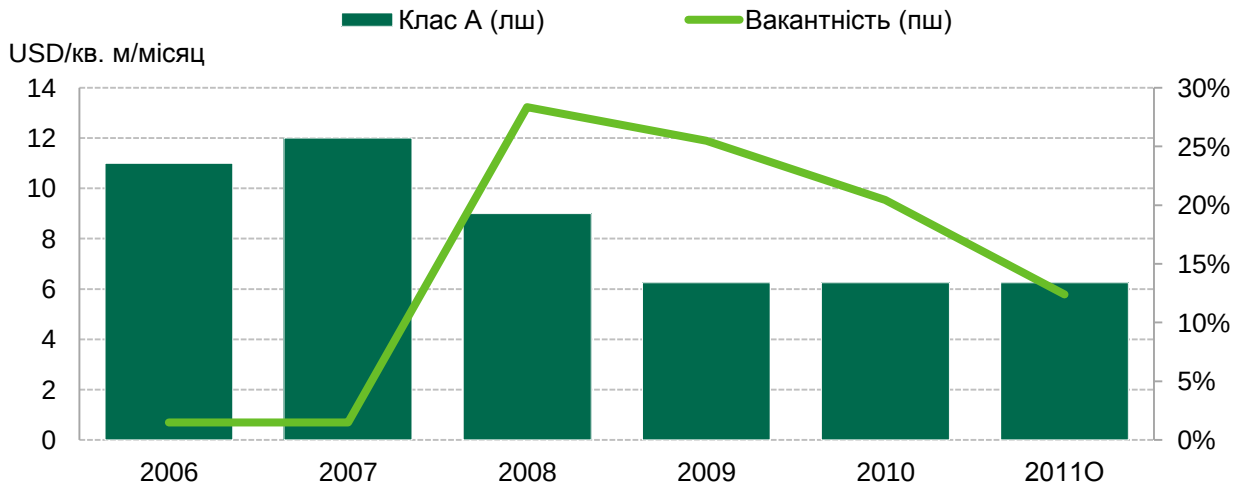
Джерело: CBRE

Найбільш очікуваним проектом на ринку у 2011 році була перша фаза складського комплексу компанії Amtel-Properties (37 тис. кв. м). Станом на сьогодні, близько 212,6 тис. кв. м площ знаходяться на етапі будівництва (в тому числі площі для власного використання), введення їх в експлуатацію очікується у IV кв. 2011 – 2012 рр.

ОРЕНДНІ СТАВКИ І ВАКАНТНІСТЬ

Відсутність великих об'єктів, введених в експлуатацію в I-III кв. 2011 р., а також помітна активізація попиту, сприяли поступовому поглинанню вільних приміщень, внаслідок чого, середній рівень вакантності на ринку знизився з 20,5% (грудень 2010 р.) до 11,5% (кінець вересня 2011 р.).

Базові орендні ставки і вакантність

О – оцінка

Джерело: CBRE

Стосовно географічного розподілу вакантності, велика частина незайнятих приміщень зосереджена на Лівому березі, в основному вздовж Московської траси (М-01, Е-95), станом на кінець III кв. 2011 р. 31% складських приміщень у цьому напрямку вакантні (64% від усіх вільних приміщень на ринку). Водночас, рівень вакантності вздовж Харківської траси (М-03, Е-40) та на лівобережній частині Києва складає менше 5%. У логістичних комплексах, розташованих у найпопулярнішому Житомирському напрямку (М-06, Е-40) вакантними залишаються 3% складських приміщень. Як і раніше, високий рівень вакантності спостерігається вздовж Варшавської траси (М-07, Е-373) – близько 15% від усіх приміщень в цьому напрямку. Кількість вакантних площ в інших напрямках є незначною, тому не впливає на середній показник рівня вакантності на ринку.

Впродовж 2011 р. орендні ставки на найкращі приміщення залишалися незмінними, на рівні від \$5,5 до \$6,5 кв. м/місяць (без ПДВ та операційних витрат). III кв. 2011 р. відзначився невеликим підвищенням ставок початково встановлених орендодавцями на найпопулярніші складські комплекси, що розташовані на ключових трасах.

ПРОГНОЗ

Згідно до оголошеної девелоперами інформації, у 2012 р. на ринку очікується близько 100 000 кв. м нових складських приміщень, що на 30% менше середнього показника нової пропозиції за сім останніх років. Очікуваний обсяг нових приміщень свідчить про те, що існуючий рівень попиту є недостатнім для масштабного відновлення будівництва, навіть з огляду на те, що орендна активність протягом 2011 р. зростала. Однак, кількість проектів складської нерухомості велика і пропозиція нових приміщень може значно збільшитись за умови зростання попиту на них. Попит на складські приміщення залежить від темпів відновлення економіки України, економічного стану торговельних партнерів країни та від обсягу витрат споживачів. Беручи до уваги тенденції ринку та темпи зростання економіки у другому півріччі 2011 року, вакантність на ринку у 2012 році, ймовірно, залишиться на двозначному рівні, стримуючи зростання орендних ставок протягом наступного року.

Туризм

Партнерство з метою підвищення конкурентоспроможності економіки України 2011-2012

У 2010 році в Україні відбулось збільшення внутрішнього туристичного потоку та в'їзного туризму. У 2010 році Україну відвідали понад 21,1 млн іноземних туристів, що на 2 відсотки або 381,2 тисяч більше, ніж у 2009 році.

Таблиця 1. Рейтинг в'їзного туризму в 2010 – найбільші 10 країн.

		Кількість осіб	Частка, %	2010/2009
1	Росія	7 881 321	37	+ 13%
2	Молдова	4 057 678	19	- 6%
3	Беларусь	3 056 157	14	+ 2%
4	Польща	2 085 245	10	- 18%
5	Угорщина	941 240	5	+ 16%
6	Румунія	909 553	4	- 15%
8	Словаччина	609 279	3	+ 13%
7	Німеччина	225 356	1	+ 6%
9	США	122 955	0,6	+ 2%
10	Узбекистан	104 719	0,4	+ 9%
Загалом 10 країн		19 993 503	94	

Джерело інформації: *Державний комітет туризму України*

Потік виїзного туризму в 2010 році становив 17,2 млн осіб, що на 12 відсотків або 1,8 млн осіб більше ніж у 2009 році.

Таблиця 2. Рейтинг в'їзного туризму в 2010 році – найбільші 10 країн.

		Кількість осіб	Частка, %	2010/2009
1	Росія	5 233 972	30	+ 5%
2	Польща	3 999 602	23	+ 35%
3	Молдова	1 889 724	11	- 5%
4	Угорщина	1 789 308	10	+ 12%
5	Беларусь	1 135 094	7	+ 9%
6	Румунія	503 195	3	- 8%
7	Туреччина	459 061	3	+ 4%
8	Словаччина	383 961	2	+ 2%
9	Німеччина	383 325	2	↑ у 2 рази
10	Єгипет	328 623	2	+ 39%
Загалом 10 країн		16 105 865	93 %	

Джерело інформації: *Державний комітет по туризму України*

Так, протягом перших шести місяців 2010 року компанії туристичного сектора надали послуги на суму 3,4 млрд грн, що на 21 відсоток більше ніж за аналогічний період попереднього року. Вони забезпечили надходження до державного бюджету країни на суму 100,5 млн грн, що на 17 відсотків більше ніж у перші шість місяців попереднього року.

За оцінками представників Державного комітету туризму України, сьогодні на ринку туристичних послуг відбулось відновлення після падіння, яке було наслідком світової фінансової кризи.

Тим не менше, в Україні існують певні проблеми, які істотним чином перешкоджають економічному зростанню в туристичній сфері. Відсутність регулярного та істотного фінансування не дозволяють Україні стати конкурентоспроможною на світовому ринку туристичних послуг. Розвиток сектора фінансується як за рахунок приватних інвесторів, так і за рахунок коштів, які виділяє держава.

За програмами розвитку сектора державного туризму передбачається, що уряд надасть лише 20 відсотків необхідного фінансування; всі інші кошти, як очікується, будуть надаватись приватними інвесторами. Проте здається, що приватні інвестори не бажають робити інвестицій в український туристичний сектор. Більшість експертів визнає, що відсутність політичної стабільності, прогалини у законодавстві або його незастосування на практиці, зокрема, за такими напрямками як оподаткування, земельні ресурси, будівництво, митні та дозвільні процедури, є ключовими чинниками, що стримують інвестиції з боку приватних інвесторів. При цьому багато інвесторів визнають високий потенціал українського туризму та були б зацікавлені у започаткуванні проектів у цій країні, якщо законодавство було б прозорішим та політична ситуація стабільнішою.

Слід зауважити, що українська туристична галузь має величезний потенціал для інвестицій. Країна має багату історичну та культурну спадщину, різноманітні природні умови різних регіонів для відпочинку, сприятливе географічне положення, велику кількість місць відпочинку, ринкову економіку, прагнення до євроінтеграції та істотні земельні ресурси, які могли б використовувати інвестори шляхом розвитку туристичної інфраструктури.

Очевидно, що створення стимулів для інвесторів та їх залучення до українського туристичного сектора необхідні для створення функціонуючого бізнес-середовища у цілому, та зокрема цього сектора економіки. У 2008 році уряд вжив певних заходів у цьому напрямку, коли Кабінет Міністрів ухвалив «Стратегію розвитку туризму та курортів», маючи на меті покращення інвестиційного клімату в сфері туризму. Проте більшість державних високопосадовців, що відповідають за регулювання туристичного сектору, визнають, що виникали проблеми з належним застосуванням стратегії, і це заважає досягненню цілей. На додачу до цього, ще має бути схвалено проект Закону «Про заходи державної підтримки розвитку туристичної галузі в Україні для забезпечення підготовки до футбольного чемпіонату ЄВРО 2012», який має покращити ситуацію в секторі.

Подальший розвиток сектора подорожей та туризму та підвищення його конкурентоспроможності залежить від реформування правового та нормативного середовища для створення бізнес-клімату, що буде привабливим для інвестицій. Окрім цього, для українського туризму необхідно вирішити ще декілька завдань, а саме:

- покращити інфраструктуру країни;
- забезпечити відповідність туристичних послуг в Україні міжнародним стандартам;
- розробити нові або вдосконалені диверсифіковані туристичні продукти та напрямки туризму;
- розвивати кваліфіковані кадри, що мають відповідну освіту та високий рівень мотивації, володіють англійською та іншими поширеними мовами;
- побудувати бренд країни та його маркетинг на регіональному, загальнонаціональному та міжнародному рівні; та
- створити гарно функціонуючу мережу інформаційних центрів для відвідувачів з метою забезпечення обміну та розповсюдження повної та надійної інформації про туристичні активи України.

Якщо не проводити ці реформи, вірогідність істотного розвитку туристичного сектору в Україні буде низькою.

Ще один важливий крок для розвитку конкурентоспроможності сектору – це покращення оподаткування туристичних послуг. Наразі розробка пропозицій та поправок до Податкового кодексу України є основною метою та порядком денним Комітету Палати з питань подорожей та туризму.

Розвиток туризму в Україні передбачає створення сприятливого організаційного, правового та економічного середовища та розробку і маркетинг вітчизняних туристичних послуг, які мають бути конкурентоспроможними на регіональному та міжнародному рівні. Все це можна здійснити, використовуючи природний, історичний та культурний потенціал України, навіть охороняючи соціально-економічні інтереси, історичні об'єкти та екологічну безпеку України.